

Analiza prostora u svrhu izrade prijedloga razvoja obalnog pojasa grada Kaštela

---

Bedalov, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:133893>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

ANALIZA PROSTORA U SVRHU IZRADE PRIJEDLOGA RAZVOJA OBALNOG POJASA GRADA KAŠTELA

DIPLOMSKI RAD

Josip Bedalov

Zagreb, srpanj, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

Diplomski studij:

Studij krajobrazne arhitekture

ANALIZA PROSTORA U SVRHU IZRADE PRIJEDLOGA RAZVOJA OBALNOG POJASA GRADA KAŠTELA

DIPLOMSKI RAD

Josip Bedalov

Mentor:

doc. dr. sc. Ines Hrdalo

Zagreb, srpanj, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZJAVA STUDENTA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Josip Bedalov, JMBAG 0083095258, rođen 9.5.1983. u Splitu, izjavljujem da sam samostalno izradio diplomski rad pod naslovom:

ANALIZA PROSTORA U SVRHU IZRADE PRIJEDLOGA RAZVOJA OBALNOG POJASA GRADA KAŠTELA

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

_____

Potpis studenta

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta Josipa Bedalova, JMBAG 0083095258, naslova

ANALIZA PROSTORA U SVRHU IZRADE PRIJEDLOGA RAZVOJA OBALNOG POJASA GRADA KAŠTELA

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1.	doc. dr. sc. Ines Hrdalo	mentor	_____
2.	izv. prof. art. Stanko Stergaršek, d.i.a.	član	_____
3.	doc. dr. sc. Goran Andlar	član	_____

Zahvala

Zahvaljujem, prije svega, mentorici docentici Ines Hrdalo za vješto vodstvo i strpljenje kao i za laganini ohrabivanje po potrebi. Zahvaljujem i članovima povjerenstva profesoru Stanku Stergaršku koji je izvanredan i predan, kao i docentu Goranu Andlaru na stručnosti i na potrebnom usmjeravanju tokom pisanja rada kao i kvalitetnom izdržavanju pritiska u mojoj želji da što prije dobijem komentare.

Dugujem zahvalnost i svim ostalim članovima zavoda za krajobraznu arhitekturu.

Hvala kolegama i prijateljima Matei Bolčević, Ivani Celić, Blažu Cerovečkom, Krešimiru Dodigu, Dariu Grubišiću, Marku Maliću, Marini Podhraški i vjerovatno još nekima, koji su pomogli u lekturi da rad izgleda koliko toliko gramatički točan, a život uredan. Hvala Lari Bogovac što mi je savjetovala da su ovakve zahvale ok.

Svakako bih zahvalio i svojim kaštelanima šjor Srećku Radniću i Frani Kapovu koji su me uveli u ovu temu kroz *Ulicu kaštelanskog crljenka*, kao i dr. sc. Martini Baučić s katedre za geodeziju i geoinformatiku arhitektonskog fakulteta u Splitu koja mi je pomogla u pribavljanju potrebnih podloga i bila od izuzetne stručne pomoći.

Posebno hvala mojoj obitelji majci Anici i ocu Anti za neprestanu podršku i mudro vodstvo, sestrama Mariji i Ani koje su prave dobre sestre i bratu *šjor inženjeru* Frani. Hvala svim nećakinjama i nećacima na svakoj pametnoj izjavi, posebno Antonu koji je secirao diplomski rad do detalja.

Najveću zahvalu imam prema dragom Bogu koji me čuvao tijekom cijelog života, pa tako i kroz studentske dane, bez čije bi mi stalne prisutnosti bilo jako teško privesti studij kraju.

SADRŽAJ

Sažetak

1. Uvod	1
1.1. Problemi	1
1.2. Ciljevi	1
1.3. Materijali i metoda rada	1
1.4. Pojmovnik	2
2. Opis lokacije	6
2.1. Geografski položaj i opis šire lokacije	6
2.2. Geologija i geomorfologija	8
2.3. Prirodne odrednice kao osnova razvoja kulturnih konfiguracija	9
2.4. Arhitektura krajobraza kaštelanskog prostora	10
2.5. Povijesni i gospodarski razvoj područja Kaštela	11
2.5.1. Predrimsko doba	11
2.5.2. Vrijeme antike	11
2.5.3. Srednji vijek	11
2.5.4. Od 16. stoljeća do kraja 19. stoljeća	12
2.5.5. 20. stoljeće	12
2.5.6. 21. stoljeće	12
2.6. Povijesno-prostorni položaj i nastanak kaštelanskih naselja	13
2.6.1. Kaštel Sućurac	14
2.6.2. Kaštel Gomilica	15
2.6.3. Kaštel Kambelovac	16
2.6.4. Kaštel Lukšić	17
2.6.5. Kaštel Stari	18
2.6.6. Kaštel Novi	19
2.6.7. Kaštel Štafilić	20
2.7. O Kaštelanskoj šetnici	21
2.7.1. Povijesni nastanak i razvoj šetnice	21
2.7.2. Kulturni okvir razvoja šetnice	22

3. Analize	23
3.1. Analize šireg područja	23
3.1.1. Tipologija otvorenih prostora	23
3.1.1.1. Otvoreni prostori kamenjara	24
3.1.1.2. Otvoreni prostori makije	24
3.1.1.3. Otvoreni prostori šuma	25
3.1.1.4. Otvoreni prostori naselja	25
3.1.1.5. Krajobraz polja	25
3.1.1.6. Terasirani krajobraz	26
3.1.1.7. Obalni krajobraz	26
3.1.2. Analiza prometa	28
3.1.3. Analiza vizura	30
3.1.4. Analiza turističkih potencijala	32
3.1.5. Analiza vodotoka	34
3.1.6. Analiza reljefa	36
3.1.7. Analiza rizika	38
3.1.8. Analiza potencijala i problema za izvedbu šetnice	40
3.2. Analiza užeg područja	43
3.2.1. Vizualno-strukturna analiza	43
3.2.2. Analiza urbanističke matrice	46
3.2.3. Analiza elemenata zeleno-plave infrastrukture u svrhu uspostave koncepta	48
4. Karakterizacija prostora šetnice	51
4.1. Faznost izvedbe šetnice	96
4.1.1. Prva faza	96
4.1.2. Druga faza	97
4.1.3. Treća faza	97
4.1.4. Četvrta faza	97
4.1.5. Peta faza	98
4.1.6. Šesta faza	98
5. Značaj šetnice / urbane obale	99
5.1. Razvoj / obnova urbane obale	99

5.2. Prednosti i rizici obnove urbane obale	99
5.2.1. Prednosti obnove urbane obale	99
5.2.2. Rizici obnove urbane obale	100
5.3. Načela uspješnog razvoja područja urbane obale	101
5.4. Razvitak i shvaćanje urbane forme	103
5.5. Značajke uspješnog razvoja urbane obale	104
6. Razvojne smjernice	107
6.1. Opis razvojne točke prirodnog karaktera	108
6.2. Opis razvojne točke agrikulturnog karaktera	109
6.3. Opis razvojne točke urbanog karaktera	111
6.4. Opis razvojne točke industrijskog karaktera	114
7. Zaključak	112
8. Popis literature	113
9. Popis kartografskih priloga, slika i crteža	114
10. Prilog: Osnove za izradu akcijskog plana obalne šetnice grada Kaštela	119
Životopis	121

Sažetak

Diplomskog rada studenta Josipa Bedalova, naslova

ANALIZA PROSTORA U SVRHU IZRADE PRIJEDLOGA RAZVOJA OBALNOG POJASA GRADA KAŠTELA

Najveća vrijednost svakog obalnog grada je upravo njegova obala. Ako se radi o mediteranskom gradu s neprekinutim povijesnim kontinuitetom od prapovijesti, kao što je slučaj s Kaštelima, tada taj obalni prostor ima još veći značaj. Obala predstavlja dragocjeni potencijal za razmjenu vrijednosti i ima kapacitet sažimanja aktivnosti koje se događaju u njenom zaleđu. Jedan od načina ostvarivanja punog potencijala urbane obale (eng. *waterfront*) svakako je njeno uređenje i obnova. Najčešće to podrazumijeva i izradu uzdužne šetnice koja integrira sve prostore kroz koje se proteže.

Veliki obim industrijalizacije i nagle urbanizacije koje se događaju u kaštelanskom prostoru od početka 20. st. uzrokovali su fragmentacije prirodnih staništa i sustava, uravnoteženost urbanističke mreže što prostor doživljano čini kaotičnim. Takvo stanje u prostoru odražava i urbana obala Grada Kaštela što se vidi i u povećanju tempa urbaniziranja obale, zanemarivanjem i uništavanjem agrikulturnih i prirodnih obalnih krajobraza, fragmentacijom postojeće šetnice, djelomičnom degradacijom kakvoće života u povijesnim jezgrama, kao i njihovom djelomičnom gentrifikacijom te izradom projekata koji nisu u skladu sa mjerilom grada (velike marine i sl.).

Namjera ovog rada jest analizom prostora utvrditi, osim spomenutih negativnih urbanističkih kvaliteta, i vrijedne prostorne (uglavnom prirodne) kvalitete te na temelju zaključaka proizvesti prijedlog razvoja obalnog pojasa Grada Kaštela u obliku niza smjernica.

Ključne riječi: urbana obala (engl. *waterfront*), Kaštela, analiza prostora, smjernice razvoja

121 stranica, 52 kartografska priloga, 47 slika, izvornik na hrvatskom jeziku

Summary

Of the master's thesis – student Josip Bedalov, entitled

SPATIAL ANALYSIS FOR INTENT OF PROPOSAL FOR THE DEVELOPMENT OF KAŠTELA WATERFRONT

Paramount value of every coastal city is its waterfront. Given the case of Mediterranean city with continuous historical background from prehistory, like Kaštela, then that waterfront has an even more significance. Waterfront presents precious potential for exchange of values and has the capacity to sum up all activities that are occurring in its hinterland. Certainly, one of ways to obtain full potential of the waterfront is its development or regeneration. Most often that also includes development of a linear walkways which integrate all spaces trough which they pass.

Big extent of industrialization and fast urbanization since the beginning of the 20th century, which happened in Kaštela, are main causes of fragmentation of natural habitats, incoherence of urban fabric and chaotic experience of space. Such spatial context is also reflected onto Kaštela waterfront which is indicated by increased urbanization of coastal area, neglection and destruction of agricultural and natural landscapes, life quality degradation in historical centers, partial gentrification of historical centers and creation of projects which are not in scale with city size (like big marinas).

Purpose of this thesis is to determine valuable and negative spatial qualities in and outside of urban fabric and based on that analytics to produce conclusions which will result in proposal for the development of Kaštela waterfront in form of guidelines.

Keywords: waterfront, Kaštela, spatial analysis, development guidelines

121 pages, 52 cartographic attachments, 47 figures, original in Croatian

1. Uvod

1.1. Problemi

Manjak javnih i privatnih zelenih površina, manjak javnog prostora, slaba međusobna povezanost dijelova grada, prekomjerna urbaniziranost i opasnost daljnjeg urbanog razlijevanja te slabo upravljanje visokovrijednim obalnim prostorom su neki od prostornih, društvenih i egzistencijalnih problema prepoznatih u gradu Kaštelima. Obalni prostor sa svojom šetnicom koji reflektira sliku ostatka grada također je nedovoljno urbanistički određen, neprepoznatljiv te stoga njegov potencijal nije dovoljno iskorišten.

1.2. Ciljevi

Cilj je analitičkim pristupom odrediti odnose u prostoru na više razina:

- Odnosi grada Kaštela i njegove pripadajuće regije s okolnim prostorom (splitska aglomeracija)
- Odnosi grada Kaštela s njegovom regijom te morem i morskom obalom
- Odnosi unutar grada između pojedinih Kaštela kao i međusobni odnosi različitih namjena unutar grada
- Odnosi starih gradskih jezgri s novijom urbanom matricom, ali i s morskom obalom
- Odnosi šetnice s prostorom kroz koji prolazi kao i s morskom obalom

Na osnovu uvida stečenih analizom biti će izložene smjernice razvoja šetnice i obalnog područja grada Kaštela.

1.3. Materijali i metoda rada

Pregledom stručne literature iz područja razvoja i obnove urbane obale, razvoja koncepta zelene infrastrukture, razvoja ruralnog i urbanog krajobraza i suvremenog urbanog razlijevanja dobio se uvid u suvremene metode načina planiranja obalnog područja grada. Uvidom u stručnu literaturu s područja povijesti, kulture i turizma kao i uvidom u prostorno-plansku, kartografsku i fotografsku literaturu dobio se jasan uvid u šire područje kaštelanskog zalijeva i splitsku aglomeraciju, kao i u samo uže područje grada Kaštela.

Terenskim istraživanjem kroz observacije, fotografije, kao i razgovorom sa stanovnicima i lokalnim stručnjacima utvrđeno je trenutno stanje prostora, kao i moguća djelovanja u prostoru grada u neposrednoj budućnosti.

Izradom baze podataka, a zatim njihovom analizom i sažimanjem bitnih činjenica (pri tom koristeći Qgis alate) određene su smjernice razvoja obalne šetnice.

1.4. Pojmovnik

Arheološki park – Ovo je vrsta kulturnog krajobraza u kojem je naglasak na očuvanju povijesnih struktura, ali i interpretaciji okolnog krajobraza u svrhu edukacije posjetitelja.

Arheološki park s trgom – Osim osnovne namjene arheološkog parka ima još i ulogu žarišne točke unutar urbane matrice te stoga ima i izrazitu društvenu važnost.

Arheološko-turistički park – Iako svaki arheološki park može biti i turistički park, ovaj pojam ipak obuhvaća turistički aspekt u smislu smještajnih kapaciteta i šire ponude za turiste unutar samog parka. Dakle, bitna razlika u odnosu na klasični arheološki park, koji možemo smatrati tranzitnom zanimljivošću, jest da je u ovom parku moguće boraviti i provesti dio odmora.

Agrikulturni park – Vrsta višenamjenskog kulturnog krajobraza koji sadrži poljoprivredna područja, javne prostore i prirodna staništa. Poljoprivredniku osigurava proizvodni prostor i lokalno tržište, a stanovnicima okolice svježju hranu te povećanje obrazovnih, krajobraznih, okolišnih i estetskih kvaliteta (SAGE, 2005).

Disperzirani agrikulturni park – je teritorijalno ili funkcionalno disperziran u prostoru, posebice ako je integriran u postojeću disperziranu urbanu matricu.

Disperzirani hotel – je turistički hotel u kojem smještajne jedinice nisu objedinjene u jednom objektu nego se nalaze u više različitih (povijesnih) objekata raspršenih unutar naselja između objekata drugih namjena. Posjeduje zajedničke prostore, recepciju i sl.

(Duž)obalna šetnica – šetnica (promenada) koja je većim dijelom ili u cijelosti smještena uz (morsku) obalu. Prvenstveno se koristi u slobodno vrijeme za šetnju, vježbanje ili pokazivanje u javnosti. Automobilski promet po njima je zabranjen ili ograničen.

Gradska plaža – Po sadržaju ona ima sličnosti s gradskim kupalištem i češće je većih dimenzija od kupališta. Od njega se po opremljenosti razlikuje u tome što može imati, u odnosu na željeno brendiranje, širi raspon mogućnosti izbora za smještaj uslužnih, rekreativnih, zabavnih, servisnih i drugih sadržaja. U osnovi površina gradske plaže je veća od gradskog kupališta, jer ima u načelu više slobodnog prostora za širenje po rubovima naseljenih mjesta, rijeđe u samom naselju. Pritom ona ima (ne uvijek) manji opseg izgrađene obale za rekreativne i zabavne sadržaje (KAPPO, 2014).

Gradsko kupalište – Središnje mjesto maritimne dokolice (raznolike komponente korištenja slobodnog vremena u pojasu morske obale) građana i turista u gradskoj sredini ili naselju koja se odvija uz morsku obalu i integralni je dio gradske sredine i uloge dnevnog boravka grada. Ona u mjestima s turističkom tradicijom uglavnom predstavlja ikonu ljetne rekreacije i socijalizacije u urbanoj sredini, svojstvenog identiteta, kakvoće i posebnog generacijskog pamćenja s kojom građani i gosti identificiraju pripadnost jer je "domaća". Kao takvo, ima značajnu ulogu u turističkom razvoju lokalnih vrijednosti, mjestu susreta i komunikaciji turista i domaćih ljudi, u rekreaciji, ekonomskoj i društvenoj dobrobiti, u sanaciji i uređenju obalne fronte (eng. *waterfront*), stvaranju vrijednosti i potencijala za nove aktivnosti u susjedstvu te stvaranju prepoznatljive slike grada - identiteta mjesta. Značajna je po kriteriju posebnosti i

privlačnosti, ali ne nužno i po veličini, dimenzijama površine, količini i raznolikosti sadržaja aktivnosti na moru i kopnu (KAPPO, 2014).

Hidroarheološka plaža – istraženi hidroarheološki lokalitet koji se nalazi uz (prirodnu, poluprirodnu ili urbanu) plažu i koristi se u turističke i edukacijske svrhe kao kopneni ili podvodni tematski park.

Hidroarheološki suhi muzej – istraženi hidroarheološki lokalitet koji je zatvoren pod podmorskim objektom pod atmosferskim tlakom i kojeg je moguće posjetiti bez korištenja podvodne opreme.

Hidrobus – manji putnički brod obično bez šetne palube, služi za prijevoz većeg broja putnika na kraćim udaljenostima.

Izborna obala – obala bez antropogenog utjecaja koji bi mijenjao njene osnovne geomorfološke osobine

Kaštela – ovaj pojam ima dvojako značenje; prije industrijskog razvoja, kada je prostor bio agrarnog karaktera, uglavnom se pojam odnosio na plodno kaštelansko polje i sedam pripadajućih obalnih naselja, dok se u novije vrijeme uglavnom misli na razlijeveno urbano područje.

Kupališta odmarališta – Ono se odvija uz morsku obalu s većim i kvalitetnim prostornim i smještajnim potencijalima za koje je potrebno urediti sadržajno i strukturno raznoliko te doživljajno bogatije resort kupalište. Ono je pretežito veće i složenije od gradskog kupališta po sadržaju i dimenzijama pojedinih aktivnosti, količini i raznolikosti sadržaja aktivnosti kako u moru tako i na kopnu. Obalni je pojas u velikom dijelu posve uređen s objektima i drugim građenim strukturama te skladno prostorno-funkcionalnim potrebama u cjelosti oblikovanog i uređenog okoliša u raznim formama i intenziteta kako u moru tako i na obali. S vidika vrste i sadržaja aktivnosti na resort kupalištu, ono treba biti bogate i više sadržajno-doživljajne razine vrijednosti s organizacijom dnevno-noćnih aktivnosti (KAPPO, 2014).

Plaža odmarališta – Po sadržaju ona ima sličnosti s kupalištem resorta, ali po prostorno-funkcionalnoj organizaciji pretežito ima manji broj vrsta i veličine kapaciteta koncentriranih uslužnih sadržaja na jednom mjestu s ugostiteljskim, sportskim i zabavnim objektima, površinama i opremom. Pošto se takav tip plaže uobičajeno proteže na većoj duljini obale, ona treba biti raščlanjena u veće ili manje segmente s racionalno točkasto raspoređenim uslužnim i servisnim sadržajima (objektima) duž obalne šetnice (KAPPO, 2014).

Lokalna lučica – prirodna uvala ili pristanište prilagođeni lokalnim zahtjevima ribara i trgovaca.

Obala s kulturnim karakterom – pogledati pod "Riva".

Obala u prirodnom i poluprirodnom stanju – U užem smislu razlikuje se od plaže u prirodnom ili poluprirodnom stanju, jer za razliku od plaže, obali je otežan ili nemoguć pristup i nije iskoristiva u svrhu maritimne dokolice. Posjeduje prirodne vrijednosti kao što su posebna stanja bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti kako u moru tako i na kopnu.

Obalna fronta – pogledati pod "Waterfront".

Obalni pojas – pogledati pod "Waterfront".

Obalno područje – pogledati pod "Waterfront".

Plažni park – Širenjem aktivnosti maritimne rekreacije oko plaže, njenih kopnenih rekreativnih i zabavnih sadržaja, a naročito smještaj objekata usluga i servisa na zelene površine sekundarne plaže, formira se najčešće kompleksna plaža s pretežitim zelenim-parkovnim komponentama. U odnosu na prostorne potencijale/osjetljivost ona ima svojstvene mogućnosti/ograničenja u odnosu na vrste i količinu zabavnih i sportsko-rekreativnih sadržaja u datom prostoru (KAPPO, 2014).

Poluprirodna plaža – Posjeduje prirodne vrijednosti kao što su posebna stanja bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti kako u moru tako i na kopnu, no vidljiv je djelomični antropogeni utjecaj, ali uglavnom u sklopu postojećeg kulturnog krajobraza (centauracije, gomile, suhozidi i sl.)

Prirodna plaža – Posjeduje prirodne vrijednosti kao što su posebna stanja bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti kako u moru tako i na kopnu. Nema vidljivog ili značajnog antropogenog utjecaja.

Prsti/klinovi zelene infrastrukture / prsti/klinovi izgrađenog naselja – sustav načina korištenja prostora grada u urbanističkom mjerilu pri tom uzimajući u obzir integriranje zelene infrastrukture u izgrađenim ili planiranim naseljima. Prvi put primjenjeno 1947. godine u Kopenhagenu i aktivno se planira grad prema tom modelu još i danas. Taj uspješan i održiv primjer upravljanja gradom su slijedili i drugi gradovi, npr. u SAD-u Chicago, a u Hrvatskoj Zagreb. U općenitom smislu iz urbane jezgre rast naselja se širi kao prsti ruke. Na tim osima se događa rast naselja te su uspostavljeni i glavni prometni pravci dok se prostori između prstiju koriste isključivo kao agrikulturni prostori te prostori za šetnju, odmor i rekreaciju.

Povijesna plaža – urbana ili prirodna plaža koja je povijesno dokumentirana da se koristila u svrhu dokolice i time predstavlja kulturno-povijesni artefakt zajedno sa svojim krajobrazom unutar kojeg je nastala.

Riva – uređeni, utvrđeni dio morske obale, često izdignuta iznad razine mora. Nalazi se u urbaniziranim područjima u svrhu određivanja čvrstog ruba obale, ali može služiti i kao manipulativni prostor za privezane brodove ili kao prometna površina.

Sekundarna plaža – pogledati pod "Plažni park".

Štalija – postaja za sanitarnu kontrolu trgovine osnovane u 17.st. Na području Kaštela nalazile su se dvije, između Kaštel Kambelovca i Kaštel Gomilice te između Kaštel Starog i Kaštel Lukšića.

Štalija (šetalište) – dio dužobalne šetnice u Kaštelima. Pružala se kroz Kaštel Stari, pa sve do granice s Kaštel Lukšićem.

Urbana obala – dio gradskog tkiva koji se nalazi uz vodu rijeke, jezera ili mora.

Urbana plaža – Prostor koji uključuje intelektualne, umjetničke ili kulturno sofisticirane značajke vode koja čini istovremeno i prostor za vodene igre i atmosferu plaže, a nalazi se unutar značajnog područja grada obogaćujući tako njegovu kulturnu ili umjetničku sliku.

Tipično područje urbane plaže sadrži prostore za odmor, osvježanje pićem i hranom, sunčanje, igru s vodom i opuštanje, organizaciju glazbeno-scenskih i video događanja, ali ima i snažnu tendenciju biti značajan krajobrazno-arhitektonski simbol (eng. *landmark*) grada (KAPPO, 2014).

Zeleno-plava infrastruktura – Prema Rottle i Yocom (citirano u Leljak, 2015) infrastruktura je temeljni okvir nekog sustava ili organizacije, ali i sredstva potrebnih za neku aktivnost. U prošlosti, izraz „zelena infrastruktura“ korišten je za opisivanje prirodnih, povezanih staništa unutar urbanih područja. U novije vrijeme, predstavlja novi koncept koji je uključen u Strategiju EU o zaštiti bioraznolikosti do 2020. i dugoročnu viziju do 2050. godine čiji je cilj zaustavljanje gubitka bioraznolikosti na teritorijima država članica EU (IUCN, Međunarodna unija za zaštitu prirode, 2011.). Pojam zelene, odnosno, zeleno-plave infrastrukture se odnosi na mreže (sustav) otvorenih površina koje osiguravaju ekološke usluge i potiču zdravlje okoliša, a sastoje se od prirodnih, poluprirodnih i umjetnih ekosistema te postojećih i novih vodnih tokova ili tijela.

Waterfront – ova engleska riječ ima široko značenje, pa ovaj naziv u hrvatskom jeziku može biti višeznačan. Može se definirati od uskog pojasa uz obalu ili samo njegovog dijela do općenitijeg pojma koji može uključiti i dijelove obalnog grada ili pak čitav grad. Tako da se kao prijevod u literaturi mogu pronaći pojmovi kao što su "obalna fronta", "obalni pojas", "obalno područje", no za potrebe ovog rada koristi se naziv "urbana obala" kako je s obzirom na tematiku koja se obrađuje puno primjereniji.

2. Opis lokacije

2.1. Geografski položaj i opis šire lokacije

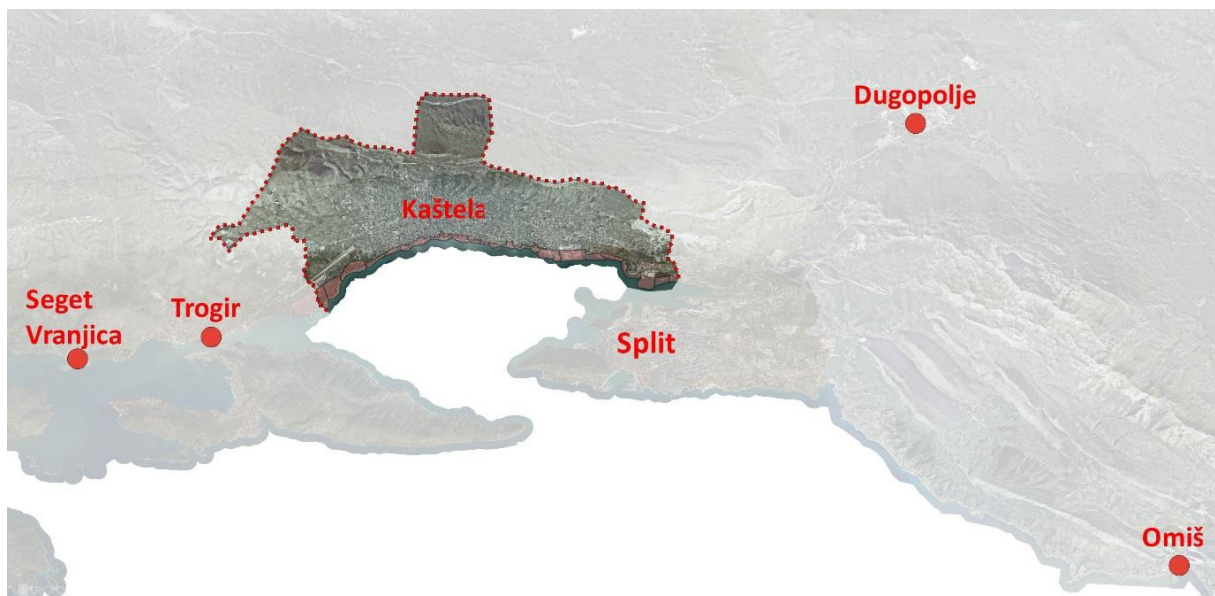
Smještaj obalnog grada Kaštela unutar Splitsko-dalmatinske županije može se usko vezati uz grad Split, odnosno Splitsku aglomeraciju koju čini grad Split sa svojom gradskom regijom (obalno od Seget Vranjica i Trogira na zapadu do Omiša na istoku i prema unutrašnjosti do Dugopolja).

Kartografski prikaz 1. Zemljopisni položaj grada Kaštela u RH (ortofoto podloga), izradio autor

Kartografski prikaz 2. Zemljopisni položaj grada Kaštela na dalmatinskoj obali (ortofoto podloga), izradio autor

Kartografski prikaz 3. Zemljopisni položaj grada Kaštela u splitskoj aglomeraciji (ortofoto podloga), izradio autor

Prostor Kaštela spaja prostor Splita i Trogira, ne samo neprekidnošću obale, nego i zajedničkim kulturnim i prirodnim obilježjima s kojima čini jedinstvenu cjelinu (Babić, 1984). Omeđen je planinskim vijencem Kozjaka na sjeveru, morem na jugu, nekadašnjom Salonom na istoku te Trogirskim poljem na zapadu (Ćorić, 2006). Ovaj prostor ima izraziti povijesni karakter, jer je neprekidno naseljen od prapovijesti do danas (Ćorić, 2006). Kroz tekstove putopisaca 18. stoljeća i u drugim književnim djelima obično je opisivan kao "idealni prostor", jer je obilovao vrelima i potocima, gajevima, antičkim i predromaničkim ruševinama, a uz more arhitektonskim sklopovima sedam kaštelanskih jezgri.

2.2. Geologija i geomorfologija

Kartografski prikaz 4. Segment geološke karte Splitske regije*, izvor: webgis.hgi-cgs.hr/gk300/

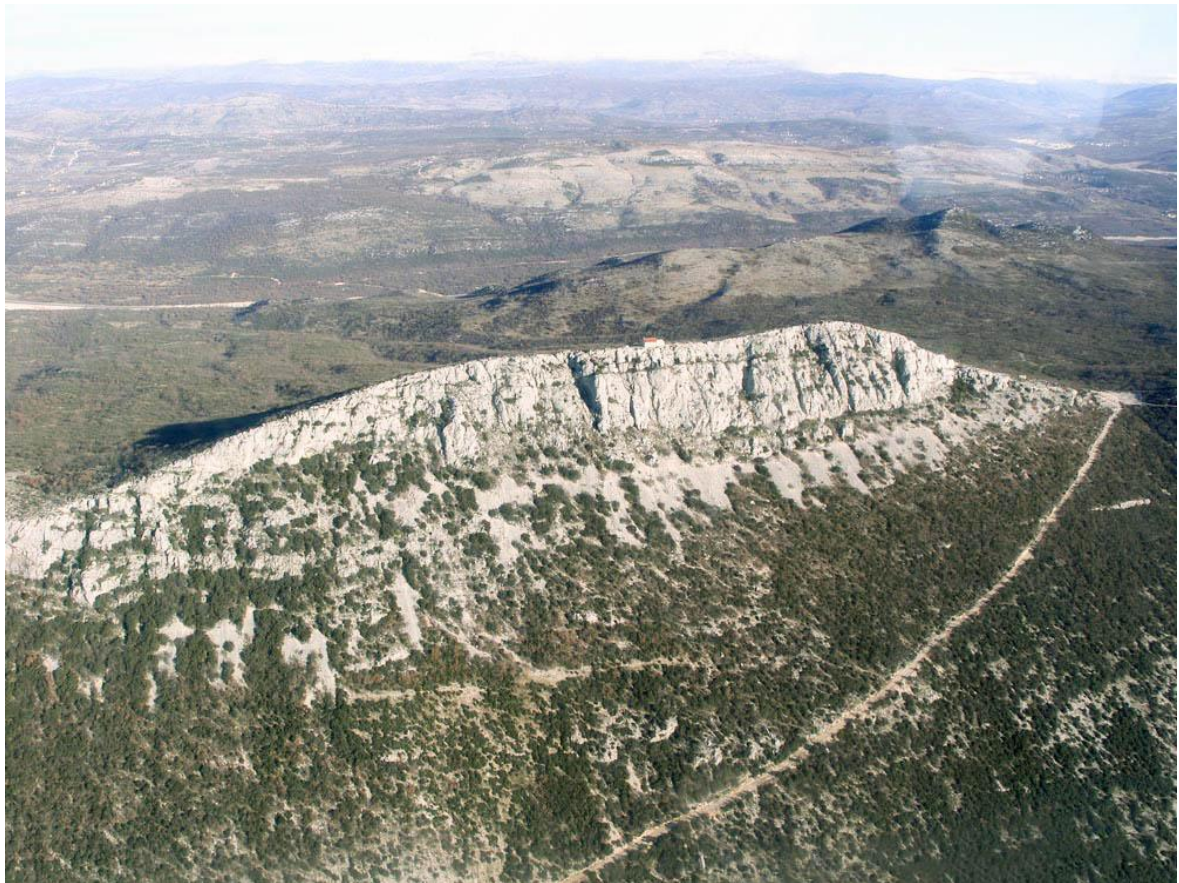
U geološkoj građi prostora Kaštela dominira odnos fliša i vapnenca, koji je ujedno i osnova prirodne infrastrukture. Na linijama njihovog kontakta dolazi do izbijanja podzemnih vodenih tokova, a na površini se odražava u različitosti površinskog pokrova; vapnenac je pretežito bez raslinja, dok je fliš prekriven raslinjem. Iako je podjela na fliš i vapnenac izrazita, što ujedno predstavlja razliku između viših i nižih zona, fliš ne prelazi nadmorsku visinu od 400 metara. Često se unutar flišnih pojaseva izdižu vapnenački grebeni i izdanci, kao što je slučaj na Splitskom poluotoku s Marjanom, a u Kaštelima s grebenima koji vijugaju na padinama Kozjaka (Babić, 1984).

---

* smeđe obojeno – flišne naslage, zeleno obojeno - vapnenici

2.3. Prirodne odrednice kao osnova razvoja kulturnih značajki

Prema Babić (1984) geomorfološka situacija pruža osnovu za razumjevanje razvoja kulturnih konfiguracija u ovom prostoru. Plodna tla i brojna vrela su omogućavala neprekinutu sukcesiju čovjekovog obitavanja od paleolitika do danas. Sustav Ilirskih naselja – gradina (njih preko 20 u užem području Kaštela) podizan na istaknutim uzvišenjima nadovezuje se i na osnovu prirodnih puteva, utemeljenih u pretpovijesti na temelju geomorfoloških odrednica. Bitno je naglasiti da je unutar jednog te istog fizičkog okvira bila moguća organizacija po različitim kulturnim matricama (Babić, 1984): u starom vijeku naselja koja su prethodila Kaštelima pružala su se daleko od mora, kao gradine koje su bile upravo smještene na najistaknutijim, najpogodnijim uzvišenjima za takav tip naselja, dok su novovjekovna Kaštela na obali. Svagdje je naglašeno isticanje prirodnih pogodnosti, svagdje je prirodno-geološki ritam odredio i ritam i slijed samih naselja (Babić, 1984).

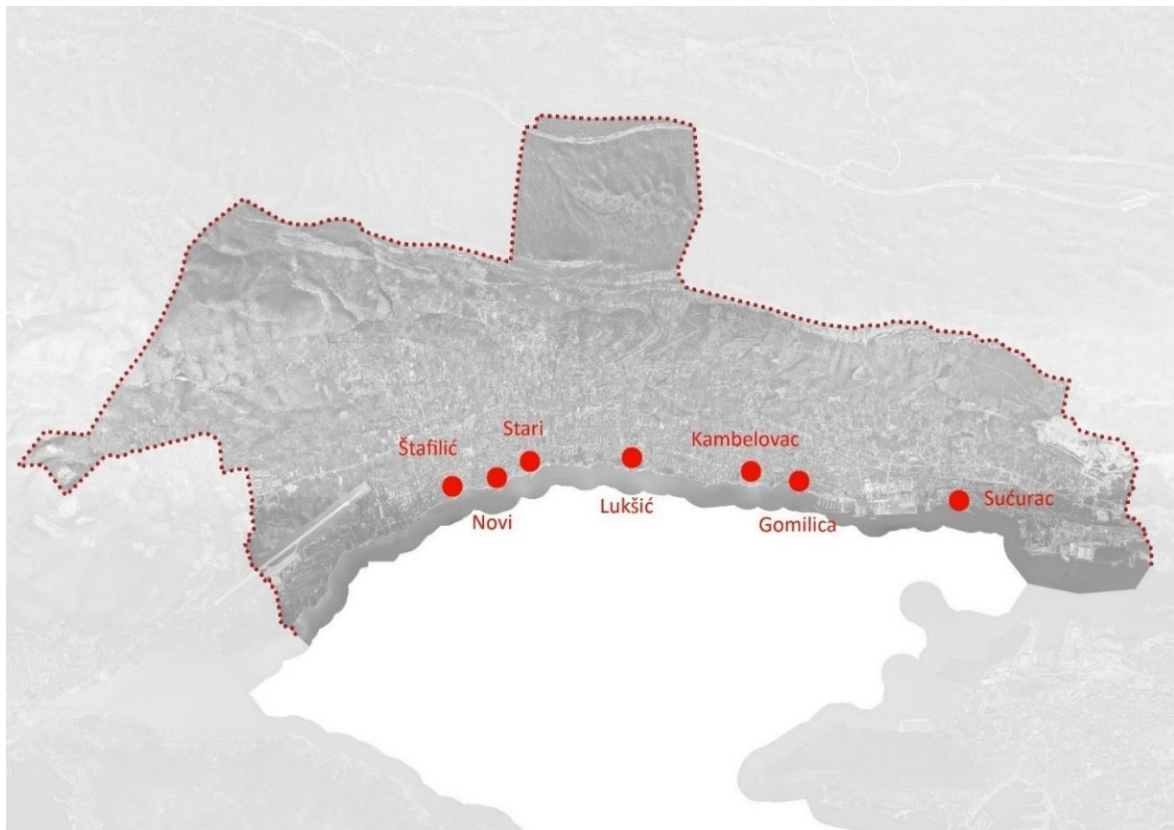

Slika 1. Gradina Biranj, internet izvor: hotspots.net.hr/2016/06/upoznajte-slavnu-proslost-grada-kastela, pristupljeno 20. 06.2019.

2.4. Arhitektura krajobraza kaštelanskog prostora

Iako je kaštelanski prostor prilično skučen i dimenzijama ograničen, zapravo minijaturan, ono što mu daje dojam prostranosti je prije svega raznolikost geomorfološke situacije s hijerarhijom visina; planine, brda, brežuljci, padine, polja, more (Babić, 1984).

Rasponi udaljenosti među jezgrama naselja, njihovi međusobni odnosi i odmjerene dimenzije te osebujnost, raščlanjenost i zaokruženost također potenciraju opći dojam prostranosti (Babić, 1984). Babić (1984) kaže: "*Čak i unutar gradskih jezgri postoji (gotovo fraktalno) stupnjevanje: odnos utvrde s položenom prizmom, odnosno zidinama zatvorenog naselja...*", ali može se reći da je taj odnos vidljiv i u odnosu naselja prema vrtovima van zidina te odnosu cijelog sklopa naspram pripadajućeg polja.

Kartografski prikaz 5. Zemljopisni položaj pojedinih naselja unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor

2.5. Povijesni i gospodarski razvoj područja Kaštela

2.5.1. Predrimsko doba

Postupak razvoja ovog područja iz protourbane u urbanu fazu se odvija u 3. i 2. stoljeću prije Krista intenzivnijim grčkim koloniziranjem i osnivanjem obalnih naseobina Tragurion (Trogir) i Epetion (Stobreč) (Babić, 1984). Prostor između ta dva grada (ali, i uz (ostale) postojeće ilirske gradove Salonu i dr.) se kultivira i počinje uzgoj agrarnih kultura koje i danas prevladavaju u polju kao što su vinogradarstvo i maslinarstvo (Ćorić, 2006).

2.5.2. Vrijeme antike

Kroz vrijeme antike, Salona dobiva na značaju te je ujedno i središte rimske provincije ali i što bi se danas nazvalo, regionalno središte, jer je svoje područje izravnog utjecaja imala od Tragurion-a do Epetion-a te od zagorskih dijelova do otoka Šolte i Brača. Prostorno je bila izuzetno povoljno smještena, s brojnim i jakim vezama sa susjednim naseobinama. Cesta prema Tragurion-u prolazila je manje više prostorom gdje danas prolazi i lokalna "stara" kaštelanska cesta, no vjerojatno se većina prometa odvijala brodovima. Postoje naznake da je postojala i cesta uz samu morsku obalu, no ona nije ucrtana na poznatim zemljovidima. Kaštelansko polje je većim dijelom bilo podjeljeno na centurije, no ima naznaka da su dijelovi bili podjeljeni i na agere već u doba grčkih koloniziranja (Ćorić, 2006).

2.5.3. Srednji vijek

U kasnom srednjem vijeku Kaštelansko polje je zbog svoje plodnosti središte zanimanja, pa je zbog toga i izvor sukoba gradskih komuna Splita i Trogira. S vremenom je razgraničenje definirano kamenim stupom, a nazivi Donja Kaštela i Gornja Kaštela zadržali su se do danas.

Hrvatski vladari, koji su tu imali svoje feude i dvorove te koji primaju kršćanstvo i izdaju isprave, potiču osnivanje brojnih naselja u polju ili uz obalu. U 15. stoljeću cijelo područje pada pod venecijansku vlast, a prodorom Turaka sa sjevera javlja se potreba izgradnje obrambenih sustava uz more u obliku kaštilaca. Građeni su uglavnom na morskim hridima (takav tip prirodne obale s hridima je još jedino očuvan na dijelu obale od Divulja do Kaštel Štafilića), a s obalom povezivano pokretnim mostom. Uz oko sedamnaestak kaštela formirano je sedam sela, čije su jezgre i danas prepoznatljive. Svako selo je imalo i po dvije kule stražarnice u selu i na padinama Kozjaka, od kojih je danas sačuvana samo jedna u Kaštel Kambelovcu.

2.5.4. Od 16. stoljeća do kraja 19. stoljeća

Skladan odnos naselja uz obalu s prirodnim okolišem traje sve do 19. stoljeća. Seljenjem stanovništva iz viših dijelova polja prema njegovom obalnom rubu promijenila se i orijentacija životnog prostora. Dok su prostori nižih nadmorskih visina, uz naselja, namjenjeni zemljoradnji, viši su namjenjeni stočarstvu (Domazet, 2012). Na prostoru polja prevladavale su male parcele s voćnjacima i maslinicima dok su se na padinama, preko terasa, širili vinogradi (Domazet, 2012).

Cesta Trogir-Split (stara kaštelanska cesta) izgrađena je 1807. godine i u urbanističkom smislu predstavlja granicu do koje se u drugoj polovini 19. stoljeća šire stara naselja. Za potrebe trgovine vinom grade se pristaništa i skladišta za vino (Domazet, 2012).

2.5.5. 20. stoljeće

Začetak industrijskog razvitka u tradicionalnom smislu započeo je početkom 20. stoljeća izgradnjom više tvornica cementa, prvo na području Solina, a zatim i na istočnom rubu Kaštelanskog polja, da bi sredinom 20. stoljeća industrijalizacija zahvatila cijelo obalno područje sve do Kaštel Gomilice, ostavljajući K. Sućurac stiješnjen industrijom. Industrijalizacija zahvaća i Trogir te najplodniji dio Kaštelanskog polja, njegov zapadni dio, unutar kojeg je 60-ih izgrađena i zračna luka (Babić, 1984).

U isto vrijeme, uz industrijalizaciju se nastoje razvijati i druga područja, kao što je poljoprivreda, turizam te se ne uočava ili se nije željela uočiti međusobna isključivost pojedinih funkcija te ograničenost prostora koji doživljava zasićenje.

2.5.6. 21. stoljeće

Početak 21. stoljeća obilježen je naglašenim slabljenjem postojeće klasične industrije i jačanjem privatnih tvrtki, kao i izgradnjom marine u Kaštel Gomilici.

Stalan prirast stanovnika doseljavanjem predstavlja dodatno opterećenje na ionako slabo razvijenu gradsku infrastrukturu, a posljedično, naglašena je i divlja gradnja.

Iako se grad pokušava vratiti turizmu i poljoprivredi "kao što su nekad bili", to nije moguće u istim prostornim i misaonim okvirima, jer zbog naglog širenja i zauzimanja prostora gradnjom plodni prostori kaštelanskog polja nestaju, turistički kapaciteti hotela su smanjeni, a turistička ponuda je slabija i bez jasnog smjera razvitka.

2.6. Povijesno-prostorni položaj i nastanak Kaštelanskih naselja

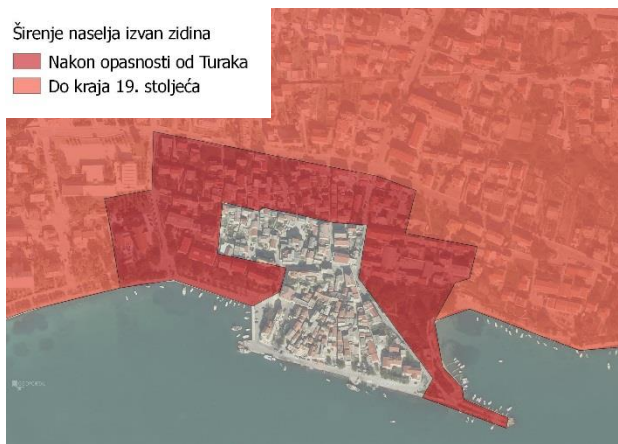

Kartografski prikaz 6. Smještaj i veličine pojedinih povijesnih jezgri naselja (ortofoto podloga), izradio autor

Prostor grada Kaštela čini sedam naselja sa svojih sedam povijesnih jezgri izgrađenih oko sedam kaštela (samostalnih utvrda). Takvih obalnih utvrda tijekom povijesti je bilo ukupno oko 17, a sve su građene između 1392. i 1515. godine.

2.6.1. Kaštel Sućurac

Kartografski prikaz 7. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Sućurca (ortofoto podloga), izradio autor

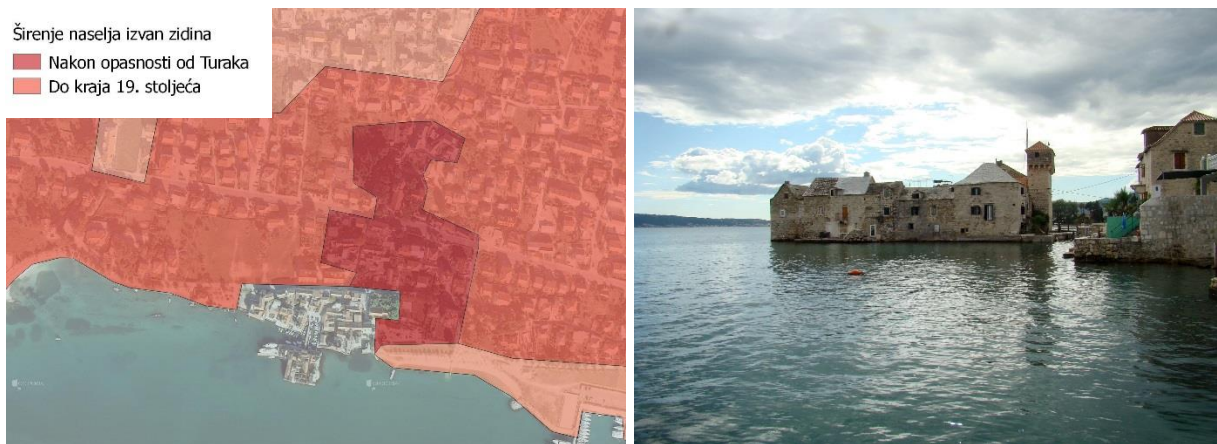

Slika 2. Jezgra Kaštel Sućurca, fotografija, izradio autor

Ovo, najstarije naselje na kaštelanskoj obali, utemeljili su splitski nadbiskupi. Velika koncentracija antičkih i ranokršćanskih spolija uzidanih u zidove kuća svjedoči o naseljenosti područja u to vrijeme (Domazet, 2012). Začetak današnjeg naselja je izgradnja obrambene kule na obali koju je počeo graditi nabiskup Andrija Gualdo 1392. godine na kamenitoj glavici. Nizom dodatnih zahvata utvrđenje se proširuje, osobito 1488. godine kada nadbiskup Bartul Averaldo gradi ljetnikovac uz već postojeći Kaštilac i cjelokupni prostor utvrđuje obrambenim zidom (Ćorić, 2006). Prestankom opasnosti od Turaka naselje se počinje širiti van zidina. Povijesna jezgra Kaštel Sućurca najbolje je sačuvana povijesna cjelina u Kaštelima.

Osim gradske jezgre, važno je napomenuti niz lokaliteta vezanih uz antičku cestu Salona - Tragurion, ostatke villa rustica, nalazišta starih naselja te gradina i gomila, zatim cijeli otočić Barbarinac s pripadajućim hidroarheološkim lokalitetom

2.6.2. Kaštel Gomilica

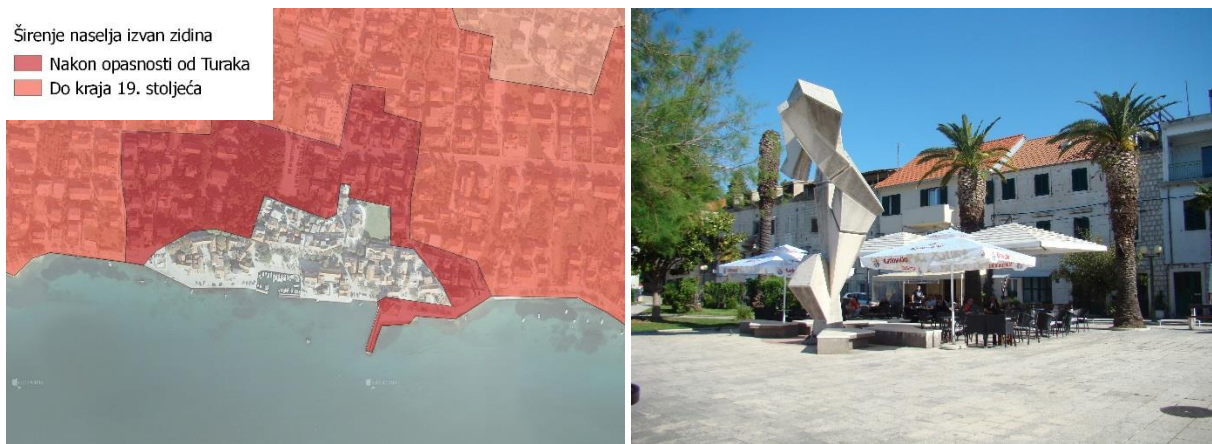
Kartografski prikaz 8. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Gomilice (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 3. Jezgra Kaštel Gomilice, fotografija, izradio autor

Godine 1529. benediktinke su izgradile utvrdu-kaštel na morskome grebenu zvanom Gomilica, južno od srednjovjekovnog sela Kozice u kojemu su imale veliki posjed (Domazet, 2012). Na podvodnoj hridi udaljenoj oko 40 metara od obale nastala je utvrda kvadratnog tlocrta. Sastojala se od obrambenog zida i visoke kule na sredini sjevernog zida, nad ulazom u utvrdu. Prema Domazet (2012) u 17. stoljeću, kada se popunio prostor unutar utvrde, utvrđen je i prostor na obali da bi se tu mogle podići nove kuće. Župna crkva je sagrađena ispred zapadnih vrata naselja. U kuće naselja uzidane su brojne antičke spolije što upućuje na naseljenost ovog područja i u antičkom dobu (Domazet, 2012).

Osim Kaštilca na moru i jezgre na obali važno je spomenuti napušteno selo Kozice koje se spominje još u 11. stoljeću te štalija, odnosno, sanitarna postaja za kontrolu trgovine, na granici K. Kambelovca i K. Gomilice.

2.6.3. Kaštel Kambelovac

Kartografski prikaz 9. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Kambelovca (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 4. Obalni trg Kaštel Kambelovca, fotografija, izradio autor

Splitski plemići, braća Cambi, izgradili su krajem 15. stoljeća izrazito obrambeni kaštel na maloj hridi u moru radi zaštite sebe i okolnih stanovnika iz sela Lažana i Kruševika pod Kozjakom. Taj kaštel je neobičnog cilindričnog oblika, a iz njega su branitelji mogli učinkovito djelovati. U njegovoj blizini ostala su sačuvana i seoska vrata (Ćorić, 2006). Ovom obramenom kaštelu su prethodile druge kule napuštene izgradnjom ovog kaštela (Domazet, 2012).

Osim spomenutog kaštela u jezgri su se nalazili i kaštel Piškera i kaštel Lippeo. U njihovoj blizini je (sada zapušten) vrt obitelji Dudan, a zapadno od naselja secesijska vila s parkom i plažom, koja 1950-ih postaje baletna škola te taj naziv zadržava do danas. Sjeverno od jezgre je niz crkvica obično na istaknutim točkama (Domazet, 2012). Kaštel Kambelovac sadrži i dio izvorne/prirodne obale na području između Baletne škole i potoka Sibovica (granica Kaštel Kambelovca i Kaštel Lukšića).

2.6.4. Kaštel Lukšić

Kartografski prikaz 10. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Lukšića (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 5. Jezgra Kaštel Lukšića, fotografija, izradio autor

Godine 1487. trogirski knez Carlo Pesaro izdao je Jerolimu Vitturiju odobrenje da u Velom polju, uz morsku obalu ili u moru sagrade građevinu s kulama, jarcima i svim što je potrebno. Braća Vitturi grade dvorac-kaštel koji se sastoji od dvokatne građevine na jugu, dviju trokatnih kula prema sjeveru i dvorišta između njih. Kaštel je sa sjevera prirodnim ili umjetnim jarkom bio odvojen od naselja, a u njega se ulazilo preko kamenog mosta i drvenog pokretnog mosta (Ćorić, 2006).

Osim kaštel Vitturija, još su izgrađeni i kašteli Tartaglia i Rosani te su svi osim Rosanija imali i pripadajuće perivoje koji su trenutno zapušteni (Domazet, 2012).

2.6.5. Kaštel Stari

Kartografski prikaz 11. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Starog (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 6. Obala Kaštel Starog, fotografija, izradio autor

Kariolan Cippico, iz ugledne trogirске plemićke obitelji, odlučio je sagraditi kaštel u moru da bi se obranio od Turaka. Kaštel Cippico, podignut 1481. godine bio je sklop tvrđave i palače. Od kopna je bio odvojen jarkom i spojen pokretnim mostom (brvnom). Na drugom katu južnog pročelja do danas je sačuvan dvostruki renesansni otvor s balkonom (Ćorić, 2006).

Osim kaštela Cippico, unutar gradske jezgre su izgrađeni i kula Cega, sačuvana do danas, dok se ostaci kaštela Andreis slabo naziru u moru (Domazet, 2012).

2.6.6. Kaštel Novi

Kartografski prikaz 12. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Novog (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 7. Obalni trg Kaštel Starog, fotografija, izradio autor

Trogirski plemić Pavao Antun Cippico izgradio je oko 1515. godine utvrđeni ljetnikovac sa zakošenim zidovima prizemlja i uz njega utvrđeno naselje za svoje težake iz potkozijačkih sela. Kaštel ostavlja dojam snažne utvrde, ali ukrašeni balkoni i prozori upućuju i na njegovu stambeno-ladanjsku namjenu. Naselje uz kulu bilo je utvrđeno obrambenim zidom (Ćorić, 2006). Prestankom turske opasnosti naselje se širi izvan obrambenih zidova. Krajem 19. stoljeća pred naseljem se uobličuje lučica, a obitelj Katalinić gradi na obali uz kulu skladišta za vino (Domazet, 2012).

2.6.7. Kaštel Štafilić

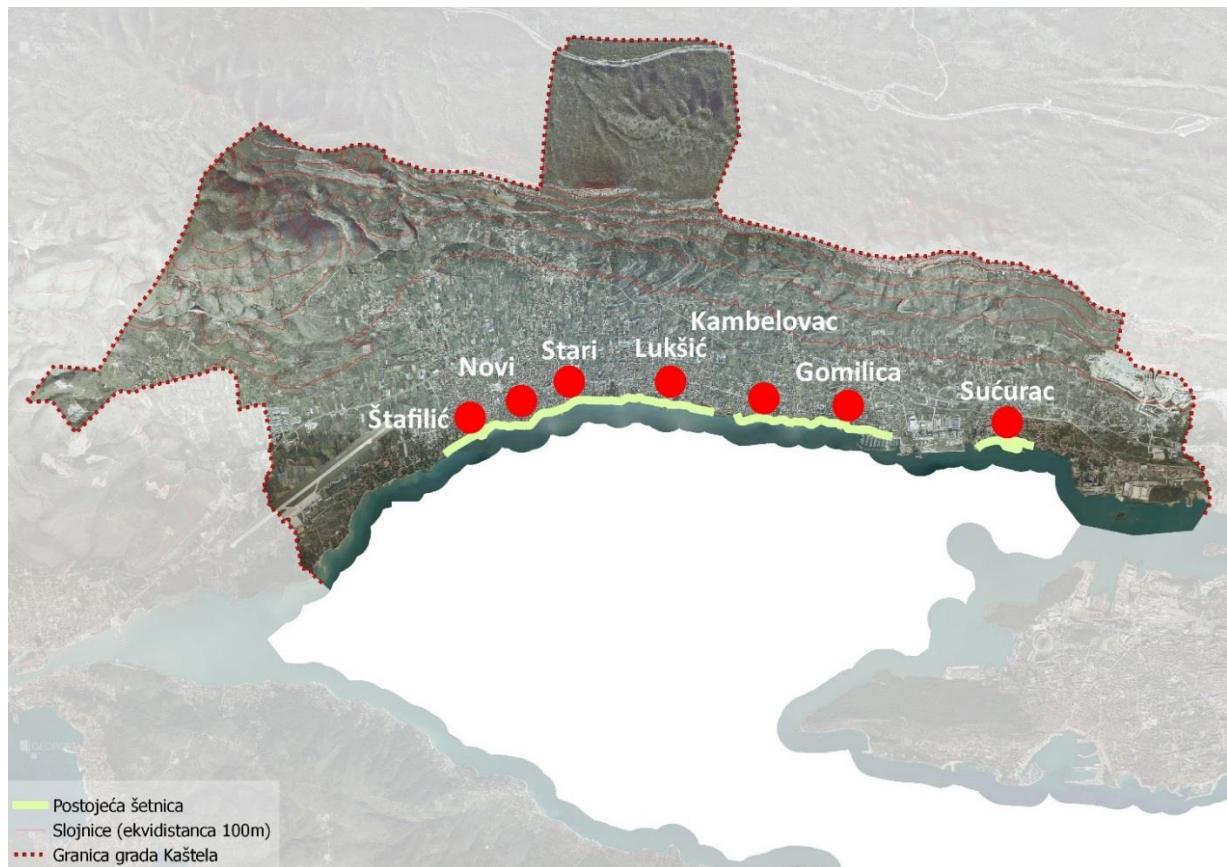
Kartografski prikaz 13. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Štafilića (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 8. Obala Kaštel Štafilića, fotografija, izradio autor

Utvrdu s dvorištem, danas poznatu kao kula Rotonda, dao je izgraditi Stjepan Stafileo 1508. godine na hridi u moru. Staphile, što na grčkom znači grozd, motiv je koji je uklesao u svoj grb. Uz utvrdnu-kaštel izgrađeno je i utvrđeno selo okruženo jarkom s pokretnim mostom i obrambenim kulama, od kojih je jedna u izvornom stanju sačuvana do danas. U selo se sklonilo pučanstvo do tada naseljeno oko šireg područja Bijaća (Ćorić, 2006).

Osim utvrde Rotondo postoji nedovršena kula Lodi s pripadajućim naseljem, ostatci kaštela Kvarko i Dragač vidljivi na morskim hridima. Kaštel Štafilić sadrži i veliki dio izvorne/prirodne obale od kaštela Nehaj (Lodi) do Divulja. Unutar te obale je i veliki arheološki i najveći hidroarheološki lokalitet u Kaštelima – Resnik (Domazet, 2012).

2.7. O Kaštelanskoj šetnici

Kartografski prikaz 14. Položaj postojeće dužobalne šetnice (ortofoto podloga), izradio autor

2.7.1. Povijesni nastanak i razvoj šetnice

Prvi spomeni o šetnici i njenom korištenju javljaju se krajem 19. i početkom 20. stoljeća, no nije isključeno da su se obalni putevi koristili za tu namjenu već i početkom 19. stoljeća. Početci korištenja šetnice bili su prostorno ograničeni i vezani uglavnom na urbanizirano područje s neprekinutim obalnim područjem (Domazet, 2012). Iako se ne zna mnogo o šetnicama i njihovom korištenju u 19. stoljeću, iz povijesnih dokumenata poznato je da su se dijelovi obale uređivali izgradnjom luka i obzidavanjem neposredne obale (Domazet 2012). Početkom 20. stoljeća dolazi do intezivnijeg nasipanja mora i izrade obzidane obale (rive) spajajući na taj način dijelove naselja, što je posebno naglašeno u Donjim Kaštelima (Kaštel Štafilić, Novi, Stari) gdje su jezgre naselja bliže jedna drugoj. Zahvaljujući takvoj integraciji rive dolazi i do nastanka novih običaja i toponima kao što je npr. Štalija, šetalište u Kaštel Starome koje se protezalo od plaže do granice s Kaštel Lukšićem. Razvoj Štalije je trajao od početka 20. stoljeća do kraja 30-ih godina 20. stoljeća, a svoju najveću atraktivnost doseže izgradnjom hotela Palace 1928. godine koji je u svoj obuhvat osim parkovnih i plažnih prostora integrirao i šetnicu na način koji je i danas vrlo suvremen.

2.7.2. Kulturni okvir razvoja šetnice

Utvrđivanje obale je proizašlo iz kulturalnih, ekonomskih, urbanističkih i praktičnih potreba, pa je tako na njih najviše i utjecalo. U kulturnom smislu *"...Garajinovica (dio obale u Kaštel Starom – od stare župne crkve sv. Ivana Krstitelja do granice s Kaštel Novim) postaje glavno šetalište Donjokaštelana za šetnje poslije nedjeljne sv. Mise i na blagdane. U tome se posebno isticala kaštelanska mladež koja bi uobičajeno napravila nekoliko đireva i kortedžavala."* (Domazet, 2002). Osim jutarnjih šetnji postojale su i popodnevene šetnje mladeži koje bi započinjale u Kaštel Lukšiću u hladovini drveća na Rampadi, pa sve do hotela Palace i na Štaliju, a u sumrak bi šetnju završili na Garajinovici i pred pansionom Riviere (Domazet, 2002).

Slika 9. Proširenje Garajinovice i uređenje obale 1895. godine (K. Stari), izvor: Domazet, M. (2012)
Povijesna podloga za Konzervatorski elaborat donjokaštelanske obale (od kule Lodi do Luke u Kaštel Starome)

Ovakav uzorak gospodarenja obalnim prostorom i njegovim korištenjem za različite potrebe nije se odvijao samo u Donjim Kaštelima, nego i u svim Kaštelima, jer iako je svaki Kaštel specifičan sa svojim prostornim datostima i posebnostima, kulturološki su jednaki.

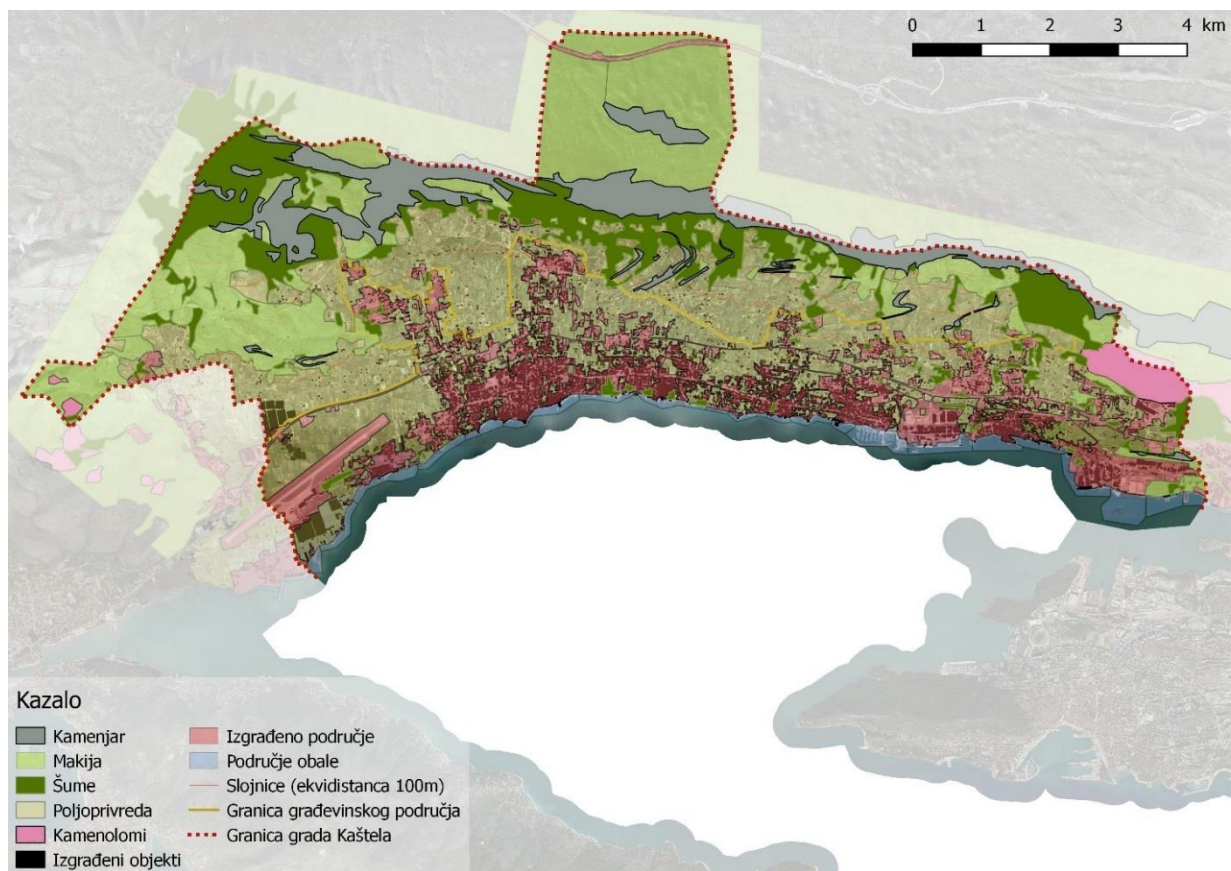
3. Analize

Tijekom analize prostor je proučavan u svojoj cjelovitosti kako bi se bolje uočile veze između građenog i otvorenog krajobraza. Također, svaki njihov sloj je prikazan i analiziran pojedinačno kako bi proces bio pregledniji. Kako je tema ovog rada analiza prostora u svrhu izrade prijedloga razvoja obalnog pojasa grada Kaštela, potrebno je da analiza bude sustavna i prostorno neograničena. Dakle, iako je rezultat rada usko vezan uz obalni pojas, točnije urbanu obalu, potrebno je analizirati šire područje kako bi se dobio širi uvid u važnost promatranog područja. Tako, analitički dio je podijeljen u dvije faze; šire analize, koje uzimaju u prostorni kontekst cijeli grad Kaštela, kao i susjedne općine te uže analize koje su usmjerene na uže područje oko same urbane obale.

3.1. Analize šireg područja

Ove analize obuhvaćaju šire područje te analiziraju utjecaje iz okolnih područja na sami Grad Kaštela te važnost obalnog područja za širu sliku grada.

3.1.1. Tipologija otvorenih prostora

Kartografski prikaz 15. Karta krajobraznih tipova (ortofoto podloga), izradio autor

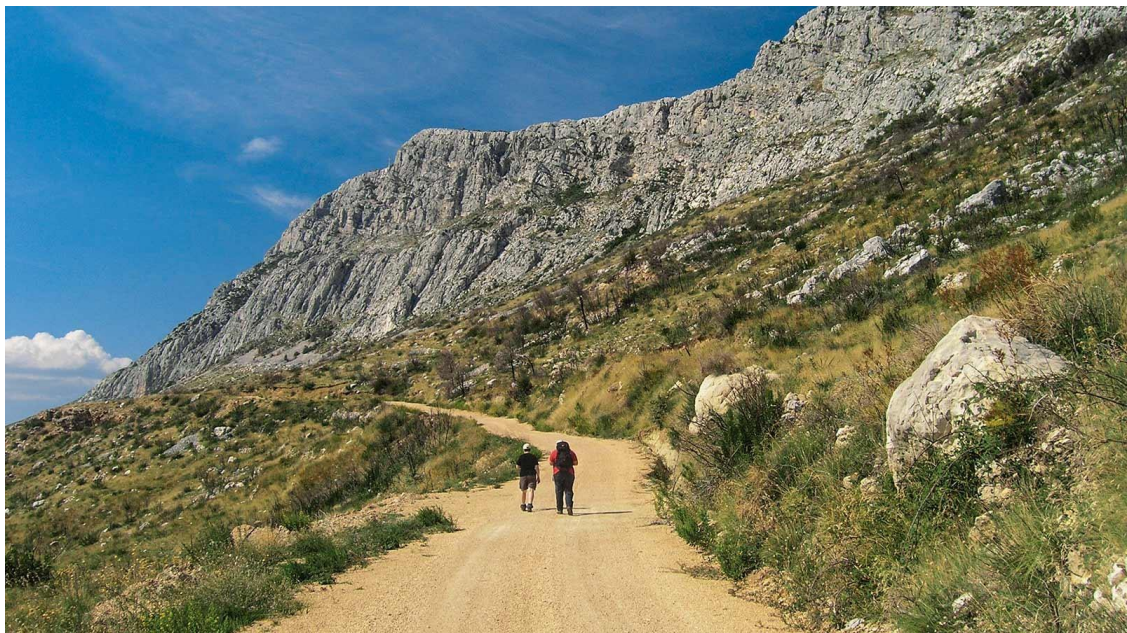
Kartiranjem tipova otvorenih prostora moguće je utvrditi njihove međusobne odnose i neprekinutost svakog tipa.

3.1.1.1. Otvoreni prostori kamenjara

Ovaj krajobraz je dominantan po strmim vrhovima Kozjaka i Opora i planinskom hrptu te mjestimično na obroncima s vijugajućim izdancima i unutar kaštelanskog polja u obliku izdanaka. Često ogoljene površine nastale su kao posljedica eolske erozije koja onemogućava sukcesivan razvoj tla te na istim površinama ostaje skelet ili gola litološka podloga (Ćorić, 2006).

3.1.1.2. Otvoreni prostori makije

Ovo je krajobraz koji pokriva velike površine, osobito u zaleđu planine. Zbog ograničene kvalitete i debljine tla ovo je prijelazni oblik sukcesije tipičan za krš mediterana. Osim na slabo razvijenim tlima pojavljuje se i u napuštenim poljoprivrednim površinama, obično u kontaktu s kulturnim krajobrazom terasa i mozaika poljoprivrednog zemljišta.

Slika 10. Krajobraz makije i kamenjara u Kaštelima, izvor: croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/kozjak, pristupljeno 20. 06.2019.

3.1.1.3. Otvoreni prostori šuma

Nekoć gusto pošumljene padine Kozjaka i Opora danas su vidljive kao sustav zakrpa većih dimenzija po strmijim dijelovima planine te manjih dimenzija prema naselju. Kao i svugdje u Mediteranu, do toga je došlo krčenjem šuma u svrhu osnivanja novih poljoprivrednih površina. Sustav šuma prati i geomorfološki profil te je čest uz kamenjare, tako da još postoji dio šumskog krajobraza koji ulazi u krajobraz polja poput prstiju ili klinova, što je osobito vrijedno u smislu stvaranja osnove zelene infrastrukture.

3.1.1.4. Otvoreni prostori naselja

Njega čine sve izgrađene površine manje ili veće gustoće. Mjesta veće gustoće su u pravilu stare gradske jezgre, dok je prema rubovima naselja gustoća manja. Prevladavaju samostojeće kuće, uz nešto stambenih zgrada koje neznatno podižu gustoću stanovanja. Dijelovi naselja, pogotovo oni noviji, nisu rađeni planski i odaju dojam nereda. Takvi dijelovi naselja često su okarakterizirani i nedostatkom javnog zelenila i kućnih vrtova za razliku od područja oko starih gradskih jezgri, koja posjeduju parkove ili drvorede te je urbana matrica puno čitljivija i snalaženje u prostoru lakše. Od svih podtipova krajobraza naselja istaknut je industrijski krajobraz. Njegovi dijelovi spadaju i u obalni krajobraz, jer se nalazi neposredno uz obalu, ali i na obroncima planine u obliku većih i manjih kamenoloma. Na istočnim obroncima Kozjaka dominira veliki kamenolom koji pripada tvornicama cementa, orijentiran južno, vidljiv gotovo iz svakog dijela naselja te na zapadnom dijelu niz manjih kamenoloma orijentiranih zapadno prema Kaštelima, također vidljivih gotovo s cijelog područja naselja.

3.1.1.5. Krajobraz polja

Pojam "polje" kao kategorija načina korištenja zemljišta je prevladavajuće određeno radnjom oranja; najčešće obuhvaća oranice, voćnjake i povrtnjake, ali moguće su i druge namjene (Andlar, 2018). Na području Kaštela takav krajobraz visine od otprilike 100 m.n.m. na istočnom dijelu polja i do 150 m.n.m. na zapadnom dijelu polja. Mozaik polja čine prilično usitnjene parcele, prilagođene geomorfološkim oblicima unutar polja. Na zapadnom, ravnijem i najplodnijem dijelu je ortogonalna mreža plastenika, namjenjenih uzgoju cvijeća i povrtnih vrsta. Unutar krajobraza polja imamo i potkategoriju terasiranog polja, koje je prijelazna kategorija (Andlar, 2018) između krajobraza polja na ravnijim terenima i terasiranog krajobraza na strmijim terenima.

Slika 11. Kulturni krajobraz Kaštelanskog polja, izvor: <http://tinyurl.com/y4dq6qjr>, pristupljeno 20. 06. 2019.

3.1.1.6. Terasirani krajobraz

Svrha terasiranja jest dobivanje zaravnjenog poljoprivrednog zemljišta na strmim terenima, redistribucija i sakupljanje tla, sprječavanje erozije, razbijanje čvrstog sloja tla za prodiranje korijena, kontrola režima vode, zaštita od vjetra, omogućavanje boljih uvjeta osunčanja (Andlar, 2018). Na području Kaštela terasirani krajobraz zauzima strmije terene već od 100 m.n.m. pa sve do 300 m.n.m., dok je na istočnom dijelu polja taj raspon od 80 m.n.m. do čak preko 400 m.n.m. gdje izravno graniči s krajobrazom kamenjara. Terasa su se uglavnom koristile za uzgoj maslina i vinove loze, dok su pojedine korištene i kao pašnjaci. Većina terasa, zbog smanjenog interesa za poljoprivredu, prepuštena je sukcesiji, što povećava rizike od požara i ugrožava džepove postojeće poljoprivrede.

3.1.1.7. Obalni krajobraz

Iako je po svom postanku obalni krajobraz prirodna cjelina na području Kaštela (Ćorić, 2006), on je ipak izmijenjen čovjekovom aktivnošću u većem dijelu. Obalni krajobraz nije samo usko obalno područje koje se može doživjeti sa same obale, nego u njega spada i obalni dio naselja, kao i morska površina. Načelno, moguće je obalni krajobraz Kaštela podijeliti u tri potkategorije: urbani obalni krajobraz, prirodni i poluprirodni obalni krajobraz te obalni krajobraz unutar turističkih odmarališta.

Urbani obalni krajobraz je kategorija koja je najzastupljenija i često je istoznačnica obalnog krajobraza Kaštela. Nalazi se na mjestima izravnog dodira urbane matrice s morskom obalom i prostor je intenzivnog antropogenog utjecaja.

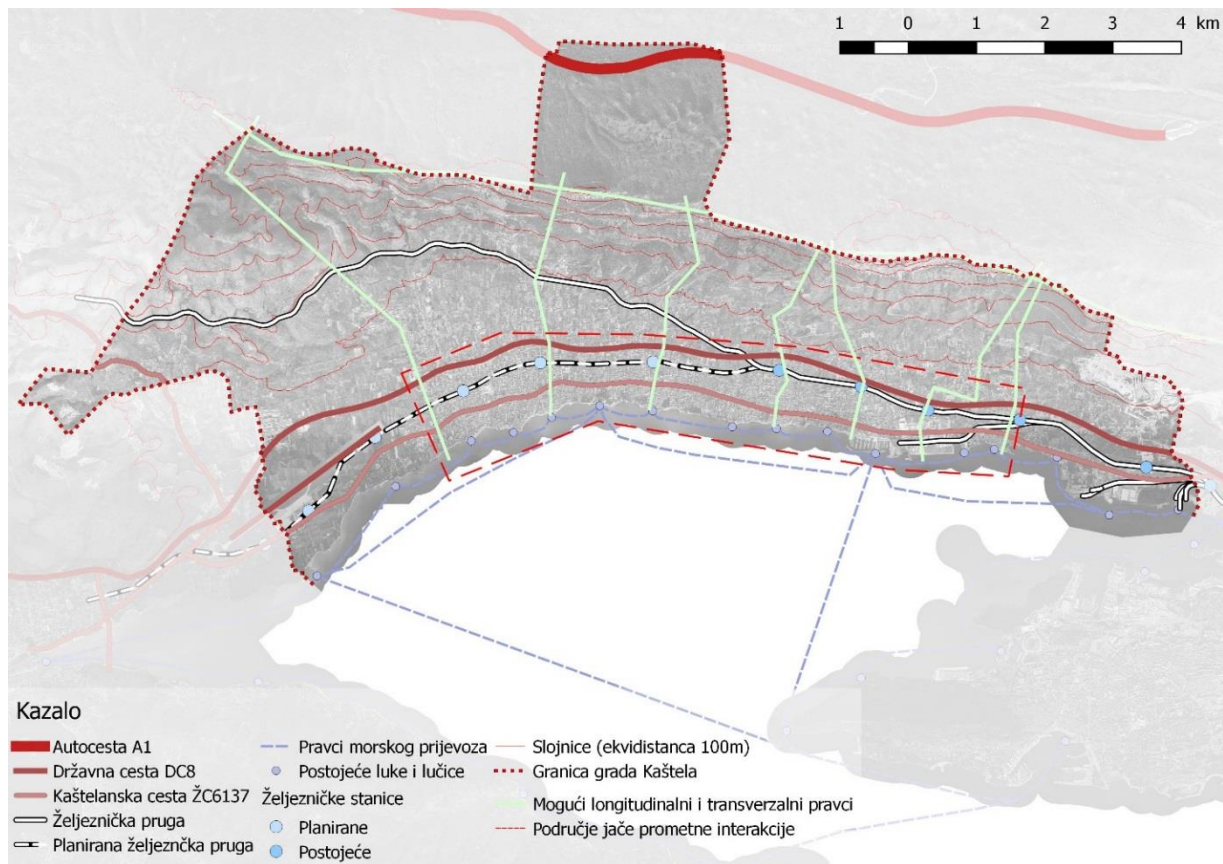
Prirodni i poluprirodni obalni krajobraz je zastupljen u manjoj mjeri i uglavnom se doživljava na zapadnom dijelu kaštelanske obale, gdje je urbaniziranost obale slaba te je u izravnom dodiru s krajobrazom polja. Doživljaj ovog krajobraza je sve slabiji zbog urbanog pritiska na vrijedan prirodni prostor obale. Ovaj krajobraz se sporadično pojavljuje i u središnjem dijelu obale Kaštela gdje je urbani utjecaj izrazito visok te na istočnom dijelu koji nije zauzet industrijskom izgradnjom.

Obalni krajobraz turističkih odmarališta je najmanje zastupljen i prostorno je koncentriran oko odmarališta Resnik.

Slika 12. U kontaktu krajobraza naselja s morem nastaje obalni krajobraz, izvor: <http://tinyurl.com/y5lbfq74> , pristupljeno 20. 06.2019.

3.1.2. Analiza prometa

Kartografski prikaz 16. Karta analize prometa (ortofoto podloga), izradio autor

Kroz analizu glavnih prometnih pravaca (cestovnih i željezničkih), odnosno prikaza sive infrastrukture, vidljiv je njihov raspored i glavni smjerovi pružanja. Državna cesta (DC8) je položena kroz samo Kaštelansko polje, prati obalu i zbog svoje klasifikacije i poprečnog profila je u načelu napreka između prostora južno i sjeverno od nje. Nažalost, klasifikacija i položaj same prometnice nisu međusobno usklađeni, jer je razlijevanjem naselja ova prometnica postala nešto kao glavna gradska avenija, pa postoji nesrazmjer između sposobnosti prometnice pri spajanju gradova na županijskoj razini (Omiš – Split – Kaštela – Trogir) i lokalnoj razini (gradska avenija). Stara Kaštelanska cesta, iako ima isti smjer pružanja, puno je prilagođenija lokalnim prilikama svojim poprečnim profilom i ostvaruje puno jaču koheziju unutar naselja, što opet ima za posljedicu da ponekad može biti preopterećena.

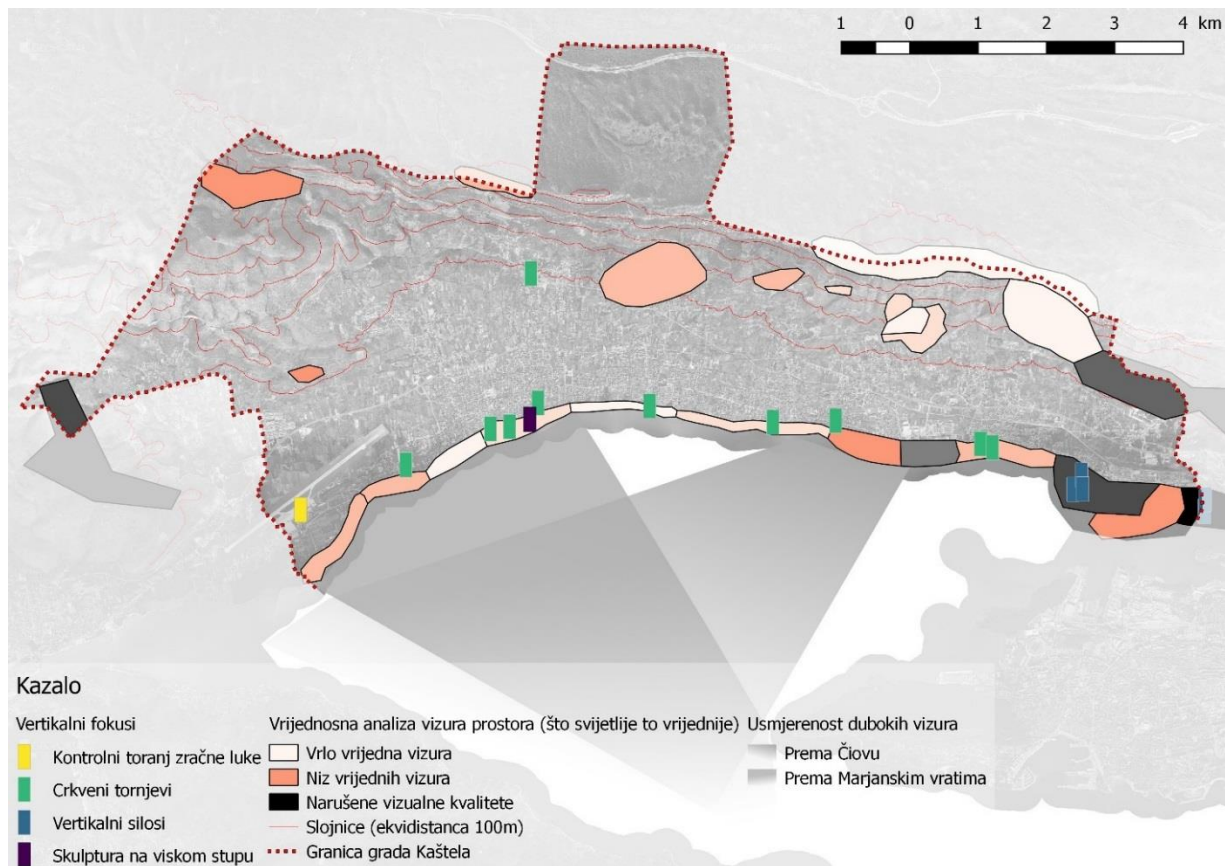
Pravac željezničke infrastrukture nikad nije predstavljao veću zapreku u širenju naselja zbog svog dobro promišljenog položaja, djelomično uvjetovanog ograničenjima maksimalnog uzdužnog nagiba željezničke pruge. Također, položaj pružanja željezničke infrastrukture nije znatnije utjecao na vizure prema njoj. Trenutno predlagana izgradnja lokalne željezničke linije, u ulozi metroa, od Kaštel Kambelovca do zračne luke i Trogira

će biti većinom podzemna pa se ne očekuje veći izravni utjecaj na kakvoću prometovanja automobilom, dok je mogući smještaj stanica od izuzetne važnosti na razvoj urbane matrice grada.

Osim sive infrastrukture važnu ulogu u prostoru igra i zelena infrastruktura. Dio zelene infrastrukture čini plava infrastruktura koja je od izvanredne važnosti za prostor obrađen ovim radom. Naime, u već postojećim i ustanovljenim lokalnim lučicama i pristaništima, moguće je integrirati uslugu hidrobusa u svrhu obogaćivanja ponude i jačanja javnog gradskog prometa. Time bi se smanjilo opterećenje postojeće sive infrastrukture i izgradnje nove. U sinergiji s gradskim metroom i jačim postojećim autobusnim prijevozom, troškovi života bi bili znatno niži, a grad povezaniji.

3.1.3. Analiza vizura

Kartografski prikaz 17. Karta analize vizura (ortofoto podloga), izradio autor

Slika 13. Vizura prema Marjanu, Marjanskim vratima i Čiovu s obale Kaštel Lukšića, fotografija, izradio autor

Ovom analizom su se pokušale utvrditi vrijednosti i kakvoće vizura prema naselju i obalnom rubu kao i od njih. Generalno, industrijska područja i kamenolomi su područja degradiranih vizura i imaju utjecaj na širem području. Jednako tako, unutar industrijskih područja određeni su i akcenti (silosi, visoke peći i sl.) koji također doprinose degradiranoj vizuri. Ostali prostorni akcenti imaju pozitivan karakter (ili neutralan: komunikacijski toranj zračne luke), a to su zvonici svakog pojedinog Kaštela.

Slika 14. Vizura prema Marjanu i Čiovu s obale Kaštel Sućurca, fotografija, izradio autor

Oni su ujednačeni visinom, ali stilski dovoljno različiti da se mogu međusobno razlikovati te su važan dio slike grada, pogotovo promatrano s mora. Od ostalih vizura koje su ocjenjene kao ugodne i najvrijednije treba spomenuti vizure prema vapnenačkim grebenima i izdancima unutar polja i na obroncima Kozjaka, kao i sami kameni hrbat planine.

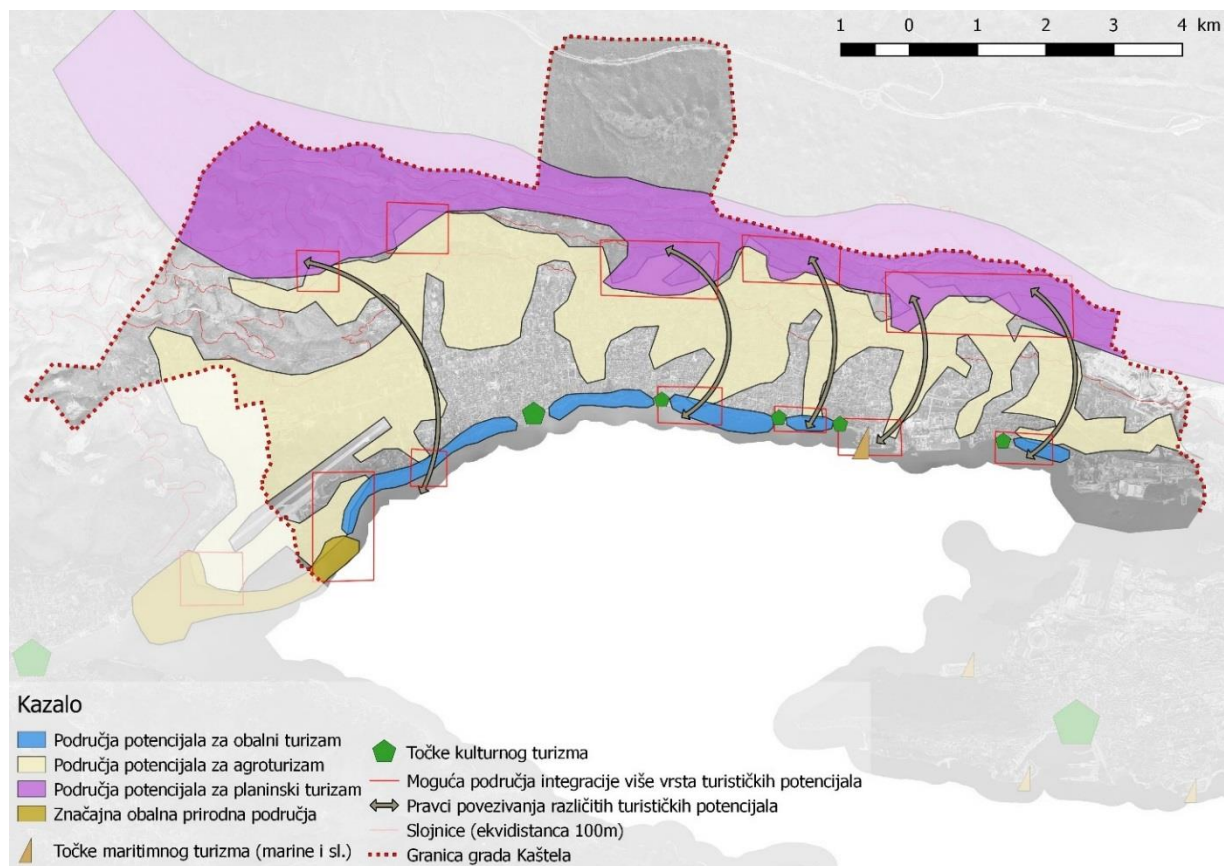

Slika 15. Vizura prema vapnenačkim izdancima promatrano s obale Kaštel Novog, fotografija, izradio autor

Slika 16. Obalna vizura Kaštelanskih zvonika s kamenolomima u drugom planu, fotografija, izradio autor

3.1.4. Analiza turističkih potencijala

Kartografski prikaz 18. Karta analize turističkih potencijala (ortofoto podloga), izradio autor

Ova analiza postojećih turističkih potencijala i njihovog prostornog smještaja, kao i njihovih prostornih odnosa i odnosa s obalnim prostorom potrebna je kako bi se uočili potencijali za razvoj. Iz analize je vidljiv pravilni raspored tri sloja, odnosno potencijala; obalnog i kulturnog, potencijala agroturizma i potencijala planinskog turizma.

Na samoj obali i uz nju potencijali su kulturnog (stare gradske jezgre, kašteli i parkovi) i obalnog turizma (šetnice, plaže, parkovi, podmorje) koji se, kako je vidljivo, ritmički izmjenjuju te time stvaraju još veće turističke potencijale na mjestima dodira. Obalni turizam i donekle kulturni turizam su trenutno jedini prepoznati na području grada Kaštela i cilj su ulaganja. Međutim, ni jedan od dva potencijala nisu prepoznata u cijelom svom obimu, stoga su ulaganja djelomična i fragmentirana.

Srednji sloj je Kaštelansko polje koje prostorno povezuje obalu s Kozjakom i potencijal je agroturizma. Međutim, zbog urbanog razlijevanja u samo polje ti kontakti su sporadični i ograničene snage. Prožimanje urbaniziranih dijelova i dijelova polja na način da stvaraju "prste" je izuzetno povoljan na dva načina: s jedne strane povećava kvalitetu života na rubnim dijelovima urbanih cjelina u dodiru s kulturnim ili prirodnim

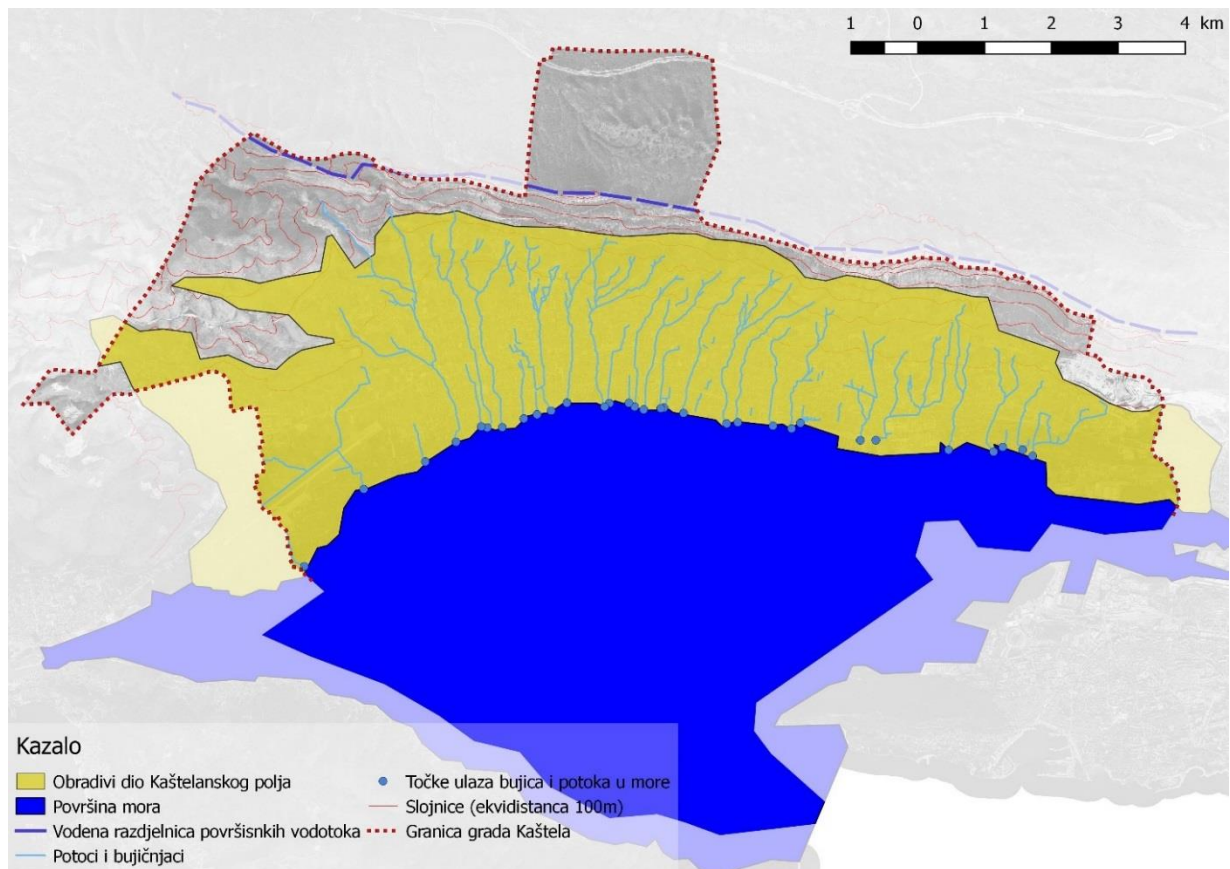
krajobrazom, a s druge jača agrikulturni potencijal u tako dugim kontaktnim zonama s urbaniziranim dijelovima. No, također, agrikulturni turistički potencijal se može i smanjivati ako dolazi do daljnjeg širenja urbane matrice. Prethodno navedeni, sporadični kontakti poljoprivrednog krajobraza s obalnim krajobrazom su izuzetno vrijedni i imaju jako visoki turistički potencijal te je potrebno njihovo očuvanje. Kao i kod kontakta obalnog i kulturnog potencijala njihova vrijednost raste, tako je i na točkama gdje potencijal agroturizma dolazi u kontakt s kulturnim i obalnim turističkim potencijalima. Dodatna snaga Kaštelanskog polja, kao turističkog potencijala je i u tome da povezuje obalu s planinom. Trenutno agroturistički potencijal, u pravilu, nije prepoznat, čak ni kao kulturna vrijednost, pa su ulaganja uglavnom privatna i sporadična.

Treći sloj potencijala za planinski turizam je iznimno zanimljiv zbog svoje visine i usmjerenja. Naime, kako relativno mala visina (Veli vrj, 779 m.n.m.) i južna orijentacija padina nisu pogodni za planinarenje ljeti zbog visokih temperatura, izuzetno su povoljni u proljeće i jesen. Također visina i usmjerenje su faktor koji definira tip planinskog turizma, a to bi uglavnom bio tranzicijski zbog planinara koji putuju po hrbatima od Mosora na istoku prema brdima iznad Trogira na zapadu. Ovaj potencijal je tek djelomično prepoznat, a ulaganja su sporadična.

Od ostalih potencijala bitno je spomenuti prirodno značajno područje "Pantan" koje se nalazi uz zapadnu granicu.

Također pri analizi su uzete u obzir jake privlačne kulturne točke jezgra grada Trogira i Splita s Dioklecijanovom palačom. Dok one zaista imaju privlačnu snagu, zbog niza razloga ne nude (u turističkom smislu) razloga za dulji boravak. Kaštela svojom veličinom, urbanom tipologijom, načinom života i položajem mogu ponuditi što nedostaje ponudi u Splitskoj aglomeraciji.

3.1.5. Analiza vodotoka

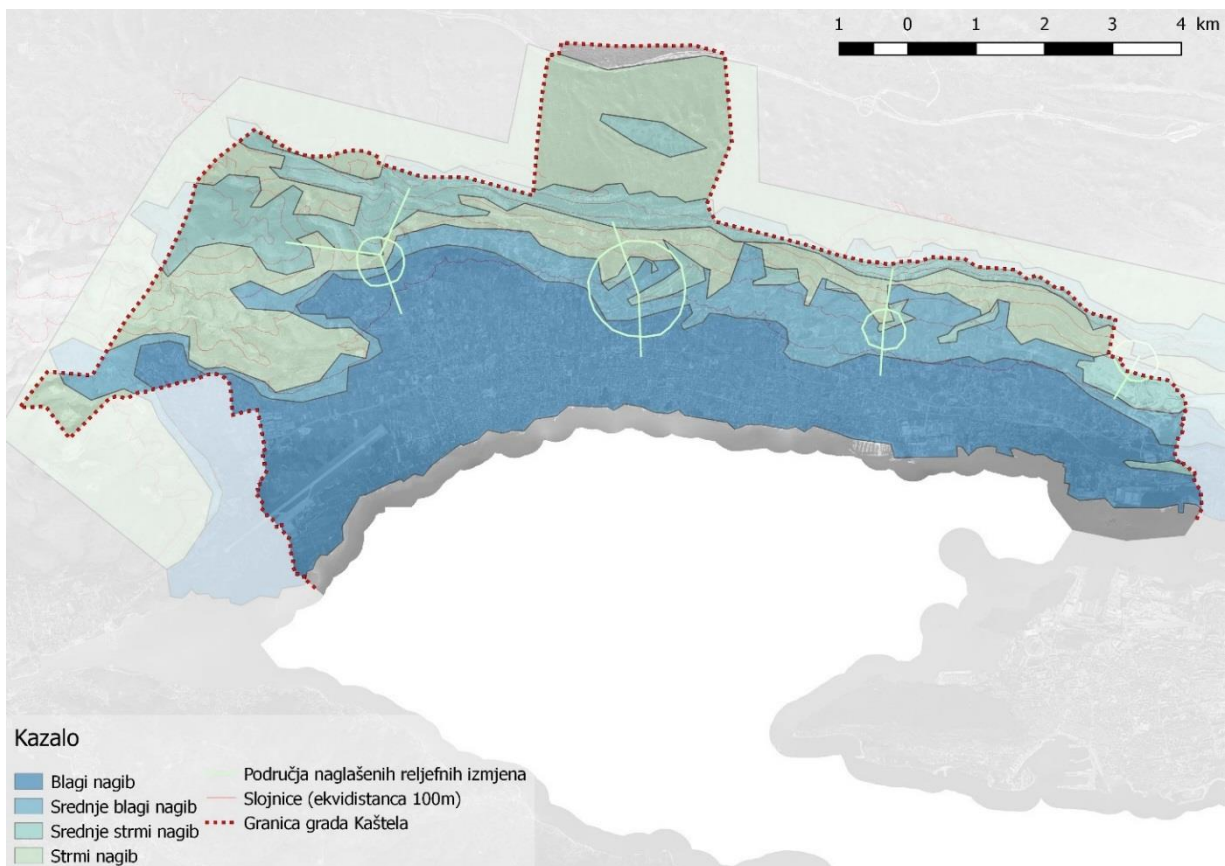

Kartografski prikaz 19. Karta analize vodotoka i mora (ortofoto podloga), izradio autor

Širom analizom aktivnih vodotoka i povremenih vodotoka (bujičnjaka) utvrđena je uska povezanost obradivog dijela Kaštelanskog polja i položaja vodotoka. Naime, kod obrađenog polja i iskrčenih padina pretvorenih u poljoprivredne terase dolazi do slabijeg upijanja padalina i zadržavanja vode zbog uklanjanja korova i ostalih nepoljoprivrednih vrsta. Time je, osim izradom suhozida za potrebe određivanja granica ili obzidavanjem za zaštitu od stoke bilo potrebno obzidati i trajne i povremene tokove te je to bila jedna od zajedničkih obveza svih poljoprivrednika još prije samo 60-ak godina. Zapuštanjem poljoprivrede i sukcesijom poljoprivrednih površina moć upijanja i zadržavanja vode se povećala te bujičnjaci gotovo nemaju nikakve važnosti, do te mjere da se mjestimično zatrpavaju i nezakonito grade stambeni objekti što dugoročno može imati katastrofalne posljedice. Nadalje, točke ulaska privremenih i trajnih vodotoka u more su od izuzetne važnosti, pogotovo u smislu šetnice, ali i svakako u smislu zeleno-plave infrastrukture. Također te točke su i kritične točke gdje se u sljedećih 100 godina očekuje podizanje razine mora (a time i podzemnih voda) od 50 do 100 cm, pa im je potrebno posvetiti posebnu pozornost pri planiranju zbog opasnosti od poplava i zaslanjivanja izvorskih voda.

U smislu zeleno-plave infrastrukture povremeni i trajni vodotoci se svakako mogu koristiti kao zelena (prije svega pješačka) veza obale s gradom, poljem i planinom. Svakako bi trebalo njihove koridore štititi od izgradnje stambenih i drugih objekata, kao i od zatvaranja samih vodotoka u betonska korita (natkrivena ili otkrivena).

3.1.6. Analiza reljefa

Kartografski prikaz 20. Karta analize vodotoka i mora (ortofoto podloga), izradio autor

Kroz ovu analizu moguće je razlikovati tri osnovna područja: nizinsko, malih nagiba do prosječne visine od 200 m.n.m., srednje strmo od 200 do 400 m.n.m. te strmo iznad

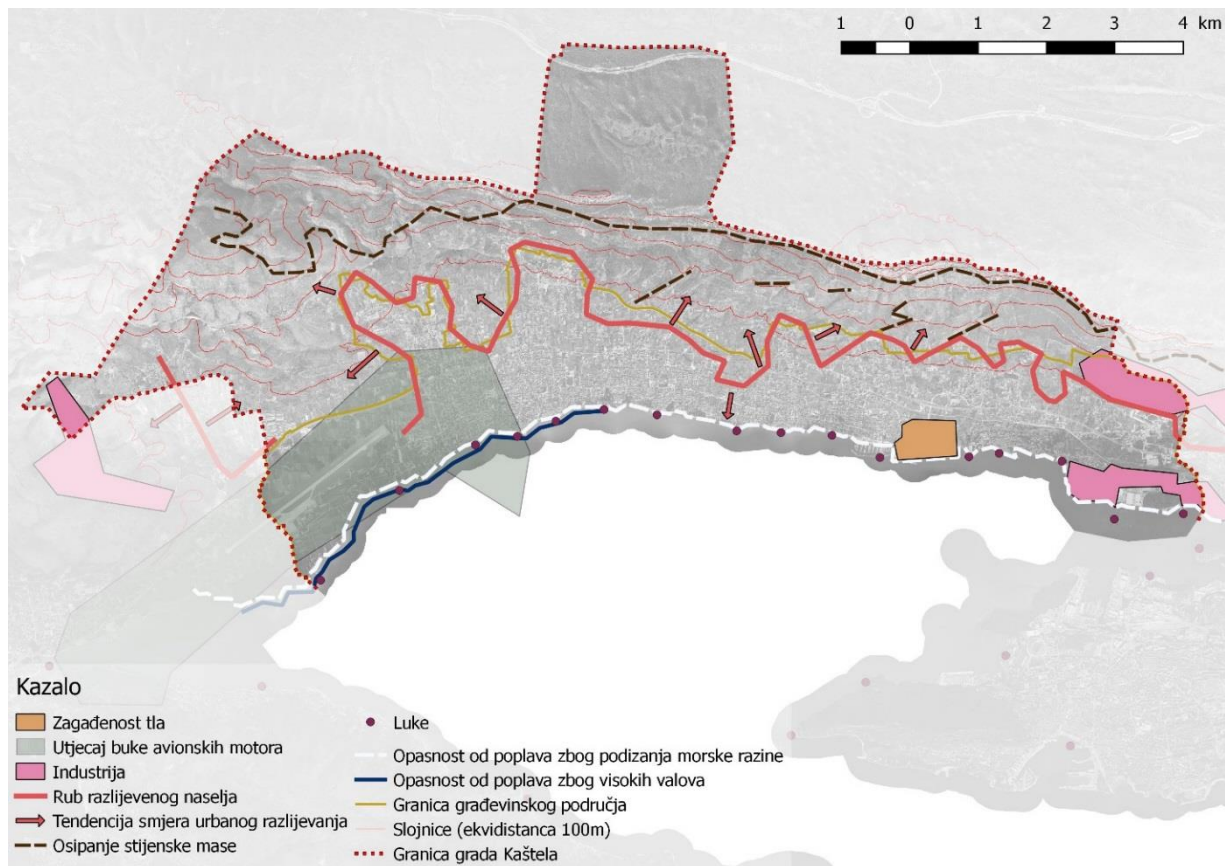

Slika 17. Odnosi između različitih nagiba terena, izvor: apolitici.hr/krenula-akcija-lipa-su-lipa-moja-kastelaa, pristupljeno 20. 06.2019.

400, a mjestimično i 300 m.n.m. U prostornom smislu zanimljivo je primjetiti pojedine vapnenačke grebene i izdanke unutar polja koji su kao otoci odnosno točke infleksije gdje reljef naglo iz ravnog, odnosno blago nagnutog prelazi u gotovo vertikalni. Na području Kaštela su utvrđene 4 takve točke infleksije koje bi potencijalno mogle biti zanimljive kao glavni vidikovci na komunikacijskim transverzama od obale prema planini i obratno. Dvije srednje točke već su prepoznate kao istaknute još u predrimskom razdoblju, jer su na njima pronađeni ostatci ilirskog kulturnog kruga (gradine, groblja i sl.). Istočna točka, uz sami kamenolom, ali i uz samu granicu grada Kaštela i Solina je zapravo spontano nastala iskopom kamenoloma te je kao takva dodatno zanimljiva. Zapadna točka je prirodna točka, trenutno teže dostupna, no ta relativna izoliranost je zapravo njena najveća kvaliteta.

3.1.7. Analiza rizika

Kartografski prikaz 21. Karta analize rizika (ortofoto podloga), izradio autor

U ovoj analizi objedinjeni su različiti sadašnji i budući rizici koji ugrožavaju ili bi mogli ugroziti kako urbani prostor tako i sve ostale otvorene prostore.

Trenutno, ono što se može odrediti kao najveći rizik, ali i kao rizik neposredno u budućnosti jest rizik urbanog razlijevanja grada Kaštela. On ne samo da ugrožava kvalitetu postojećeg prostora nego i troši rubne prostore, drugih namjena, ali i drugih doživljaja, krajobraznih i kulturnih vrijednosti. Osobito je ugrožen krajobraz polja i terasirani krajobraz koji su slika prepoznatljivosti Kaštela još od njihovog nastanka. Također njihovim ugrožavanjem slabi se ionako slaba veza zeleno-plave infrastrukture kojeg je krajobraz polja i terasa dio. Nadalje, širenjem grada u strmije prostore, povećavaju se troškovi izgradnje i života, a kako to nije praćeno izgradnjom sive infrastrukture (prometnice, energetska infrastruktura i sl.) pokazuje se besmislenost neplanskog širenja te ukazuje na slabost primjene, konkretnog urbanističkog razvoja.

Postojeće industrije su trenutni zdravstveni i okolišni rizik, no kao što je vidljivo na brownfield području tvornice "Adriachem", bez konkretnog plana što učiniti s tim područjima nakon korištenja može biti dodatni rizik zagađenja, neiskoristivosti jako

zanimljivih prostora te fragmentacije urbane matrice. Osim industrijskih postrojenja uz more, u industriju spadaju i kamenolomi, koji su golem potencijal za razvoj grada ako se blagovremeno i stručno uzmu u obzir.

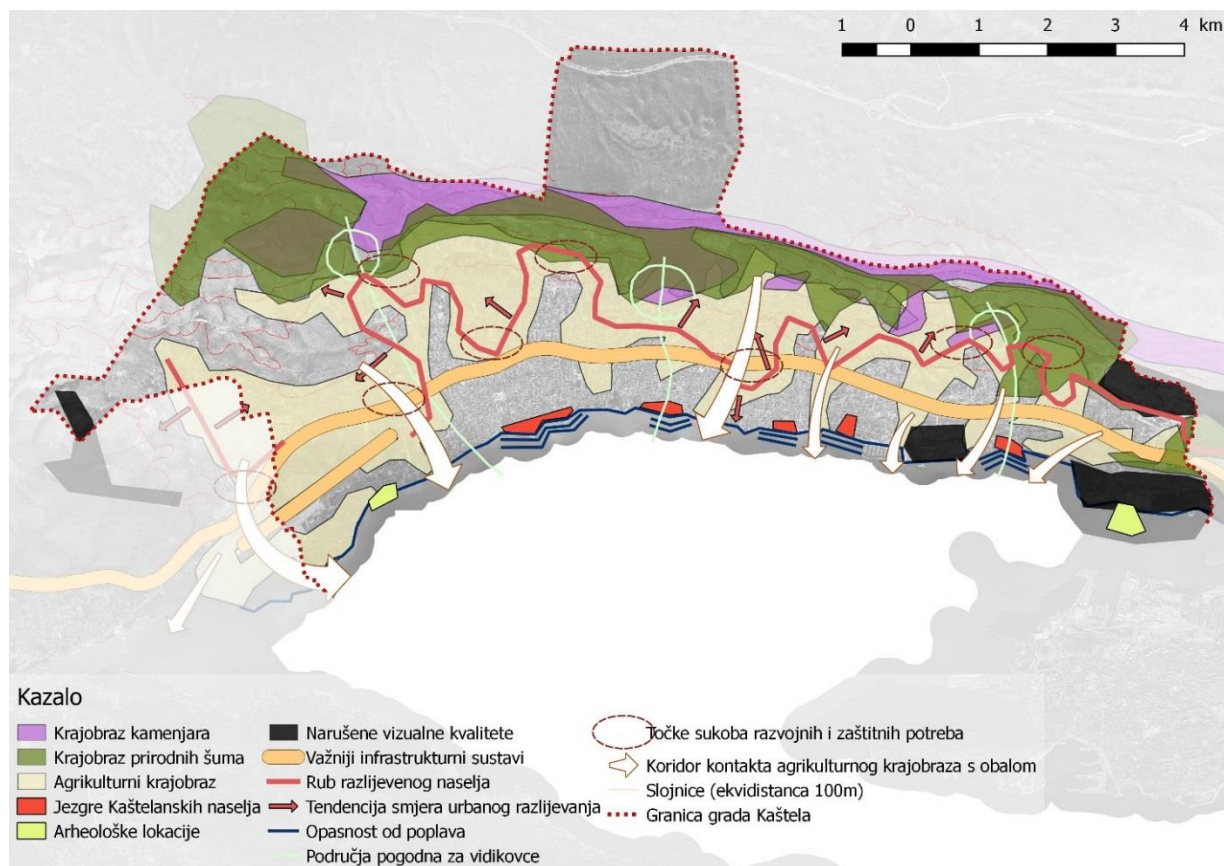

Slika 18. Plavljenje obale valovima pod utjecajem juga u Kaštel Novome, izvor: Margeta J., (2018) Prezentacija Plavljenje obale i moguće mjere zaštite, održana na 2. radionici Plan upravljanja obalnim područjem Grada Kaštela

Rizik od poplava je stvaran, postojeći i biti će još veći u budućnosti. Dizanje mora je problem na cijeloj obali, ali su najveći rizici u urbanim područjima, pogotovo na starijim građevinama kao što su stare gradske jezgre i same utvrde. Dodatni problem imaju donja Kaštela (Kaštel Novi, Stari, Štafilić pa sve do Divulja) gdje su valovi nošeni jugom puno veći i razorniji, jer je taj dio Kaštelanskog zaljeva otvoren prema Marjanskim vratima. Osim mogućih tehničkih rješenja u sanaciji ovog problema (što je usko vezano uz formiranje obale i izradu šetnice), treba uzeti u obzir i biotehnička rješenja koja bi i pri gradnji i pri održavanju bila puno održivija.

Ostali rizici nisu značajniji ili nisu predvidivi u skoro vrijeme.

3.1.8. Analiza potencijala i problema za izvedbu šetnice

Kartografski prikaz 22. Karta analize potencijala i problema za izvedbu šetnice (ortofoto podloga), izradio autor

Kroz ovu analizu objedinjene su sve bitne, prethodno uočene značajke, rizici i prilike.

Iako je urbano razlijevanje doseglo zabrinjavajući raspon, ipak je moguće, usporavanjem daljnje izgradnje i pravilnim usmjeravanjem, ublažiti njegov utjecaj na prostor u kojeg se širi. Pri tom je potrebno osvijestiti načine kako to ostvariti i preko kojih prilika. Trenutno stanje pruža sliku kontrasta (ne nužno sklada) između prirodnih krajobraza (šumski sustav Kozjaka i njegov kamenjar te more), kulturnog krajobraza (stare gradske jezgre, poljoprivredni mozaik i terase) i urbanog krajobraza (sve izgrađene površine osim starih jezgri).

Dakle, prirodni krajobrazi grada Kaštela imaju izuzetnu važnost u slici prostora i duhu mjesta. Sami kamenjar Kozjaka obično nije ugrožen zbog svoje nepristupačnosti, no vapnenački grebeni i izdanci unutar polja jesu ugroženi mogućom izgradnjom cestovne i željezničke infrastrukture, stambenih ili turističkih objekata (vile, apartmani, hoteli, vidikovci), koji čak ni ne moraju biti neposredno u blizini, ali koji bi mogli uništiti krajobrazni doživljaj i sliku prostora. Takav primjer je vidljiv u GUP-u grada Kaštela na slučaju planirane županijske spojne ceste između čvora Vučevica na autocesti i čvora u

Kaštel Kambelovcu gdje bi se u slučaju njene izgradnje kulturni krajobraz terasiranog polja i povijesna gradina s crkvicom sv. Mihovila u Lažanima nepovratno ugrozili.

Šumski krajobraz (šuma i makija) je prirodna i skladna veza između krajobraza kamenjara i kulturnog krajobraza terasiranih polja i mozaika poljoprivrednog zemljišta. Također, ona je i osnova zeleno-plave infrastrukture. Ono što ih najviše ugrožava jest urbano razlijevanje, odnosno manjkavo urbanističko planiranje koje ih ne vidi kao resurs za poboljšanje kvalitete života što je moguće iščitati uvidom u GUP grada Kaštela gdje je vidljivo da se ne pridaje velika važnost zaštitnom planiranju neprikladnim odnosom ruba građevinskog područja s okolnom regijom, odnosno postojećim šumskim sustavom. Stoga, preporučljivo je, kao što je i navedeno u članku 37. "Prostornog plana uređenja Grada Kaštela" izraditi *Krajobrazni plan Grada Kaštela* kako bi se valorizirao cjelokupan prostor grada Kaštela na temelju kojeg je moguće pristupiti kvalitetnom urbanom planiranju.

Slika 19. Područje kontakta prirodnog šumskog krajobraza s terasiranim agrikulturnim krajobrazom (crkvica sv. Mihovila, Lažani), fotografija, izradio autor

More, odnosno morski bentos je prvenstveno pod rizikom nasipavanja obale bez prethodnih kvalitetnih istraživanja hidrografskih i oceanografskih značajki, izgradnjom marina, izlivanjem nepročišćenih obalnih voda i sl. Dakle, može se zaključiti da je krajobraz mora i morske obale izuzetno opterećen i pod visokim pritiskom razvojnih zahtjeva pri tom ne uzimajući u obzir ili ne mareći za zaštitne interese. Stoga, to može rezultirati primjenom standardiziranog rješenja za niz različitih problema što rezultira monotonošću doživljaja, manjku bioraznolikosti što opet sve vodi degradaciji kvalitete života, (turističke) ponude, slike i doživljaja prostora.

Razlog nastanka (agri)kulturnog krajobraza je trajna i raznolika interakcija čovjeka i njegovog prirodnog okoliša. Međutim, jenjavanjem aktivnosti u poljoprivredi i olakom prenamjenom kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta u građevinsko degradiraju se kvalitete i razlozi nastanka agrikulturnog krajobraza. Stoga, u Kaštelima je moguće opaziti da je upravo agrikulturni krajobraz sa svim svojim značajkama najugroženiji, jer je on jedinstvena zeleno-plava veza koja bi trebala biti očuvana kako bi prožimala gradsko tkivo i služila kao ugodna veza obale, grada i njegove regije.

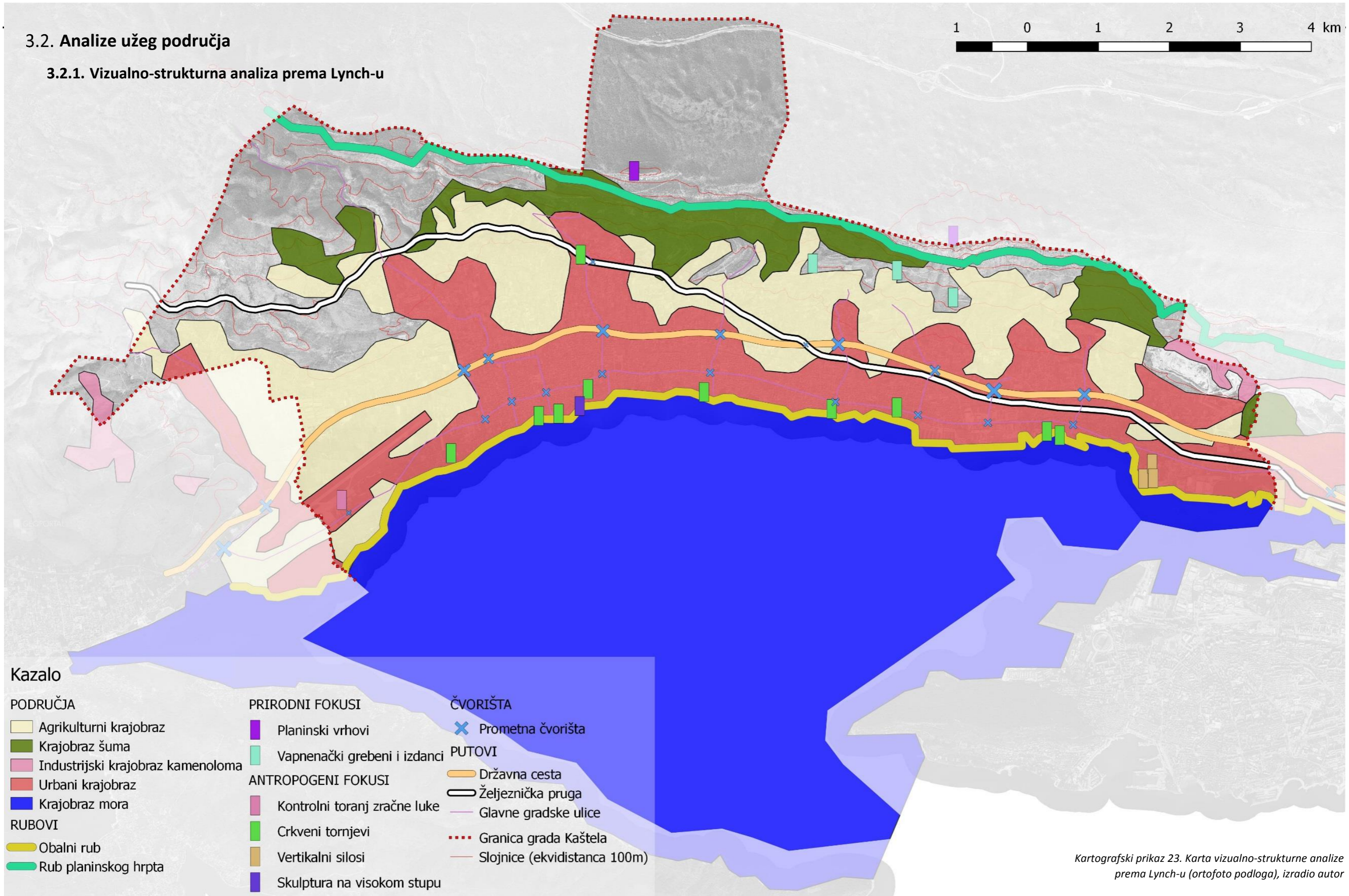
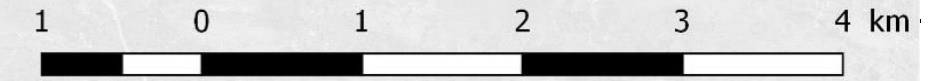
Slika 20. Vizualna neuravnoteženost različitih tipova urbanog krajobraza, fotografija, izradio autor

Kod urbanog krajobraza moguće je razlikovati tri osnovna tipa: industrijski, stare urbane jezgre i ostali urbanizirani krajobraz. Industrijski krajobraz je već prethodno analiziran i dodatni zaključci nisu potrebni. Stare urbane jezgre su jedinstveni urbani krajobraz, jer predstavljaju i kulturnu vrijednost te su u sprezi s obalnim krajobrazom (kao što je u predhodnim analizama detaljnije objašnjeno) od izuzetne važnosti. Ostali urbanizirani krajobraz je moguće detaljnije analizirati u svrhu izvođenja dodatnih značajki, rizika i prilika, no za svrhu ovog rada to nije potrebno.

Na šetnici se projiciraju sve aktivnosti koje se događaju neposredno uz nju, ali i sve one koje se događaju unutar urbane jezgre, ali i dalje u agrikulturnom i prirodnom krajobrazu. Stoga, bitno je znati koja aktivnost, s kolikom snagom i na koji način se projicira na šetnicu, kako bi se lakše i funkcionalnije odredile moguće namjene buduće šetnice, a da se pri tom ne izgubi kohezija sadržaja unutar same šetnice, između šetnice i grada te između grada i njegove regije.

3.2. Analize užeg područja

3.2.1. Vizualno-strukturna analiza prema Lynch-u

Kazalo

PODRUČJA

- Agrikulturni krajobraz
- Krajobraz šuma
- Industrijski krajobraz kamenoloma
- Urbani krajobraz
- Krajobraz mora

RUBOVI

- Obalni rub
- Rub planinskog hrpta

PRIRODNI FOKUSI

- Planinski vrhovi
- Vapnenački grebeni i izdanci

ANTROPOGENI FOKUSI

- Kontrolni toranj zračne luke
- Crkveni tornjevi
- Vertikalni silosi
- Skulptura na visokom stupu

ČVORIŠTA

- Prometna čvorišta

PUTOVI

- Državna cesta
- Željeznička pruga
- Glavne gradske ulice
- Granica grada Kaštela
- Slojnice (ekvidistanca 100m)

Kartografski prikaz 23. Karta vizualno-strukturne analize prema Lynch-u (ortofoto podloga), izradio autor

Ova analiza predstavlja kognitivno-mentalnu kartu istraživanog prostora izrađenu na temelju terenskih zapažanja, fotografija i razgovora sa stanovnicima i stručnjacima. Apstrahiranje prostora je izvedeno prema prostornoj analizi prema Lynch-u, a elementi prostora su područja, rubovi, akcenti (fokusi), čvorišta i putovi.

Područja su prostori koji se doživljavaju kao homogeni i imaju zajedničke karakteristike. Unutar grada Kaštela možemo razlikovati pet područja: agrikulturni krajobraz, krajobraz šuma, industrijski krajobraz kamenoloma, urbani krajobraz te krajobraz mora. Karakteristika prostora Kaštela je ispreplitanje urbanog krajobraza s agrikulturnim krajobrazom te doticanje s šumskim krajobrazom kao i doticanje agrikulturnog krajobraza s obalnim rubom, odnosno morskim krajobrazom. Nakon krajobraza mora najdominantniji krajobraz je urbani krajobraz. Proteže se gotovo cijelom duljinom obale i gotovo se u potpunosti nalazi na najpoloženijim dijelovima Kaštelanskog polja. Osim naglašenog longitudinalnog usmjerenja istok-zapad, mjestimično je poprečno raščlanjuje prema sjevernim dijelovima polja i prelazi u podbrdske dijelove Kozjaka. Ostali dio Kaštelanskog polja i podbrdske dijelove Kozjaka većinom zauzima agrikulturni krajobraz. Svojim položajem i rasprostiranjem daje jasne naznake nekoherentnosti i fragmentiranosti. Daje dojam da je na neki način prijelazna zona između urbanog krajobraza i krajobraza šuma. Tek mjestimično ima doticaja s morskim krajobrazom. Krajobraz šuma je naglašeno linearan i njegov razvoj je usko vezan uz geomorfološke odrednice (kao što su nagib i vrsta tla). Djelomično je fragmentiran, a tek manjim dijelom je u kontaktu s urbanim krajobrazom. Industrijski krajobraz kamenoloma, iako prostorno zauzima manje površine, ima značajan vizualni utjecaj u odnosu na okolne šumske i agrikulturne krajobraze.

Rubovi su prikazani kao linearni elementi na mjestima dodira dvije različite plohe. U promatranom području moguće je izdvojiti dva jasna ruba. Prvi je sami obalni rub, na kontaktu mora s obalom (antropogeniziranom i prirodnom), a drugi je zapravo vizualni rub kojeg predstavlja hrbat Kozjaka. Od ostalih, manje prostorno jakih rubova i vizualno slabo doživljajnih možemo navesti rub između šumskog sustava i kamenjara ili poljoprivredne plohe te rub između poljoprivredne plohe i urbanizirane plohe.

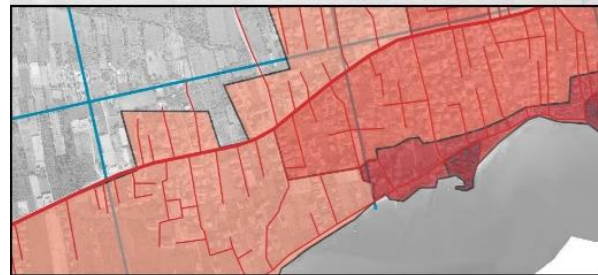
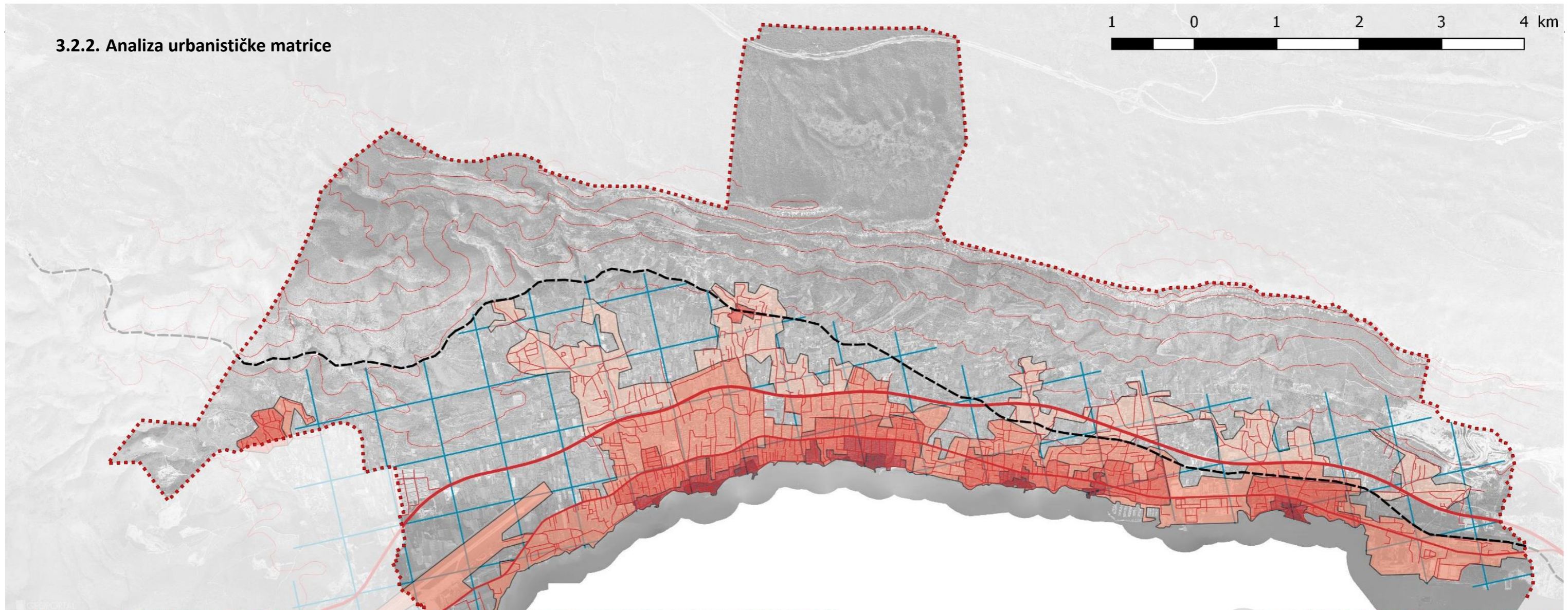
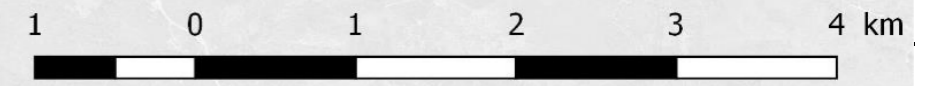
Akcenti su podjeljeni na prirodne i antropogene. Prirodni akcenti su izuzetno visokog vizualnog potencijala, jer su važni za sliku grada (vrhovi brda Veli Vrj, vrh Biranj te niz vapnenačkih grebena i izdanaka). Pod antropogene akcente spadaju Kaštelanski crkveni tornjevi, toranj zračne luke te silosi unutar industrijskih područja. Crkveni tornjevi imaju jako visoki stupanj prostornog indetiteta i dio su slike grada, toranj zračne luke ima slabi stupanj prostornog indetiteta (što je učinjeno s namjerom), a silosi imaju visok stupanj prostornog indetiteta te također sudjeluju u slici grada, no oni se uglavnom opažaju u negativnom smislu. Osim ovih većih fokusnih točaka unutar starih jezgri postoje i druge manje fokusne točke koje naglašavaju prepoznatljivost gradskih prostora, dok takav tip fokusnih točaka izostaje u široj urbanoj matrici.

Čvorišta predstavljaju točke u prostoru koje posjeduju jaku sposobnost privlačenja ljudi, roba, pogleda i sl. Unutar promatranog prostora takve gravitacijske točke, odnosno čvorišta isključivo se mogu prepoznati kao čvorišta antropogenog karaktera i to kao prometna čvorišta. Iako su različita po veličini i važnosti uglavnom su ona veća na državnoj cesti niskog stupnja prostornog indentiteta uz moguće potencijale kod križanja u Kaštel Kambelovcu i Kaštel Gomilici (iznad Adriavinila). Prometna križanja na staroj Kaštelanskoj cesti možemo okarakterizirati srednjim stupnjem prostornog indentiteta.

Putovi predstavljaju prostore većih kretanja ili mogućih kretanja. Sadrže cestovne i željezničke putove. Cestovne osi ne prate u potpunosti sustav urbane matrice, no iz njihovog rasporeda i smjera pružanja vidljiva je veća gustoća naseljenosti prema obali. Os željeznice ne utječe znatnije na urbanističku matricu.

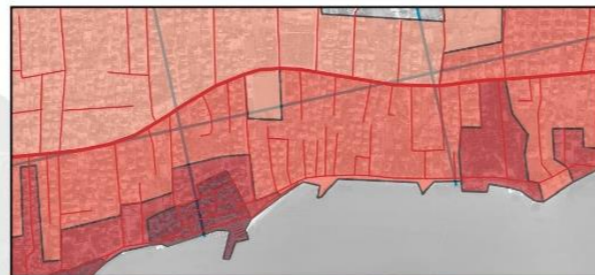
3.2.2. Analiza urbanističke matrice

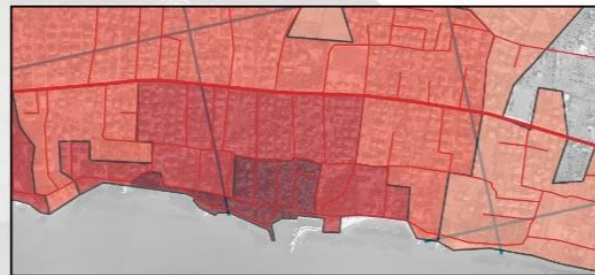
Kaštel Štafilić

Kaštel Novi

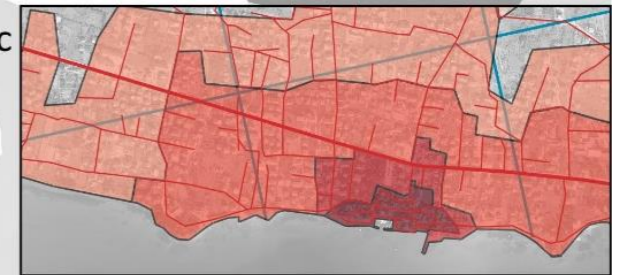

Kaštel Stari

Kaštel Lukšić

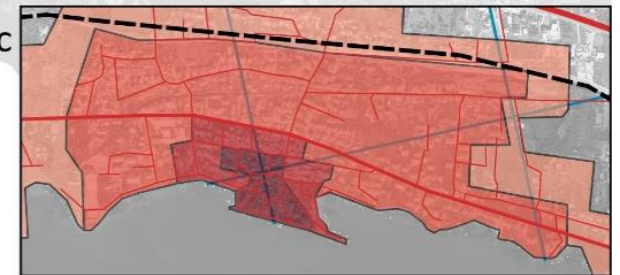
Kaštel Kambelovac

Kaštel Gomilica

Kaštel Sućurac

Kazalo

Urbanistička matrica razvoja i gustoće

- Stare gradske jezgre
- Šire gradske jezgre
- Razvoj do početka 20. stoljeća
- Razvoj tijekom 20. stoljeća
- Razvoj do 20-ih godina 21. stoljeća

Urbanistička ulična matrica

- Željeznička pruga
- Državna cesta
- Kaštelanska cesta
- Gradske ulice
- Mreža rimskih centurija
- Slojnice (ekvidistanca 100m)
- Granica grada Kaštela

Kartografski prikaz 24. Karta analize urbanističke matrice (ortofoto podloga), izradio autor

Urbana struktura Kaštela ne posjeduje jasnu, jednoobraznu matricu koja bi ukazivala na različite karaktere pojedinih gradskih prostora, niti postoje jasne granice između pojedinih morfoloških kontinuiteta. Može se reći da su Kaštela linearan grad, no ne posjeduje kontinuitet karakterističan za njega. Jednako tako, moglo bi se reći da je donekle centralnoekspandirajući grad no, grad nema, niti je ikada imao jednu gradsku jezgru. Zapravo, sadašnja morfološka struktura kao i osnova njegove matrice su povijesno uvjetovani.

Grad Kaštela je proizašao iz jezgri sedam sela okupljenih oko lokalnih utvrda-kaštela izgrađenih između 14. i 16. stoljeća. Sami položaj utvrda bio je uvjetovan prirodno-geološkim datostima terena. Tadašnja struktura naselja je bila centralna za svako pojedino naselje i Kaštela se još nisu poimala kao jedna cjelina, ni u fizičkom, ni u administrativnom smislu. Daljnja širenja naselja su vezana za prostor van zidova utvrda, uobličavajući uglavnom guste sklopove.

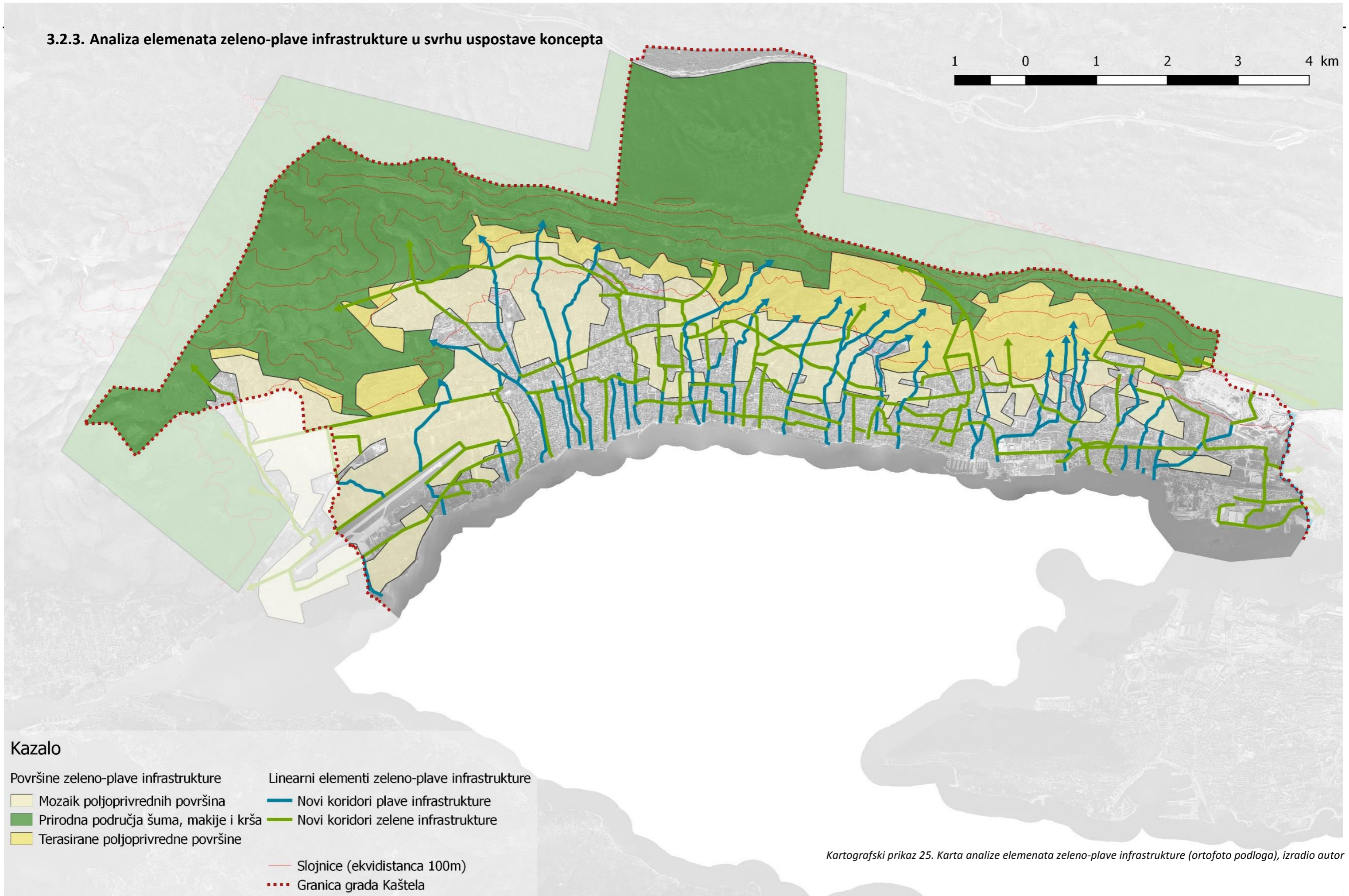
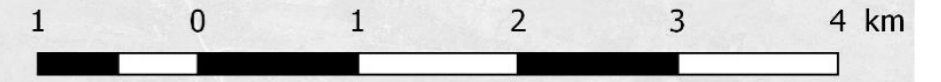
Krajem 19. i početkom 20. stoljeća ekonomskim jačanjem naselja, ona su se počela širiti do stare Kaštelanske ceste koja je tada predstavljala mentalnu granicu. Tadašnji urbani sklopovi su bili manjih gustoća i pravilnijeg rastera. Naselja se strukturno i dalje shvaćaju kao sedam odvojenih jezgri s više ili manje pravilnim rasterom ulica.

Kroz ostatak 20. st. došlo je do naglog rasta morfološki neodređenih struktura naselja, koja su bila uvjetovana poljskim putevima, položajem vodotoka i sl. Tada je mentalna i prostorna granica postala državna cesta, a na dijelovima i željeznička pruga.

Početkom 21. stoljeća urbana matrica više uopće ne prati prirodne odrednice (čak ni veće nagibe), nego nastaje spontano i oportunistički, zbog čega više nije moguće prolaskom kroz prostor razlučiti gdje je kraj jednog i početak drugog naselja te se time i na vidljiv način pojedina Kaštela integriraju u jedinstveno naselje pod nazivom Grad Kaštela.

Uzimajući u obzir povijesne datosti razvoja urbane matrice moguće je preciznije odrediti razlog njenog nastanka, kao i projicirati budući razvoj. Tako, grad Kaštela možemo okarakterizirati kao višejezgreni, linearni grad s tendencijom razlijevanja u vlastitu regiju.

3.2.3. Analiza elemenata zeleno-plave infrastrukture u svrhu uspostave koncepta

Kazalo

Površine zeleno-plave infrastrukture

- Mozaik poljoprivrednih površina
- Prirodna područja šuma, makije i krša
- Terasirane poljoprivredne površine

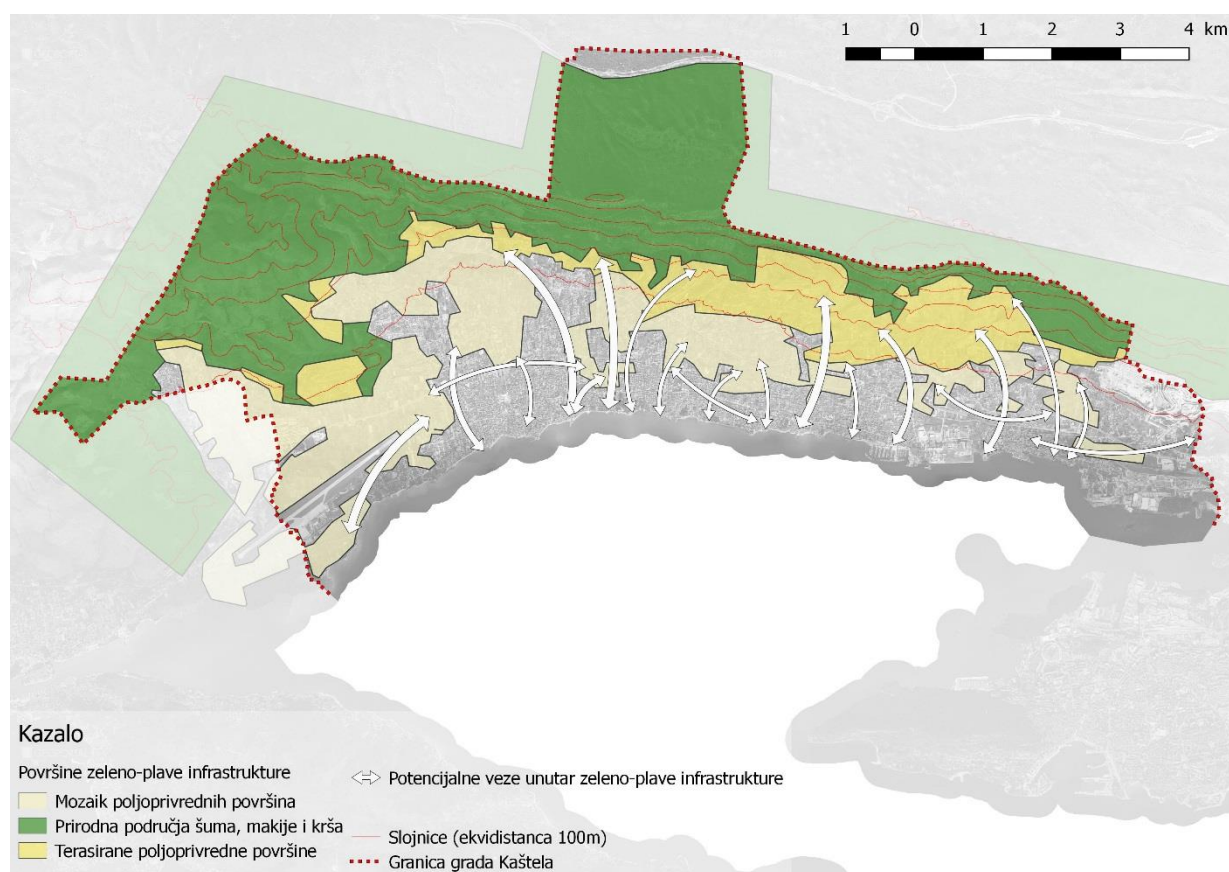
Linearni elementi zeleno-plave infrastrukture

- Novi koridori plave infrastrukture
- Novi koridori zelene infrastrukture
- Slojnice (ekvidistanca 100m)
- Granica grada Kaštela

Kartografski prikaz 25. Karta analize elemenata zeleno-plave infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor

Analizom elemenata zeleno-plave infrastrukture dobio se uvid u njeno trenutno stanje, kao i uvid u njene potencijale i moguće smjerove razvoja. Ono što je moguće zamijetiti je da su prostori potencijalno veliki površinom, ali ono što im nedostaje jest povezanost i prepoznavanje njene vrijednosti u slici grada, jer je grad jako diferenciran u izgrađenom prostoru i okolnom krajobrazu koji je neizgrađen.

Kako bi zeleno-plava infrastruktura na području grada Kaštela došla do svog punog potencijala prvo treba inventarizirati njene sastavnice. Na karti su sastavnice apstrahirane plohama i linijama. Od ploha možemo razlikovati agrikulturni krajobraz mozaika poljoprivrednih površina, terasirani krajobraz i prirodna područja (šuma, makija i kamenjar). One prikazuju sadašnje stanje i njihove međusobne odnose kao i odnose s urbanom matricom.

Kartografski prikaz 26. Karta koncepta zelene infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor

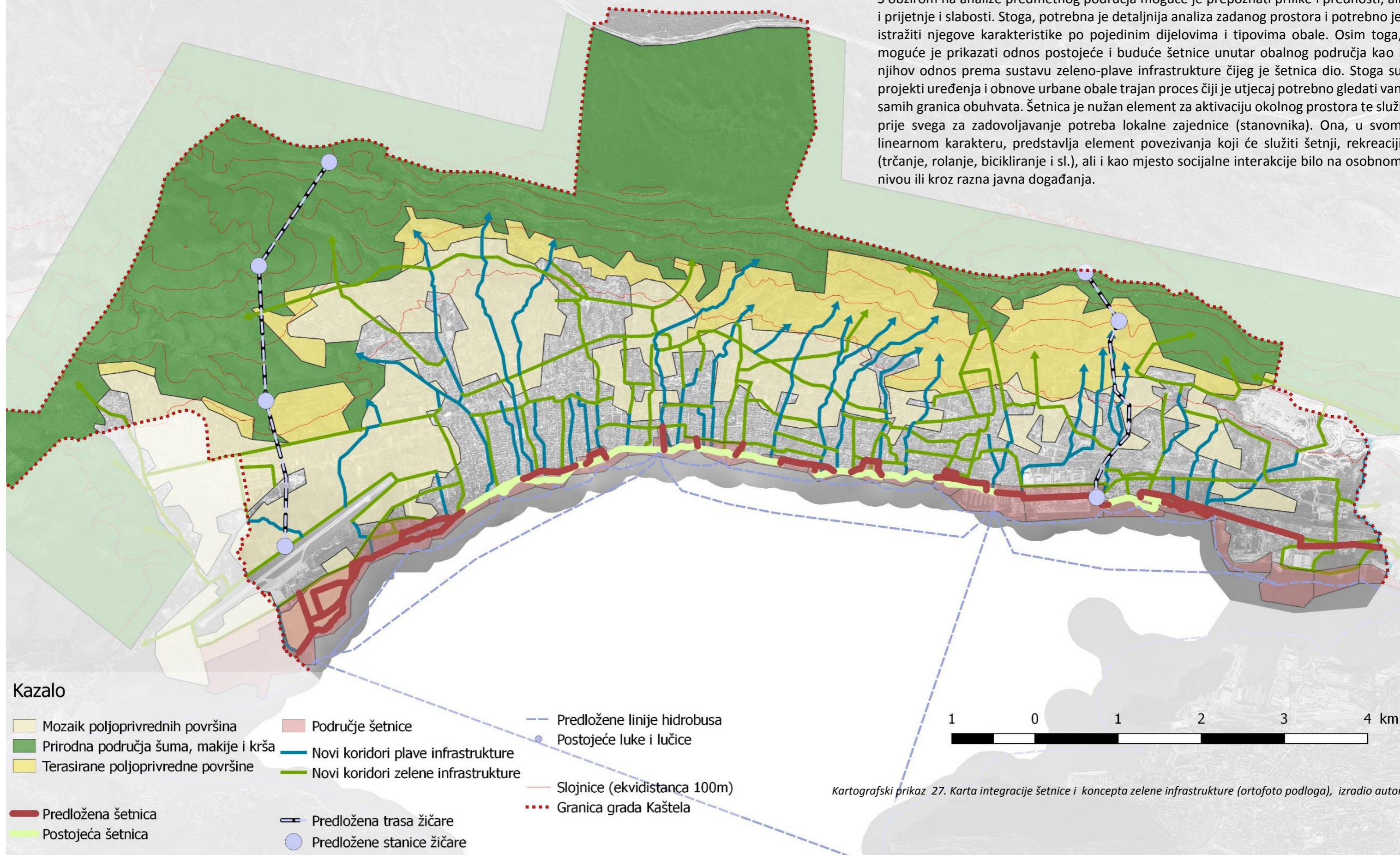
Linijama su prikazane zelene i plave veze, djelomično postojeće, ali uglavnom potencijalno moguće. Zelene veze se mogu shvatiti kao sustav parkova, ali i kao ulica s drvoredom koji u urbanom tkivu nude doživljaj različit od svakodnevnog, služe kao ekološka veza, smanjuju pojavu poplava kao i njihovu duljinu i dr. Plave veze su

jedinstvene za Kaštela i moguće ih je ostvariti kroz trajne i povremene vodotoke (potoke).

Dakle, glavni problem na razini zeleno-plave infrastrukture, na razini grada Kaštela je da postoji veliki potencijal uz rubove naselja u prostorima između izgrađenih prstiju naselja, no u samim naseljima količina i raznolikost zelenih prostora je slaba i ograničena s ujednačenom urbanom morfologijom.

4. Karakterizacija prostora šetnice

S obzirom na analize predmetnog područja moguće je prepoznati prilike i prednosti, ali i prijetnje i slabosti. Stoga, potrebna je detaljnija analiza zadanog prostora i potrebno je istražiti njegove karakteristike po pojedinim dijelovima i tipovima obale. Osim toga, moguće je prikazati odnos postojeće i buduće šetnice unutar obalnog područja kao i njihov odnos prema sustavu zeleno-plave infrastrukture čijeg je šetnica dio. Stoga su projekti uređenja i obnove urbane obale trajan proces čiji je utjecaj potrebno gledati van samih granica obuhvata. Šetnica je nužan element za aktivaciju okolnog prostora te služi prije svega za zadovoljavanje potreba lokalne zajednice (stanovnika). Ona, u svom linearnom karakteru, predstavlja element povezivanja koji će služiti šetnji, rekreaciji (trčanje, rolanje, bicikliranje i sl.), ali i kao mjesto socijalne interakcije bilo na osobnom nivou ili kroz razna javna događanja.

Kartografski prikaz 27. Karta integracije šetnice i koncepta zelene infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor

Unutar Grada moguće je razlučiti 22 različita područja s obzirom na njihovu tipologiju, položaj i funkciju:

- **Područje 0**

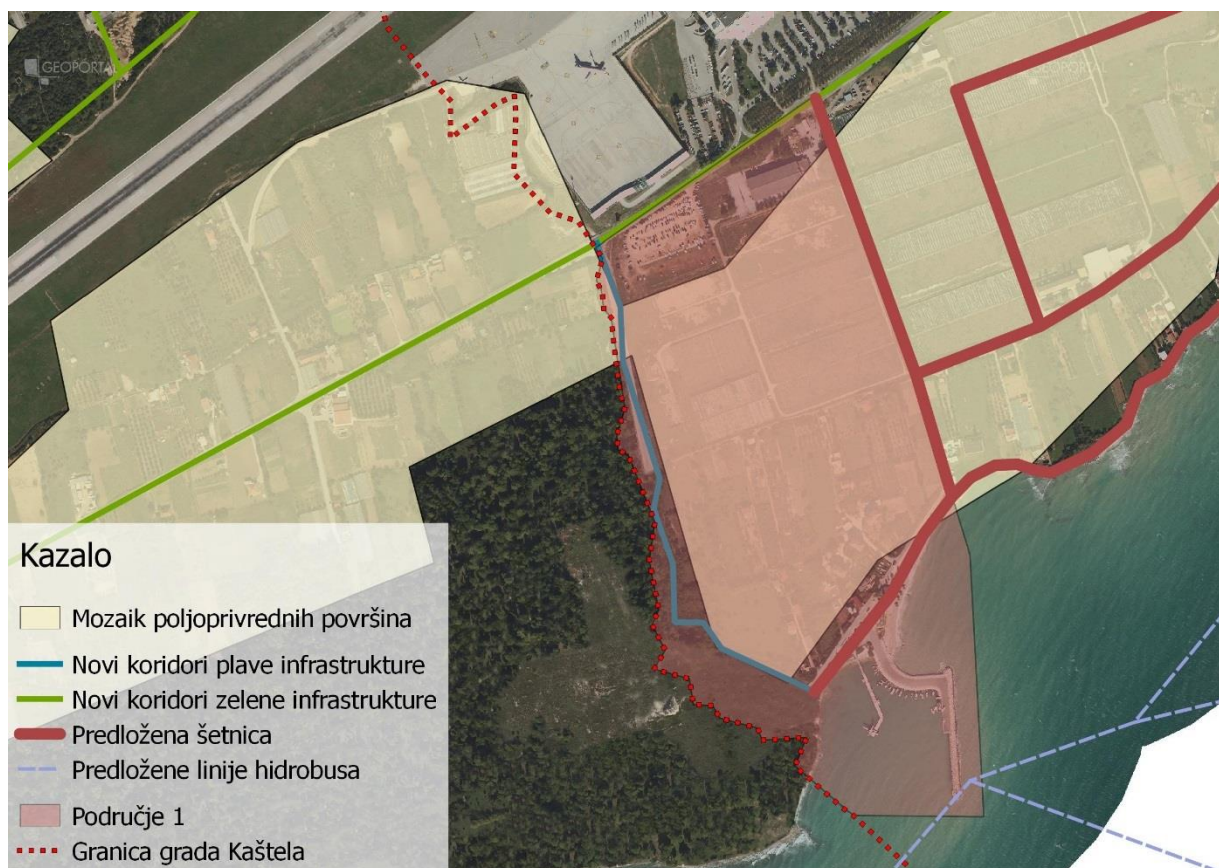
Kartografski prikaz 28. Položaj predložene šetnice oko područja 0 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Vojna baza Divulje
  - Sportski objekti
- Predloženo:
  - Zaobilaženje šetnicom
  - Uspostava vojnog muzeja
  - Uspostava vojno-povijesnog muzeja

S obzirom da je vojna baza "Divulje" aktivna nije moguće položiti rutu šetnice kroz nju, no moguće ju je provesti uz lokalnu cestu, jasnim određivanjem i odvajanjem od kolnika.

Šetnicu je moguće rubno nadovezati, u zoni kontakta s područjem 1, na muzeje vojne tematike (zračna, pomorska i podmorska vozila i oprema).

- **Područje 1**

Kartografski prikaz 29. Položaj predložene šetnice u području 1 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Gradska plaža
  - Pristanište za hidroavione i manje brodove
  - Parking za potrebe zračne luke "Split"
- Predloženo:
  - Uspostava gradske plaže s plažnim parkom (arheološki park s trgom)
  - Uspostava arheološkog parka s trgom
  - Uspostava muzeja avijacije
  - Uspostava kratkotrajnog turističkog i putničkog smještaja
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve
  - Hidroavionski i brodski terminal integriran s postojećom zračnom lukom "Split"

Postojeći pristan za hidroavione i brodove prilagoditi većem protoku putnika te napraviti integrirani terminal s kratkotrajnim putničkim smještajem.

U postojeći pristan integrirati pristanište za hidrobuseve.

U neposrednoj blizini parkirališta zračne luke preporučljivo je izgraditi muzej avijacije. Moguća integracija s vojnim muzejom (unutar zone 0) zbog zajedničke povijesti prostora.

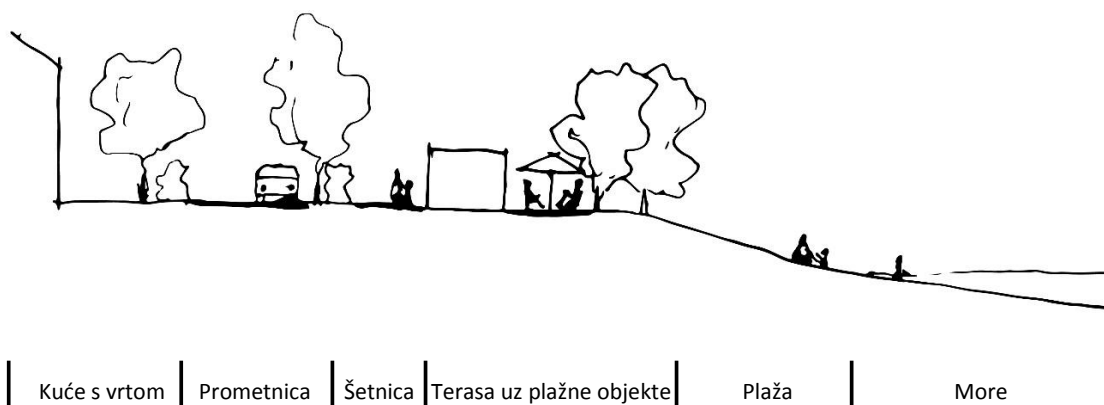
U svrhu bolje integracije plaže, muzeja i disperziranog agrikulturnog parka, a na lokaciji poznatoj po arheološkim nalazima izvesti arheološki park s trgom, koji bi djelomično bio u funkciji plažnog parka obližnje gradske plaže.

Smjernice uređenja šetnice

Ovo područje zbog blizine pristaništa za hidroavione i brodove kao i parkirališta za zračnu luku, ima jaku privlačnost za aktivnosti karakteristične za urbanizirana područja. U isto vrijeme nalazi se na granici s prirodnim područjem, pa je potrebna posebna pozornost pri oblikovanju šetnice na ovom području.

Svakako je potrebno zadržati pružanje i položaj postojeće prometnice koja služi kao glavna komunikacija između pristaništa i zračne luke. Šetnicu i biciklističku stazu potrebno je izvesti s južne strane prometnice, između prometnice i postojećeg plažnog parka. Sama šetnica mora biti fizički odvojena od kolnika drvoredom i živicom, kako bi se osiguralo zasjenjenje kolnika i vizualna odvojenost, povećala sigurnost pješaka i smanjila buka s prometnice.

Predloženi arheološki park s trgom mora biti smisleno povezan s šetnicom i služiti kao ishodišno-ciljna točka čitave šetnice. Također, mora biti i funkcionalno povezan s predloženom gradskom plažom i služiti kao produžetak njenog plažnog parka.

Slika 21. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja obalne šetnice u zoni 1, izradio autor

• Područje 2

Kartografski prikaz 30. Položaj predložene šetnice u području 2 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Obala i plaže u prirodnom i poluprirodnom stanju
  - Intezivna poljoprivreda – staklenici
- Predloženo:
  - Očuvati postojeće prirodno stanje obale i plaža
  - Uspostava disperziranog agrikulturnog parka
  - Uspostava tržnice lokalnih proizvoda
  - Uspostava disperziranog hotela (agrikulturne teme) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*

Postojeći agrikulturni prostor namjenjen intezivnoj poljoprivredi razviti u disperzirani agrikulturni park u svrhu očuvanja cjelovitosti zelene infrastrukture te stvaranja specifičnog duha mjesta gdje je moguća integracija prošlosti, tradicije, turizma i budućnosti na jednom mjestu. Park bi posjedovao tržnicu lokalnih proizvoda te služio kao zona okupljanja za turiste zainteresirane za agrikulturni turizam. Istovremeno bi služio lokalnoj zajednici kao aktivni prostor boravka u poljoprivrednom zaleđu.

Područje bi bilo iznimno niske gustoće naseljenosti te bi u tom vidu posjedovalo dio

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

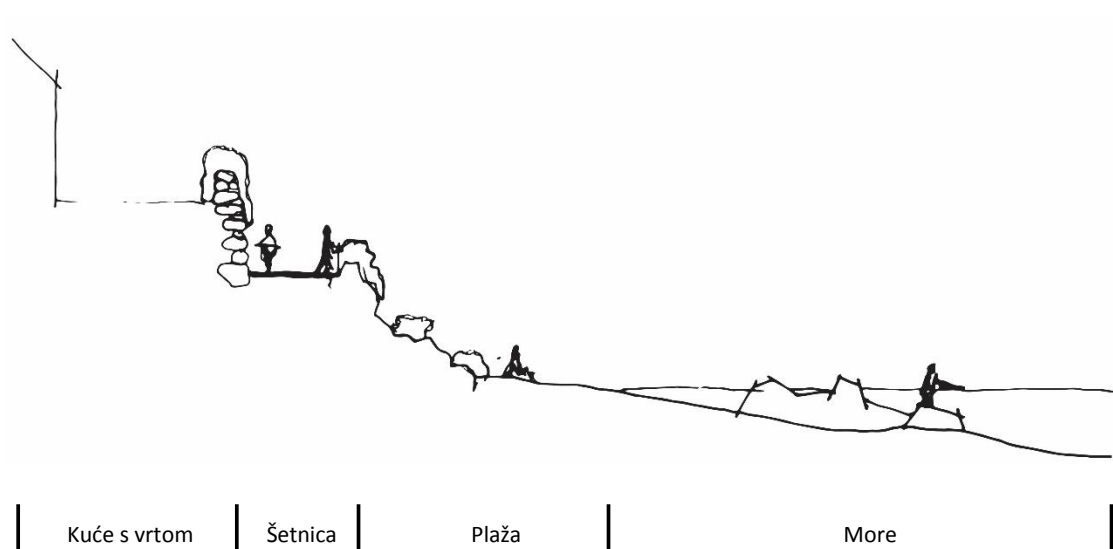
disperziranog hotela (formiranog isključivo objedinjavanjem postojeće lokalne apartmanske ponude), kojem bi tema bila agrikultura i tradicija.

Postojeće plaže i obale potrebno je očuvati u postojećem prirodnom stanju. Izvedba šetnice bi treba biti denivelirana u odnosu na plažu.

Smjernice uređenja šetnice

Područje disperziranog agrikulturnog parka je vrlo specifično i nalazi se na vrlo osjetljivom prostoru. Graničilo bi s objektima zračne luke na sjeverozapadu, nastavljalo se kao dio zelene infrastrukture prema sjeveru, graničilo s arheološko-turističkim parkom na istoku, s morem na jugu i jugoistoku te arheološkim parkom i hidroavionskim terminalom na zapadu.

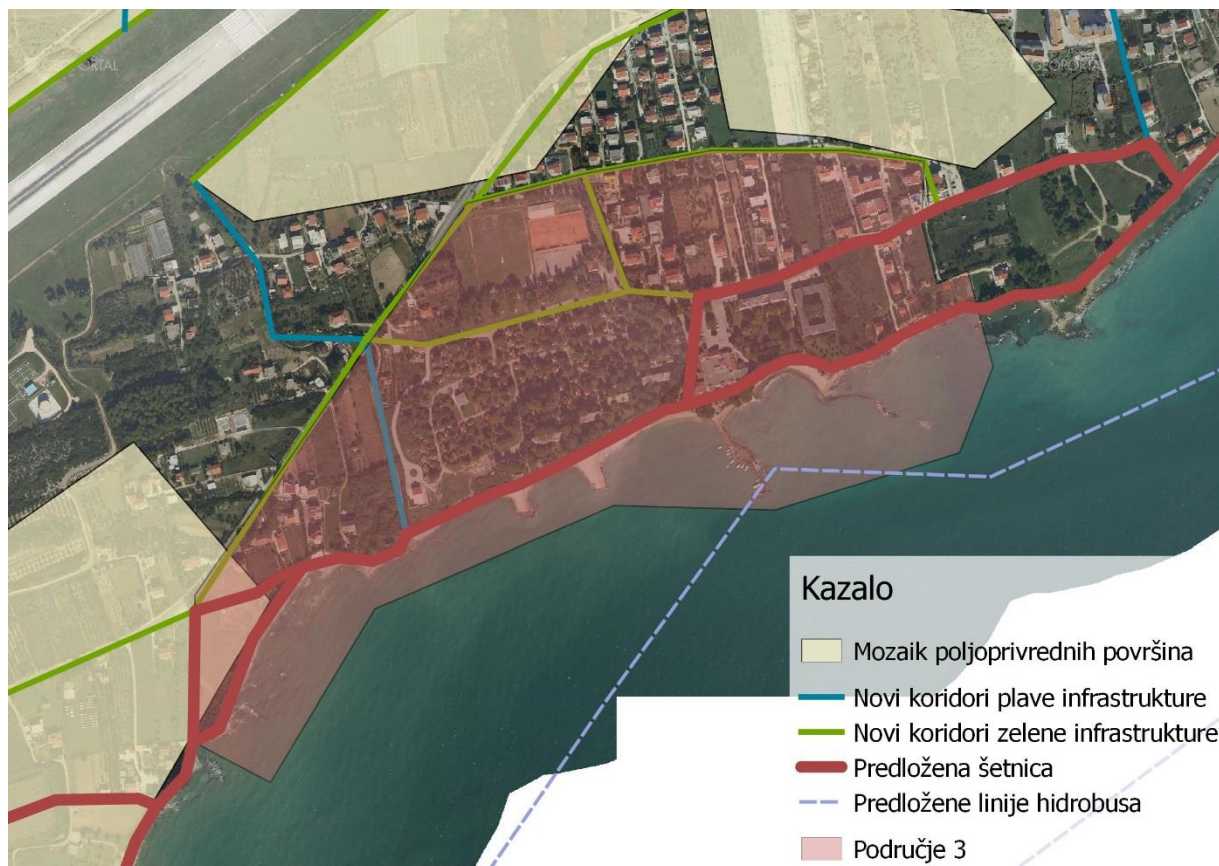
Stoga, potrebno je disperzirati pješački i biciklistički promet kroz ovo područje, kako bi se dobila različitost doživljaja, smanjilo opterećenje na pojedine dijelove uz šetnicu te iskoristilo područje na uravnotežen način.

Slika 22. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja obalne šetnice u zoni 2, izradio autor

Prometni pravci kroz agrikulturni park bi bili isključivo namjenjeni unutarnjem transportu, pješacima i biciklistima. Neke prometne pravce je preporučljivo naglasiti, bilo oblikovanjem ili samo razlikom u opločenju, dok je ostale preporučljivo ostaviti kao makadamske putove. Šetnica uz obalu zahtjeva pristup sa što manje vidljivih intervencija. Ta šetnica je visinski odvojena od plaže, tj. proteže se iznad plaže, što omogućuje jači vizualni doživljaj, plaže čini intimnijima (uz prikladnu vizualnu odvojenost), a šetnju mirnijom. U ovom dijelu šetnice nije preporučljivo izvoditi zasebnu biciklističku stazu, a samu šetnicu preporučljivo je izvoditi u minimalnoj širini. Šetnicu je potrebno izvoditi na takav način da se osigura privatnost i korisnicima plaže, ali gdje je god moguće i vlasnicima kuća na obližnjim parcelama koje graniče s šetnicom. Pristupi plažama sa šetnice moraju postojati, po mogućnosti i za osobe sa smanjenom pokretljivošću, no nije ih potrebno jasno označavati, kako bi se zadržala intimnost plaže.

- **Područje 3**

Kartografski prikaz 30. Položaj predložene šetnice u području 3 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Turističko odmaralište s pripadajućim plažama
  - Gradska plaža
- Predloženo:
  - Uspostava arheološko – turističkog parka sa smještajnim kapacitetima
  - Uređenje kupališta odmarališta opće namjene
  - Uređenje plaže za zabavu s plažnim parkom
  - Uređenje adrenalinske plaže sa sportskim sadržajima
  - Uređenje ronilačke plaže
  - Uspostava hidroarheološkog suhog muzeja
  - Uređenje blatnih kupki
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Potreban je razvoj iz isključivo turističkog odmarališta u arheološko-turistički park u svrhu iskorištavanja arheološkog potencijala lokacije, kao i obnove turističkog potencijala, pri tom stvarajući jedinstvenu zonu unutar tkiva grada koja doprinosi identitetu grada.

Unutar arheološko-turističkog parka bi osim dodatne izgradnje smještajnih kapaciteta bilo potrebno istražiti i koristiti postojeće, poznate arheološke zapise na kopnu kao i hidroarheološke lokalitete uz obalu i u moru.

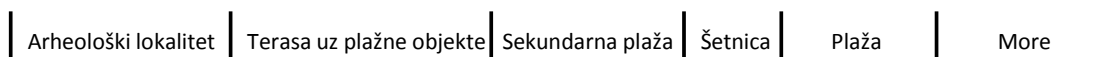
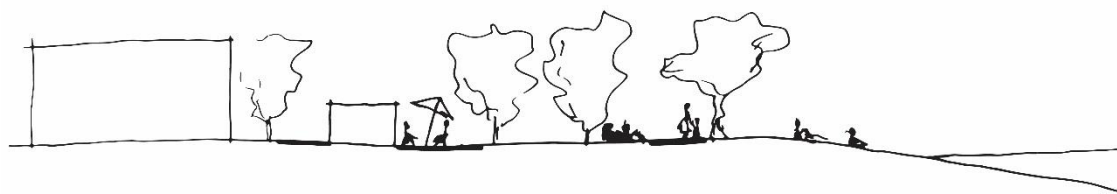
Po mogućnosti iskoristiti obližnje blatne kupke.

U postojeći pristan integrirati pristanište za hidrobuseve.

Smjernice uređenja šetnice

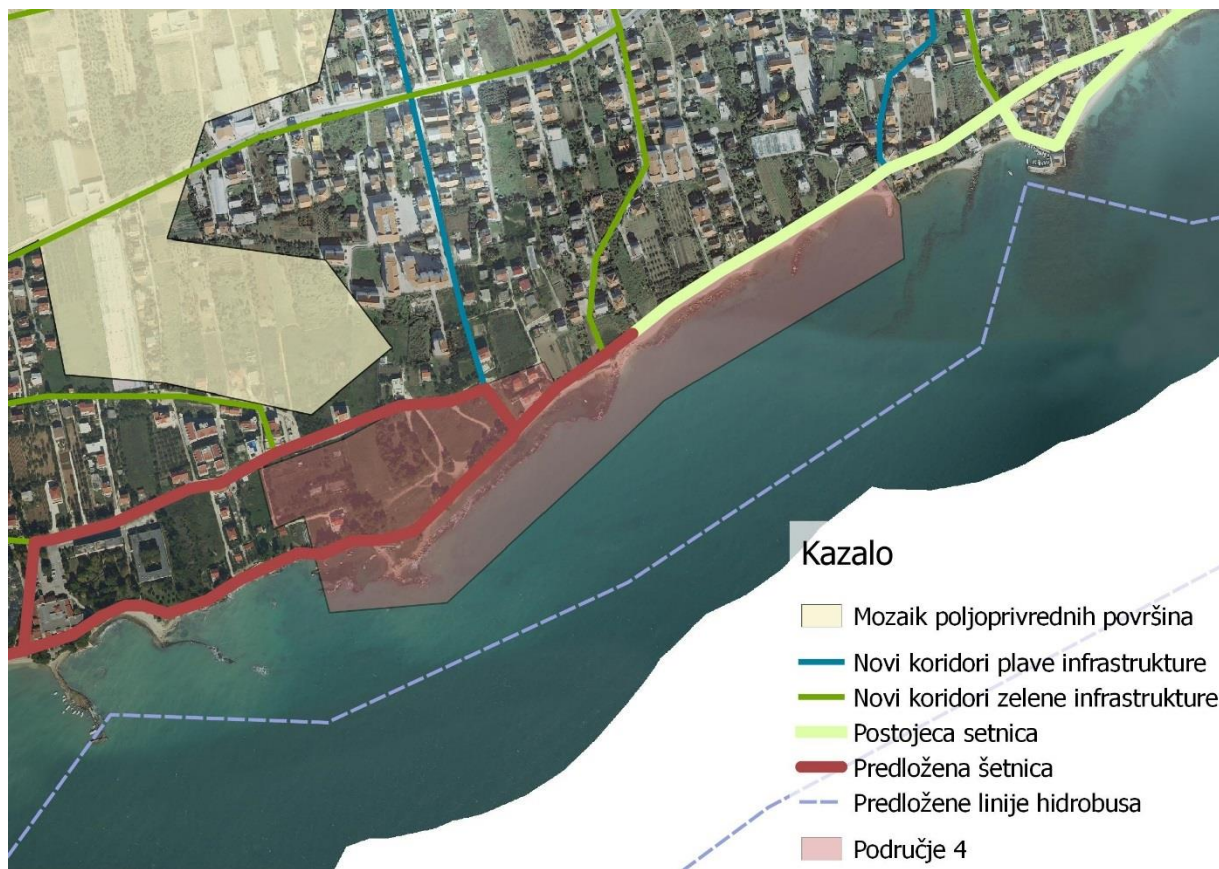
U ovom području šetnica je i tranzitni pravac za susjedna područja, ali i dio doživljaja arheološko-turističkog parka. Mora biti funkcionalno i estetski uklopljena u sadržaj, što znači da joj se s jedne strane nalaze plaže i plažni sadržaji dok je na drugoj strani uglavnom arheološki sadržaj sa smještajnim kapacitetima za turiste.

Profil šetnice može biti većih dimenzija kako bi se lakše integrirale brojne okolne funkcije i popratni sadržaji. Preporučljivo je na dijelovima šetnice, a pogotovo na odmorištima osigurati hlad sadnjom mediteranskih vrsta.

Slika 23. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 3, izradio autor

- **Područje 4**

Kartografski prikaz 31. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 4 (ortofoto podloga), izradio autor

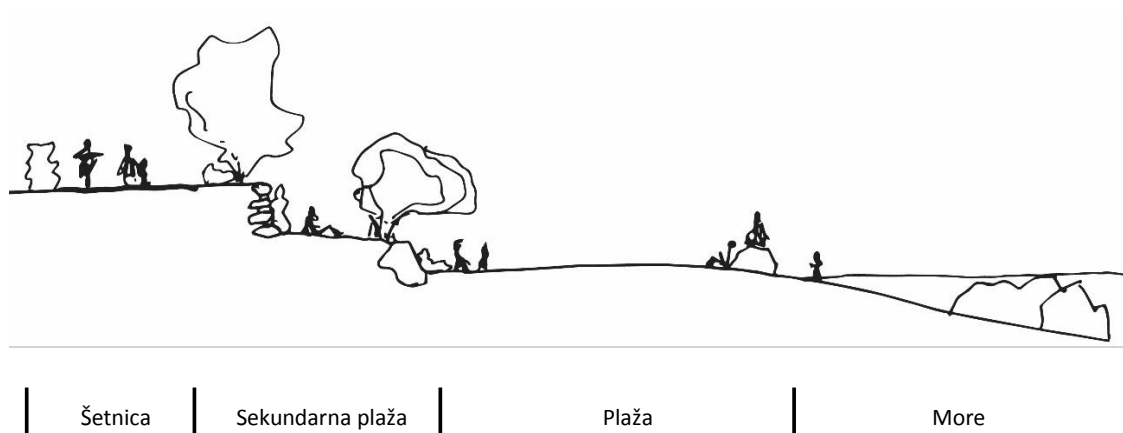
- Postojeće:
  - Obala i plaže u prirodnom i poluprirodnom stanju
  - Srednja poljoprivredna škola
- Predloženo:
  - Očuvati postojeće prirodno stanje obale i plaža
  - Uspostaviti disperzirani agrikulturno – arheološki edukacijski park
  - Uspostava urbanih vrtova

Očuvati postojeće prirodne i poluprirodne plaže. Šetnicu smjestiti udaljeno ili odvojeno od obale.

Postojeće veće slobodne površine koristiti kao dio disperziranog agrikulturnog parka s arheološkim elementima. Unutar agrikulturnog parka integrirati urbane vrtove na korištenje lokalnoj zajednici, turistima i poljoprivrednoj školi.

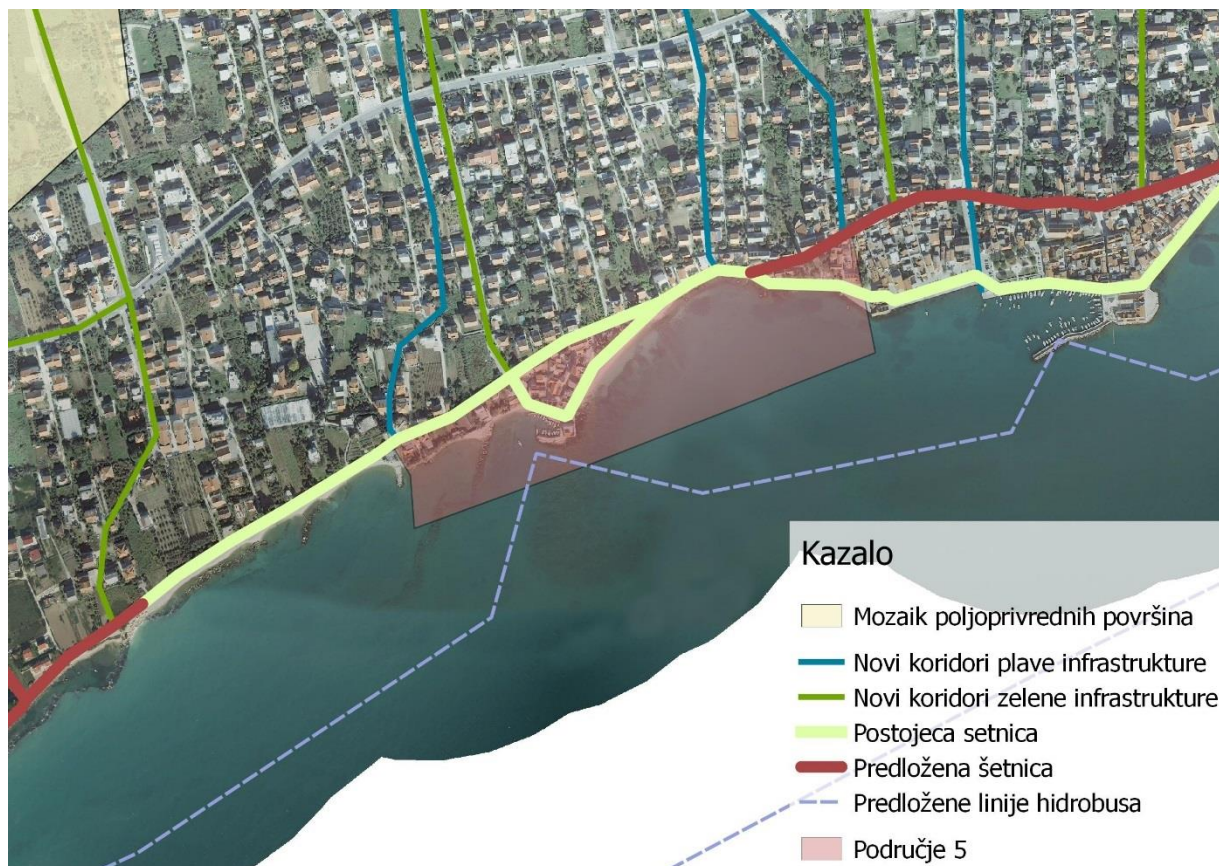
Smjernice uređenja šetnice

Šetnice u ovom području prolaze kroz prirodna i poluprirodna područja. Preporučljivo je da se šetnica formira i položi na području udaljenom od obale, gdje već postoje uspostavljeni pravci šetnje ili na postojećim makadamskim putovima. Udaljenost šetnice od obale je od iznimne važnosti iz više razloga; čuva se prirodnost obale, daje se prilika da se neke plaže koriste na manje intezivan način što je vidljiva vrijednost specifičnosti obale kaštelanskog zaljeva. Na ovom području nije preporučljivo izvoditi plažne parkove s pripadajućim sadržajima kako bi se očuvao doživljaj prirodnosti obale, osim kao dio predloženog agrikulturno-arheološkog parka koji bi graničio s obalnim područjem i šetnicom.

Slika 24. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 4, izradio autor

- **Područje 5**

Kartografski prikaz 32. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 5 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Ribarska lučica
  - Gradsko kupalište
  - Obala s kulturnim karakterom
  - Kaštel Lodi (Nehaj)
- Predloženo:
  - Gradska plaža s plažnim parkom
  - Uspostava broskog / plažnog kina
  - Uređenje ribarske / turističke lučice
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava disperziranog hotela (ribarske ili vinogradarske teme) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Postojeću ribarsku lučicu prilagoditi i turističkim posjetima i izletima te radionicama s

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

ribarskom tematikom (krpanje mreža, ribarenje, i sl.). Također, potrebno je integrirati pristanište za hidrobuseve.

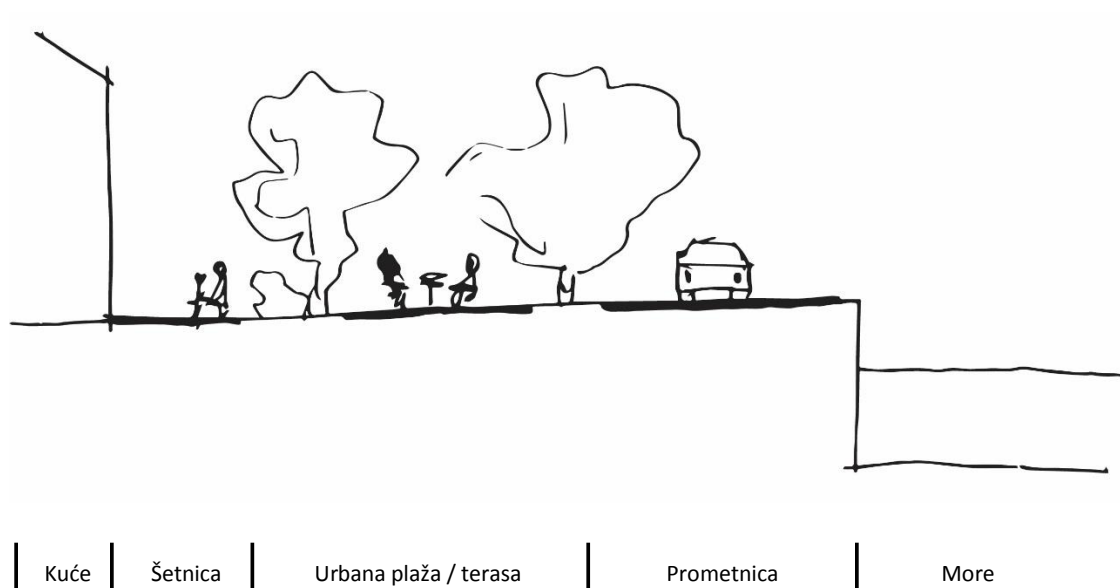
Kaštel Lodi je moguće prenamjeniti u disperzirani hotel, a na njegovoj fasadi moguće su projekcije filmova koji se mogu gledati s obližnje plaže ili s brodova.

Gradskom kupalištu prilagoditi obližnji javni prostor kako bi nastala integralna gradska plaža s plažnim parkom.

Smjernice uređenja šetnice

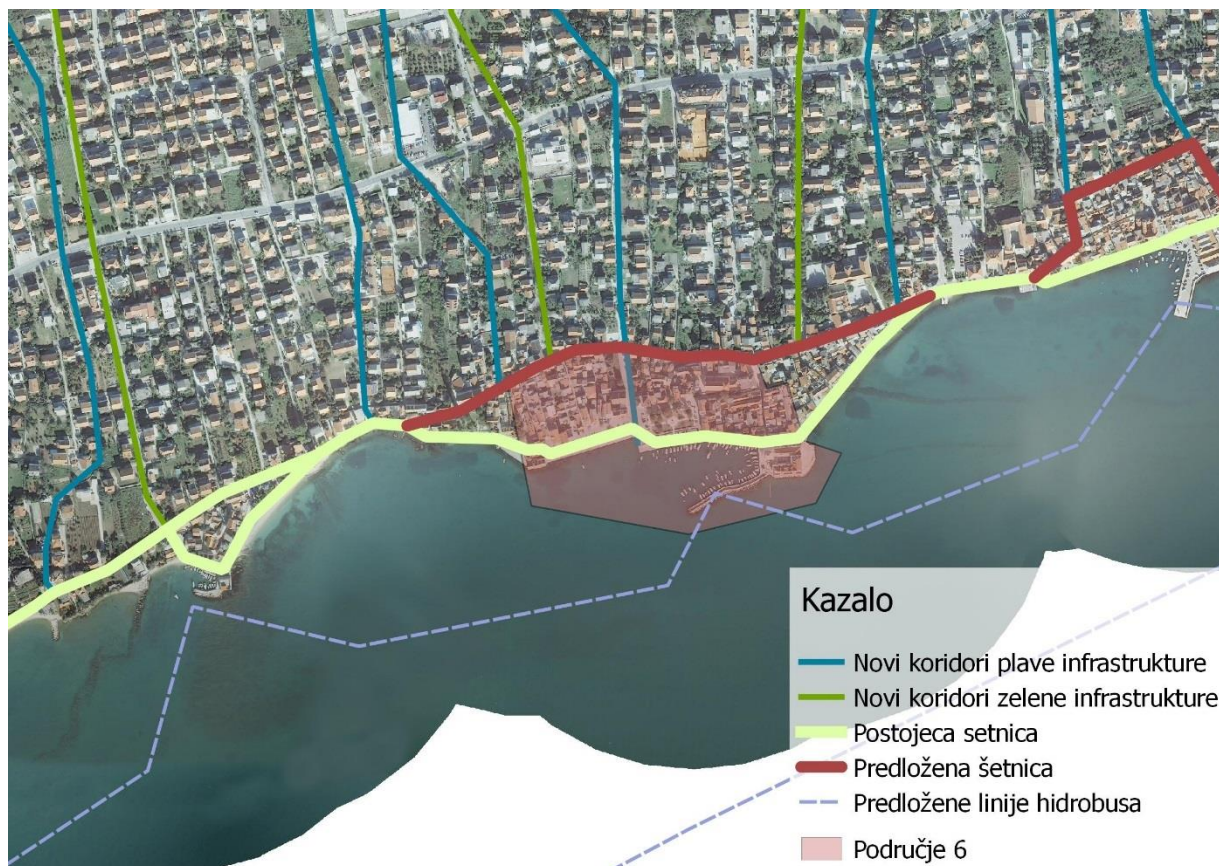
Profil šetnice izvesti u minimalnim širinama predloženim za urbani dio obale. Postojeću prometnicu prenamjeniti u šetnicu i biciklističku stazu s pravom korištenja automobila za osobe koje žive na tom području. Osigurati parkiralište za posjetitelje plaže prije ulaska u prostor šetnice.

Na dijelu šetnice koji prolazi obalom kulturnog karaktera zasaditi drvored između biciklističke staze, šetnice i obale ili između šetnice i biciklističke staze. Na ulazima u pješačku zonu preporučljivo tehničko ili biotehničko oblikovanje u svrhu smirivanja prometa.

Slika 25. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 5, izradio autor

- **Područje 6**

Kartografski prikaz 33. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 6 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Kaštel Stafileo
  - Kaštel i kula Cippico
  - Trg s elementima parkovnog uređenja
  - Lokalna lučica
- Predloženo:
  - Uređenje glavnog trga namjenjenog većim okupljanjima
  - Uređenje urbane plaže u kontaktu trga s morem
  - Uspostava umjetničkog i obrtničkog klastera
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava broskog muzeja i hotela
  - Uspostava disperziranog hotela (umjetničke i obrtničke teme) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobusove

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

Prostor trga je od izuzetne važnosti, no trenutno je neprikladno urbanistički formiran. Potrebna je razrada trga kao posebnog projekta u vidu njegovog definiranja kao glavnog prostora za okupljanja i svečanosti. (Ovo područje razvijati kao prvu fazu razvoja šetnice zbog povoljnog položaja unutar naselja, značaja lokacije, odnosa prema položaju šetnice te potrebnih minimalnih ulaganja u razvoj. Detaljnije opisano u poglavlju 5.1.1.).

Na prostor trga bi se se prirodno nastavljala urbana plaža što bi dodatno povećalo kapacitet i zanimljivost prostora.

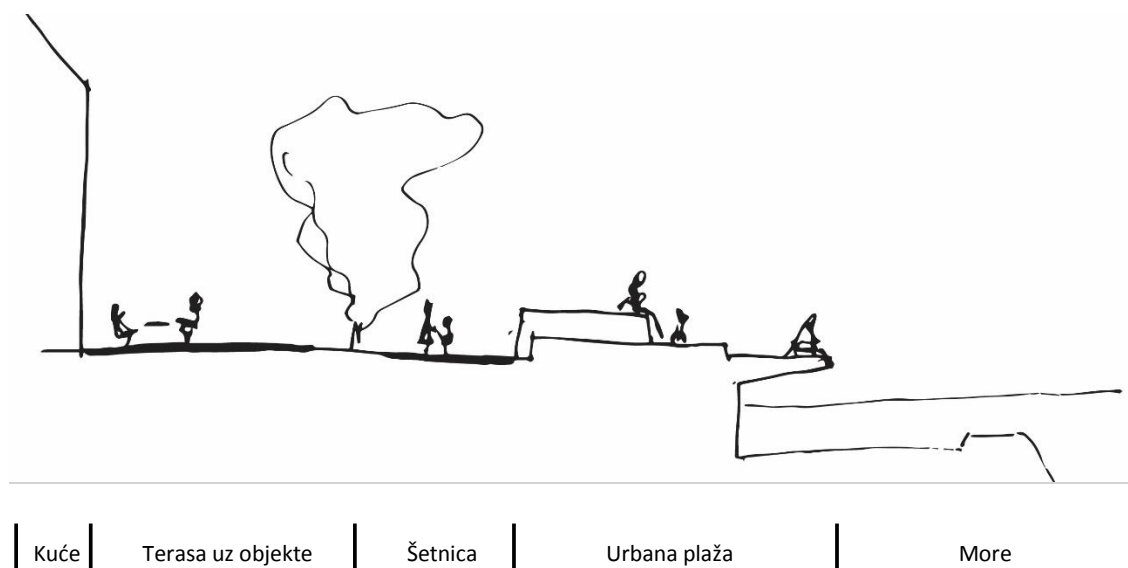
Zbog velikog privlačnog potencijala ovog prostora preporučljivo je unutar jezgre smjestiti umjetnički i obrtnički klaster, kao i uspostaviti disperzirani hotel slične ili iste tematike objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude.

U postojeći pristan integrirati pristanište za hidrobuseve, kao i brodski muzej te brodski hotel.

Smjernice uređenja šetnice

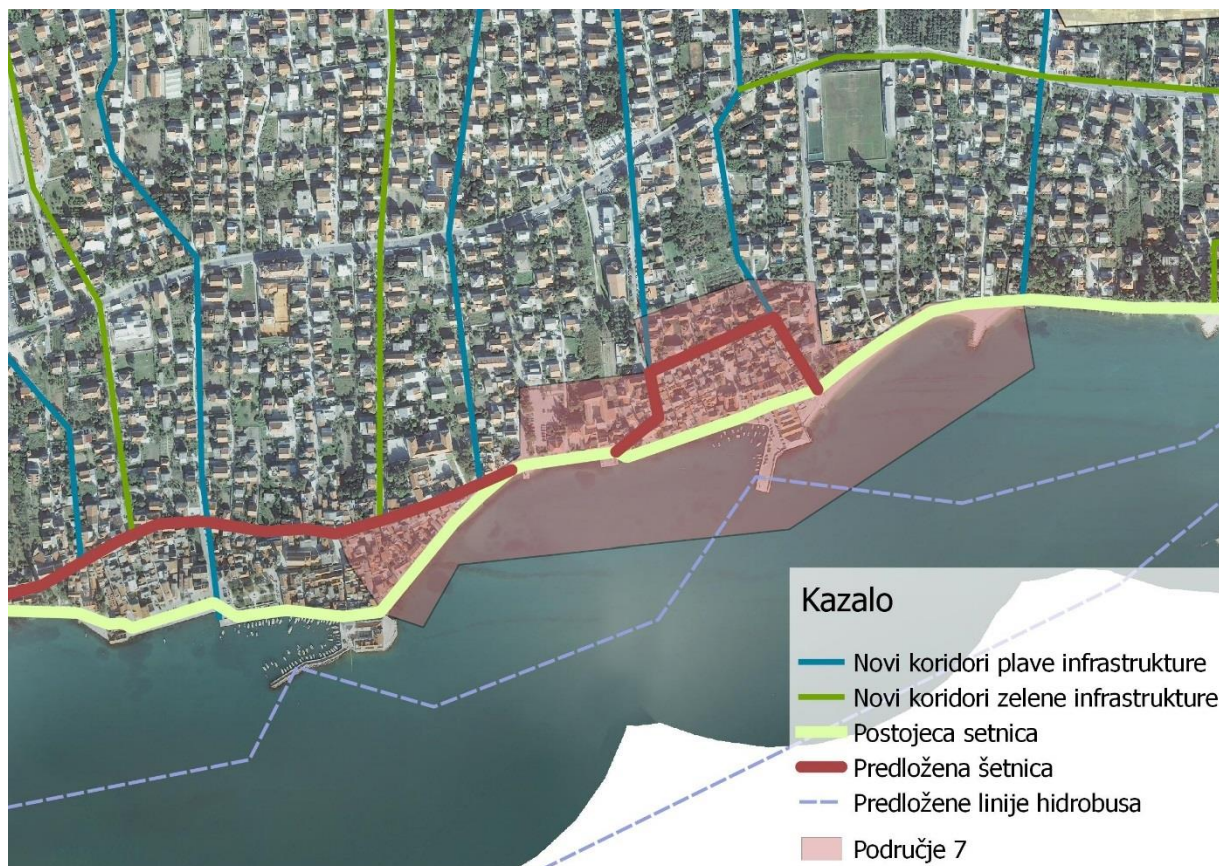
U ovom dijelu se događa difuzija šetnice kroz staru jezgru i trg kao središnji prostor jezgre. Ipak, glavni tranzitni pravac šetnice se proteže uz obalu po rubu trga te ga je preporučljivo na neki način razlikovati; bilo oblikovanjem ili oznakama kako bi smjer prolaska bio jasan za šetače koji se ne zaustavljaju na prostoru trga. Na dijelovima šetnice, u funkciji glavnog tranzitnog pravca, gdje dolazi do suženja šetnice zbog urbane morfologije potrebno je shodno korigirati profil šetnice.

Glavni tranzitni pravac uz obalu je preporučljivo smjestiti na kontaktnoj zoni postojećeg trga i predložene urbane plaže.

Slika 26. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 6, izradio autor

- **Područje 7**

Kartografski prikaz 34. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 7 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Lokalna lučica
  - Gradska plaža
  - Gradski park
- Predloženo:
  - Uređenje urbane plaže
  - Uređenje gradske plaže
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava disperziranog hotela (urbane tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Dijelove obale prema prostoru trga (područje 6) te postojećeg prostornog akcenta (skulptura na stupu) pretvoriti u urbanu plažu, dok je ostatak obale potrebno preurediti u gradsku plažu, a gdje je moguće i s plažnim parkom.

---

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

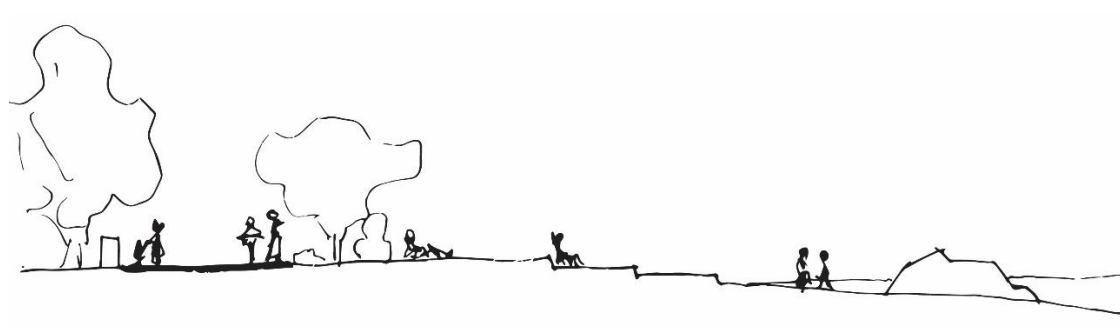
Uspostaviti disperzirani hotel urbane tematike objedinjavanjem isključivo postojeće apartmanske ponude unutar ovog područja.

U postojeću lučicu integrirati pristanište za hidrobuseve.

Smjernice uređenja šetnice

Profil šetnice izvesti u minimalnim dimenzijama predloženim za urbani dio obale. Postojeću prometnicu prenamjeniti u šetnicu i biciklističku stazu s pravom korištenja automobila za osobe koje žive na tom području. Osigurati parkiralište za posjetitelje plaža prije ulaska u prostor šetnice. Predloženi alternativni pravac šetnice oko gradske jezgre provesti postojećim sustavom uličica isključivo za pješački promet.

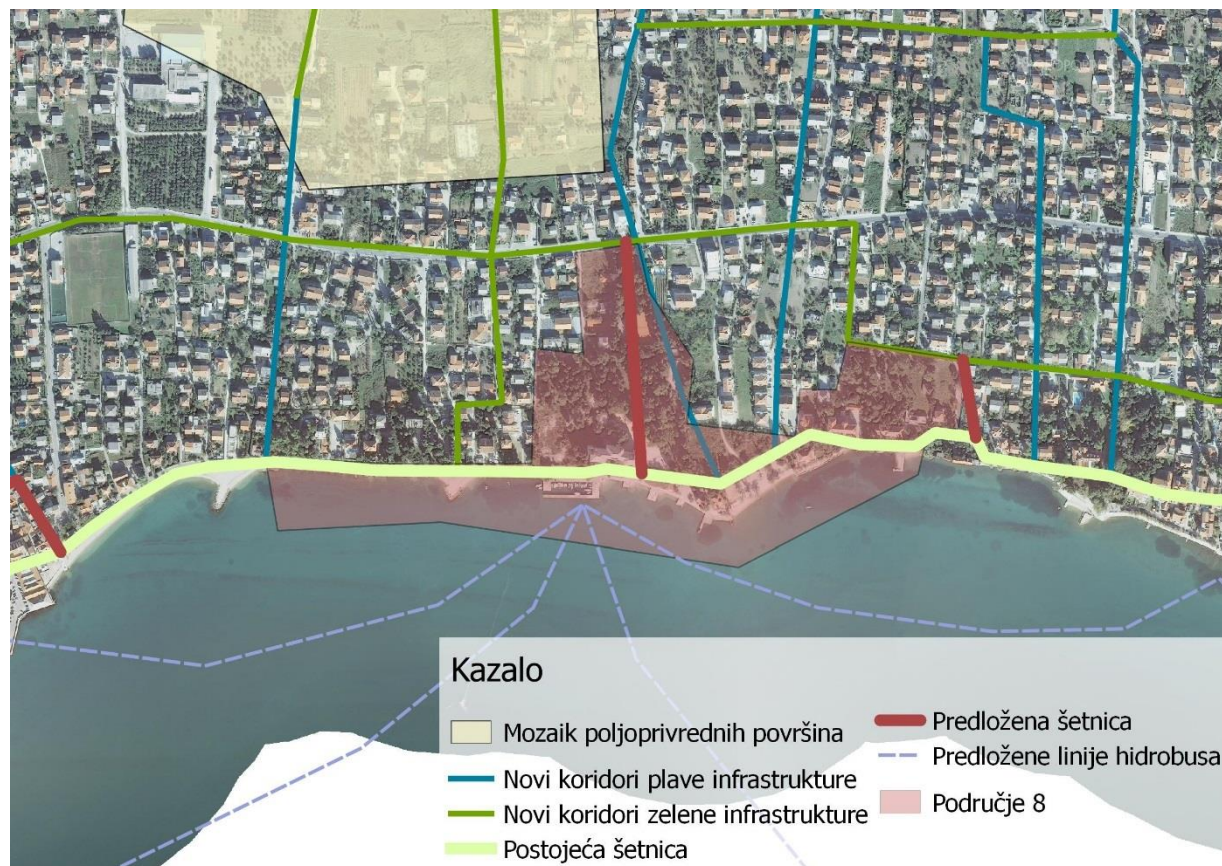
Na mjestima gdje šetnica prolazi kroz plažne parkove potrebno je ostvariti skladnu integraciju.

Privatni vrtovi | Šetnica | Plažni park | Gradska plaža | More

Slika 27. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 7, izradio autor

- **Područje 8**

Kartografski prikaz 35. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 8 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Gradska plaža u poluprirodnom stanju
  - Gradska plaža
  - Derutni hotel (brownfield) i odmaralište (brownfield)
  - Lokalna lučica
  - Uređena šetnica
- Predloženo:
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Uređenje hidroarheološke plaže
  - Uređenje povijesnog parka
  - Preuređenje postojećeg hotela u vrtni hotel
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava lapidarija
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Postojeću gradsku plažu unaprijediti u gradsku plažu s plažnim parkom integriranim u prostor povijesnog parka derutnog hotela.

Derutni hotel pretvoriti u vrtni hotel s pripadajućim vrtom.

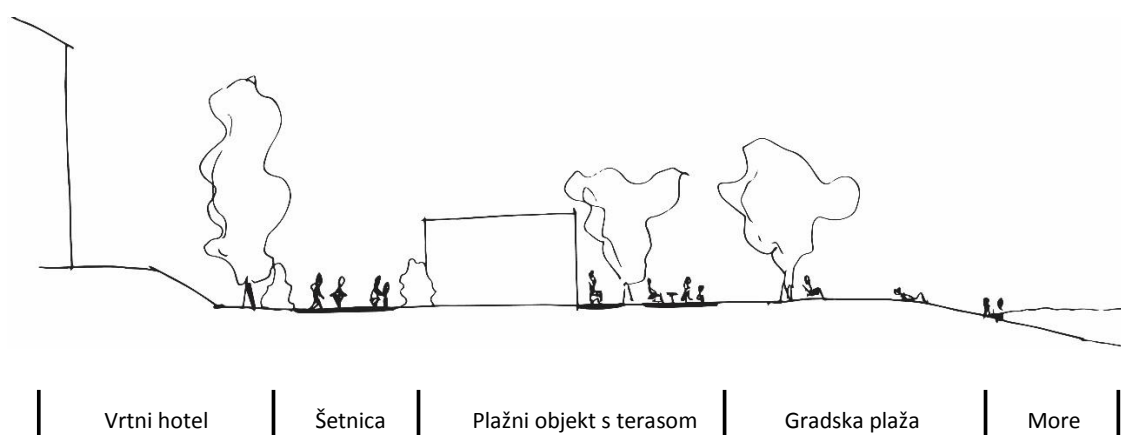
Sustav parkova osmisлити kao lapidarij na otvorenom. Omogućiti ronilačke posjete hidroarheološkom lokalitetu.

U postojeću lučicu integrirati pristanište za hidrobuseve.

Smjernice uređenja šetnice

Ovaj dio šetnice sadrži najvećim dijelom onaj istinski duh mjesta karakterističan za Kaštelansku šetnicu (Štalija). Postojeću dužobalnu prometnicu potrebno u potpunosti podrediti korištenju pješaka i biciklista, a na ulaznim područjima osigurati parkirališne prostore za posjetitelje. Šetnicu je potrebno izvesti u najvećim mogućim dimenzijama kako bi se lakše integrirao budući povremeni sadržaj (izložbe, štandovi, sajmovi i sl.)

Postojeće plaže sadrže i visokovrijedno zaleđe s visokim potencijalom preuređenja u kvalitetni plažni park s integriranom šetnicom. Za potpunu integraciju preporučljivo je integrirati i parkovna područja sjeverno od šetnice, čime bi onda cijelo ovo područje dobilo na važnosti i stvorilo kvalitetno mini središte uz obalu.

Slika 28. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 8, izradio autor

- **Područje 9**

Kartografski prikaz 36. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 9 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Obala s kulturnim karakterom
  - Kaštel Rušinac
  - Kaštel Vitturi
  - Kaštel Tartaglia
  - Povijesni park
  - Lokalna lučica
- Predloženo:
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Uređenje povijesne plaže
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava muzeja kaštelanske arhitekture
  - Uspostava interpretacijskog muzeja
  - Uspostava muzeja zajednice
  - Uspostava glazbenog muzeja
  - Uspostava broskog muzeja i hotela

- Uspostava disperziranog hotela (kulturne tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
- Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Prenamjeniti postojeće kaštilce u različite muzeje: muzej kaštelanske arhitekture, interpretacijski muzej, muzej zajednice, glazbeni muzej i sl. U ovoj jezgri naglasiti kulturnu dimenziju kaštela. (Ovo područje razvijati kao drugu fazu razvoja šetnice zbog povoljnog prostornog smještaja, postojećih kulturnih aktivnosti, potrebe za sekundarnom privlačnom točkom između Kaštel Kambelovca i Kaštel Novog. Detaljnije opisano u poglavlju 5.1.2.)

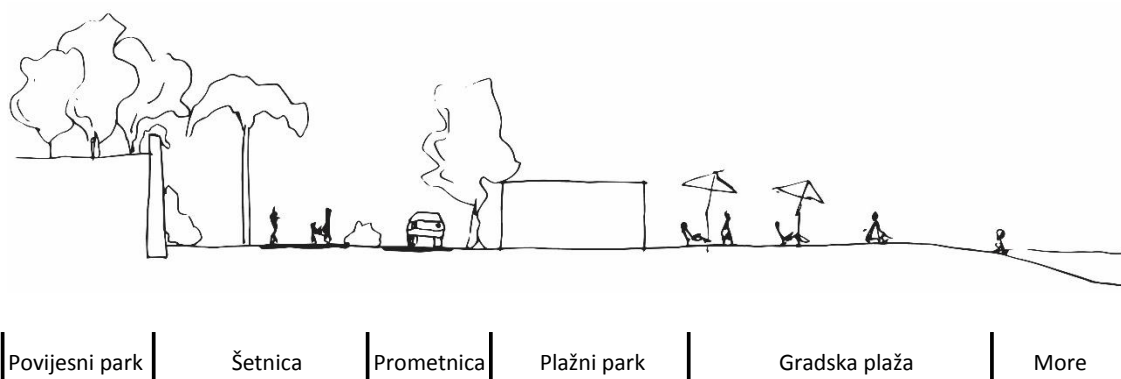
U postojeću lučicu integrirati pristanište za hidrobuseve, kao i brodski muzej/hotel koji može služiti i kao dio disperziranog hotela s tematikom kulture.

Zaštititi i obnoviti povijesne parkove te ih obavezno integrirati u zelenu infrastrukturu. Povijesnu plažu zaštititi.

Nedovoljno određene obale s kulturnim karakterom preoblikovati u gradske plaže s plažnim parkom.

Smjernice uređenja šetnice

Iako šetnica prolazi jezgrom Kaštel Lukšića, ne događa se njena difuzija zbog relativno male jezgre. Sama šetnica prolazi uz sve bitne elemente kao što su niz kaštela izgrađenih uz obalu, ali i uz nekoliko povijesnih parkova, pa je preporučljivo šetnicu integrirati sa širim sustavom zelene infrastrukture kroz te povijesne parkove. Bitno je podrediti sve pješačkom prometu kako bi se očuvala cjelovitost šetnice i povećala njena kakvoća, ali i kakvoća samog prostora. Unos suvremenih elemenata oblikovanja nije preporučljiv unutar same jezgre.

Slika 29. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 9, izradio autor

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

- **Područje 10**

Kartografski prikaz 37. Položaj predložene šetnice u području 10 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Poluprirodna plaža
- Predloženo:
  - Izbjeći integriranje u sustav šetnica u svrhu očuvanja prirodosti
  - Očuvati postojeće poluprirodno stanje obale i plaža

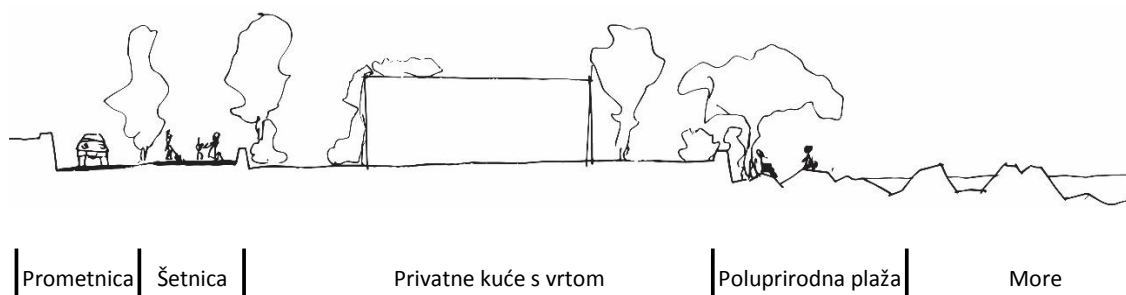
Izbjeći izradu šetnice i bilo kakvu dodatnu degradaciju poluprirodne plaže. Osigurati javne pristupe plaži. Posebnu pozornost posvetiti prostoru dodira plaže i privatnih zemljišta, gdje je potrebno koristiti lokalne materijale i biljke. Šetnicu voditi ulicom udaljenom od obale, ali usporedno s njom koja je i povijesno korištena kao šetnica i glavni komunikacijski pravac uz obalu.

Smjernice uređenja šetnice

Ova jedina poluprirodna plaža unutar urbanog područja grada je pod sve većim pritiskom da se izmjeni u neki tip urbane plaže. Međutim, potrebno je njeno očuvanje prirodnog potencijala usprkos urbanom pritisku. Stoga, nije preporučljivo izvoditi šetnicu uz samu obalu, jer to nije moguće uz očuvanje

prirodnosti. No, kako je obala javno dobro, potrebno je osigurati pristup korisnicima, isključivo kupačima, kojima takav tip plaže odgovara te kako bi se očuvala privatnost vlasnika stambenih objekata izgrađenih, nažalost, u samom zaleđu plaže ili na njoj.

Samu šetnicu treba izvesti postojećom ulicom, udaljenom od obale, a koja prati smjer obale na način da je to primarno šetnica, dok je pristup automobila moguć samo stanovnicima ulice. Kroz cijelu pješačku zonu preporučljivo je tehničko ili biotehničko oblikovanje u svrhu smirivanja prometa.

Slika 30. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 10, izradio autor

- **Područje 11**

Kartografski prikaz 38. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 11 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Glazbena škola
  - Gradska plaža s plažnim parkom
  - Obala s kulturnim karakterom
- Predloženo:
  - Uređenje urbane plaže s plažnim parkom
  - Uspostava obrazovnog centara
  - Uspostava baletne škole
  - Uspostava umjetničkog atelijera
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora

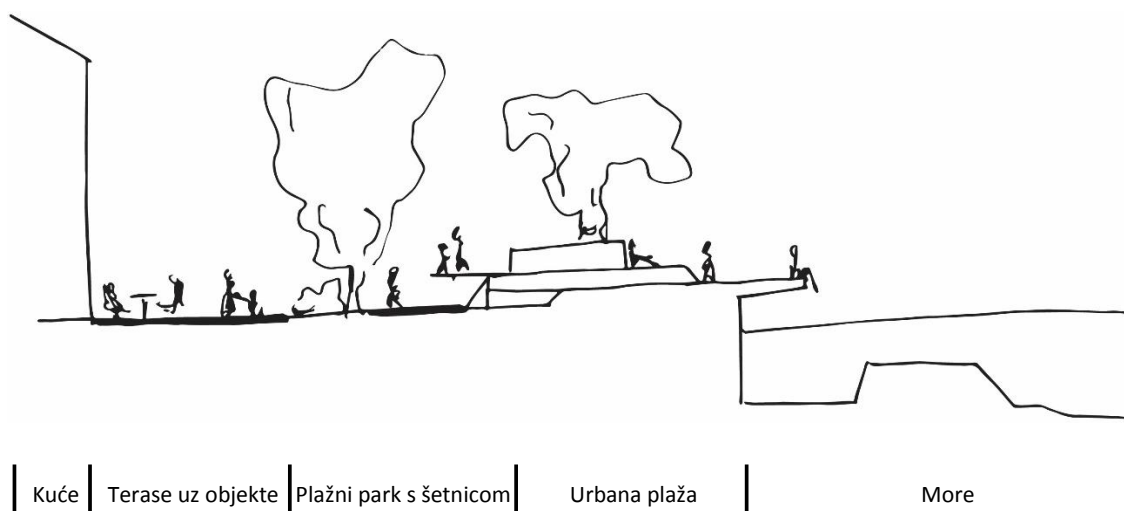
S obzirom na povijest prostora poželjno je uz postojeću glazbenu školu integrirati i druge umjetničke škole, umjetničke atelijere te obrazovni centar.

Postojeća razina uređenosti plaža je zadovoljavajuća, no preporučljivo je unaprijeđenje dijelova obale i u urbane plaže s plažnim parkom.

Smjernice uređenja šetnice

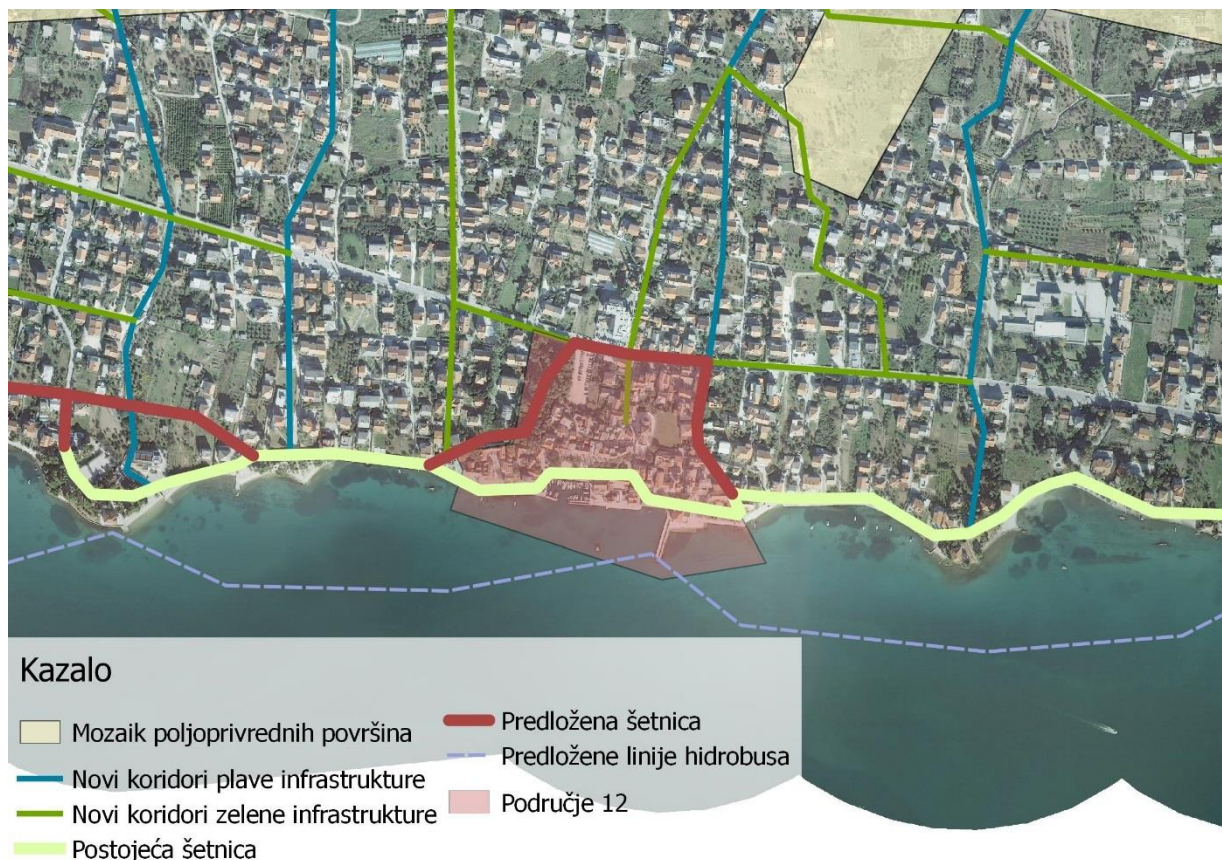
Preporučljivo je da se u ovom području šetnica račva na dva dijela: jedan se pruža neprekidno uz obalu, dok se drugi pruža povijesnim putem i nastavlja se na smjer šetnice iz područja 10. Profil šetnice, koja prolazi uz samu obalu, potrebno je više prikloniti pješačkim potrebama, dok dijelu koji ide povijesnim putem potrebno je osigurati i automobilski pristup.

Postojeće sekundarne plaže, odnosno plažne parkove potrebno je skladnije urediti i integrirati sa šetnicom.

Slika 31. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 11, izradio autor

- **Područje 12**

Kartografski prikaz 39. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 12 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Ribarska lučica
  - Kula Cambi
  - Povijesni park
  - Veslački klub
- Predloženo:
  - Uređenje urbane plaže
  - Uređenje gradskog kupališta
  - Uređenje glavnog trga
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava ribarskog muzeja
  - Uspostava muzeja vina
  - Uspostava disperziranog hotela (umjetničke tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

Postojeće dijelove obale prenamjeniti u gradsko kupalište, a one bliže centru mjesta i u urbane plaže.

Postojeću ribarsku lučicu prilagoditi i turističkim posjetima i izletima te radionicama s ribarskom tematikom (krpanje mreža, noćni lov i sl.). Također, potrebno je integrirati pristanište za hidrobuseve.

U postojećim povijesnim objektima uz obalu osnovati ribarski muzej, kao i muzej vina.

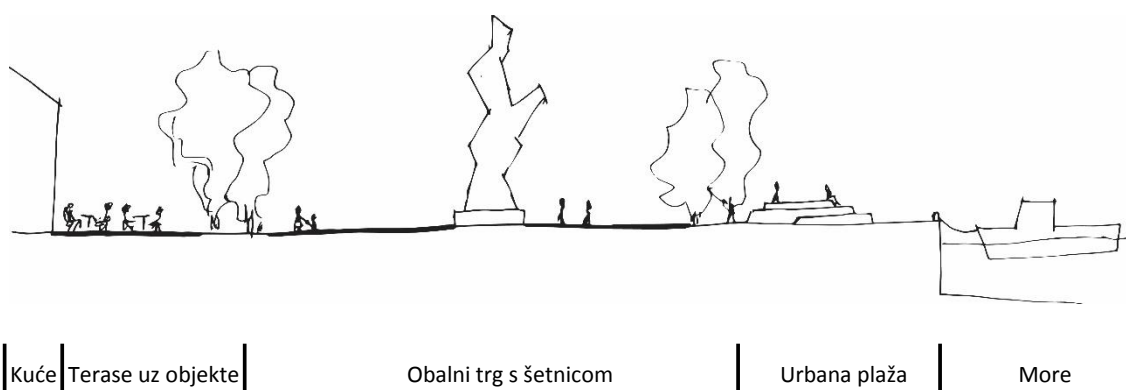
Unutar i oko gradske jezgre uspostaviti disperzirani hotel (umjetničke tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude.

Prostor trga je od izuzetne važnosti, kako zbog svojeg smještaja unutar urbanog tkiva tako i zbog svoje neuobičajene prostornosti za naselje ove veličine. Dodatna je kvaliteta i jasna definiranost elemenata unutar trga. U smislu integracije trga i šetnice potrebna je razrada trga kao posebnog projekta u vidu njegovog definiranja kao glavnog prostora za okupljanja i svečanosti. (Ovo područje razvijati kao prvu fazu razvoja šetnice zbog povoljnog položaja unutar naselja, značaja lokacije, odnosa prema položaju šetnice te potrebnih minimalnih ulaganja u razvoj. Detaljnije opisano u poglavlju 5.1.1.)

Smjernice uređenja šetnice

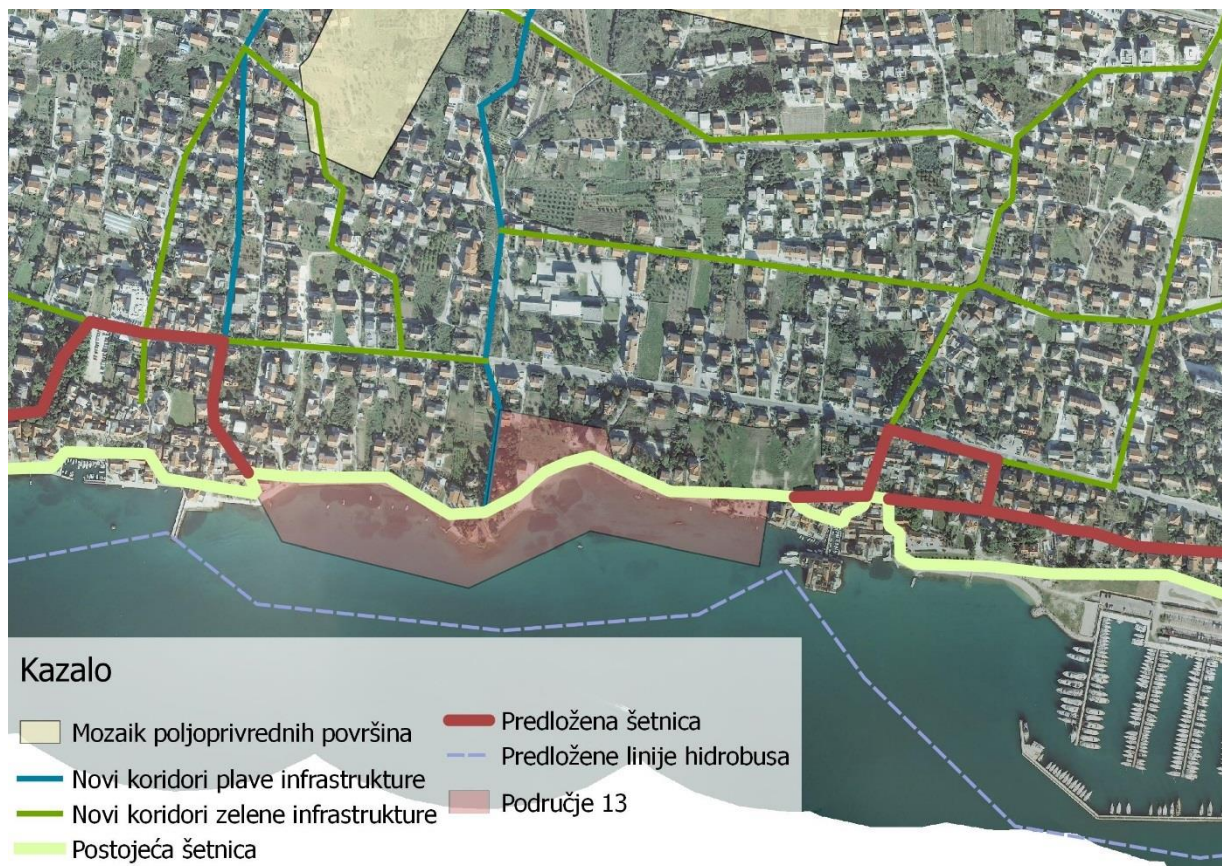
U ovom se dijelu događa difuzija šetnice kroz staru jezgru i trg kao središnji prostor jezgre. Potrebno je postojeće prometne pravce oko trga integrirati u prostor trga, kako bi došlo do veće urbane kohezije i olakšanog protoka pješaka. Preporučljivo je obalne prostore oko trga, uz lučicu pretvoriti u urbane plaže kako bi se ostvario lakši prijelaz iz šetnice u prostor trga i obratno.

Na dijelovima šetnice, u funkciji glavnog tranzitnog pravca, gdje dolazi do suženja šetnice zbog urbane morfologije potrebno je shodno korigirati profil šetnice.

Slika 32. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 12, izradio autor

- **Područje 13**

Kartografski prikaz 40. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 13 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Gradska plaža
  - Obala s kulturnim karakterom
- Predloženo:
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Uređenje urbane plaže
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora

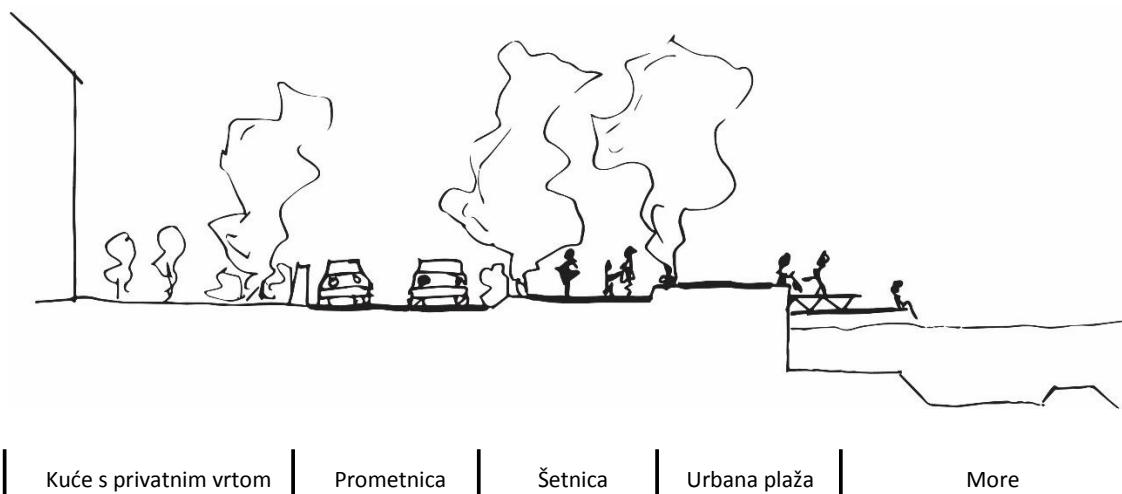
Postojeće gradske plaže jasnije oblikovati i obogatiti (gdje je moguće) plažnim parkom, a na čvorištima izvesti urbane plaže.

Smjernice uređenja šetnice

Ovaj dio šetnice (kao i u području 8) sadrži najvećim dijelom onaj istinski duh mjesta (*genius loci*) karakterističan za kaštelansku šetnicu. Stoga, profil šetnice prvenstveno mora zadovoljavati potrebe pješaka, no na ovom području moguće je da se i automobilski promet odvija nesmetano u jednom smjeru. Šetnicu i

biciklističku stazu potrebno je fizički odvojiti od automobilskog prometa, pri tom pazeći na zadržavanje kvalitetnih vizura.

Slika 33. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 13, izradio autor

- **Područje 14**

Kartografski prikaz 41. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 14 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Lokalna lučica
  - Gradska plaža
  - Kaštilac
- Predloženo:
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Uspostava broskog / plažnog kina
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava vatrogasnog muzeja
  - Uspostava disperziranog hotela (nautičke tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Postojeću lučicu prilagoditi i turističkim posjetima, izletima i radionicama. Također, potrebno je integrirati pristanište za hidrobuseve.

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

Unutar Kaštilca ili jezgre naselja na obali uspostaviti disperzirani hotel nautičke teme (objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude) zbog povijesti mjesta i blizine marine.

Iskoristiti fasadu Kaštilca za kinoprojekcije i gledanje s plaže ili brodova (sale-in kino).

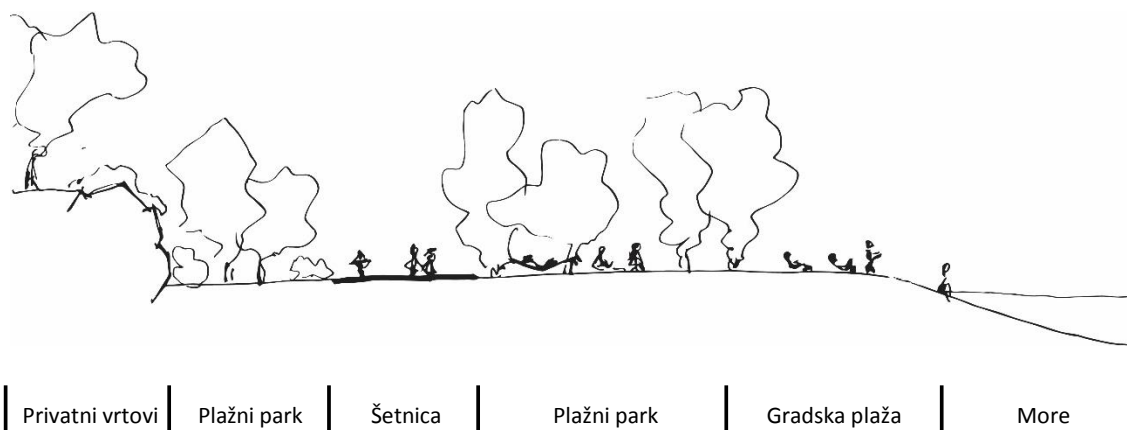
Postojeću gradsku plažu obogatiti plažnim parkom s integriranom šetnicom.

Zbog neposredne blizine vatrogasne jedinice i šetnice uključiti vatrogasni muzej u kulturnu sliku grada.

Smjernice uređenja šetnice

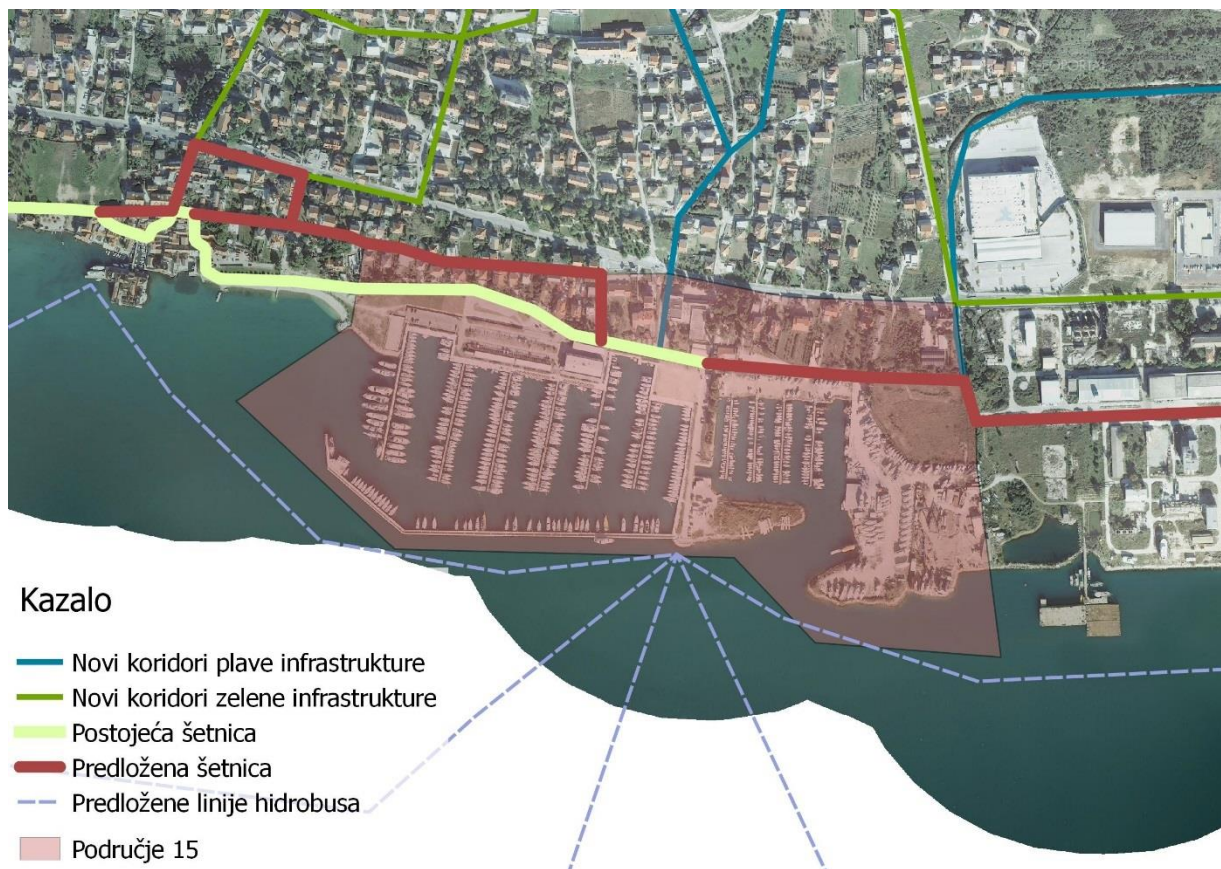
Jezgra Kaštel Gomilice, kao jedna od najgušćih povijesnih jezgri, nalazi se neposredno uz samu šetnicu. Stoga, pri oblikovanju šetnice treba voditi računa o samom duhu mjesta upotrebljavajući prikladne materijale i obilno koristeći lokalne vrste bilja. Također, preporučljivo je ograničiti ili ukinuti korištenje automobila u jezgri i oko jezgre, osiguravajući parkiralište stanovnicima i posjetiteljima na pristupima šetnici.

Dio šetnice koji ide uz samu obalu potrebno je integrirati u plažu i plažni park. Sama plaža i plažni park su zone koje razdvajaju staru jezgru od suvremene marine, pa ih je shodno tome potrebno pažljivo oblikovati. U dijelu šetnice koji ide kroz živopisni dio naselja dovoljno je dati naglasak prednosti pješacima, dok je prisutnost automobilskog prometa preporučljivo ograničiti samo na nužna prometovanja (hitne službe i dostava).

Slika 34. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 14, izradio autor

- **Područje 15**

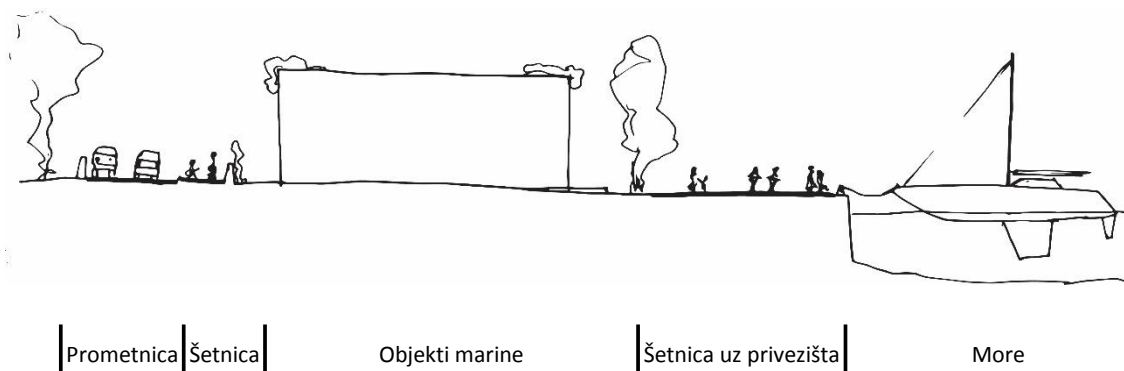
Kartografski prikaz 42. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 15 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Turistička marina i lučica
  - Unutanji javni bazen
  - Jedriličarski klub
- Predloženo:
  - Integracija šetnice
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora

Kroz već jasno definirane prostore marine i njene sadržaje skladno integrirati šetnicu izrazito urbanog karaktera nadovezujući je na postojeće sadržaje.

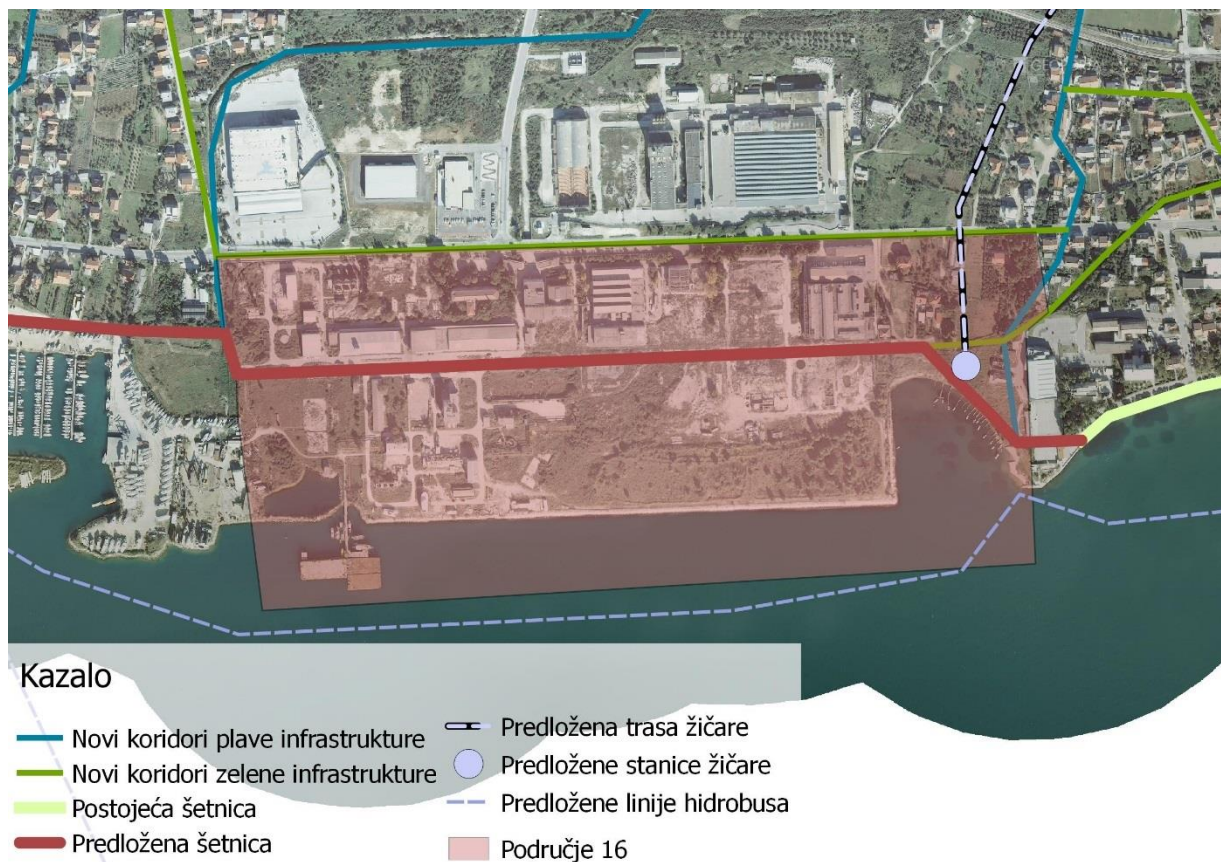
Smjernice uređenja šetnice

Smjer pružanja šetnice uz postojeću prometnicu jasno je definiran. Preporučljivo je šetnicu izraditi uz prometnicu, fizički je odvojiti od nje, a oblikovati je na način da se uklopi u život marine. Preporučljivo je formirati veću širinu šetnice zbog njenog intenzivnog korištenja u ljetnoj sezoni.

Slika 35. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 15, izradio autor

- **Područje 16**

Kartografski prikaz 43. Položaj predložene šetnice u području 16 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Napušteno industrijsko područje (brownfield)
- Predloženo:
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Uređenje urbane plaže
  - Uspostava glavnog gradskog parka
  - Uspostava javnih i društvenih sadržaja:
    - Hoteli
    - Bolnica
    - Kazalište
    - Koncertna dvorana
    - Muzej suvremene umjetnosti
    - Stadion
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

Postojeće područje, zbog svog izuzetnog smještaja i veličine ima vrlo velike i raznolike razvojne potencijale. Urbanistički gledano prostor je vrlo vrijedan te je potrebna velika mjera pažljivog promišljanja o budućoj namjeni. Zbog izuzetno slabih središnjih javnih i društvenih sadržaja unutar grada (a zbog blizine regionalnog središta) preporučljivo je

bar dio takvih sadržaja smjestiti u ovo područje kao što su bolnica, kazalište, koncertna dvorana, hotel, stadion, muzej suvremene umjetnosti te time postići i željenu sliku grada kao turističkog odredišta, ali i odrediti duh mjesta.

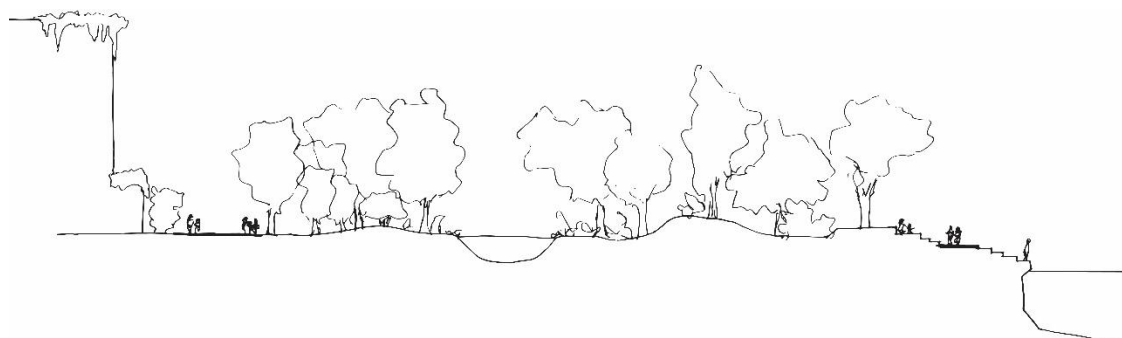
Integriranjem ovog sadržaja u park, koji može služiti kao glavni gradski park dobiva se dodatna vrijednost.

Postojeće plaže unaprijediti plažnim parkovima i urbanim plažama.

Postojeću jedinstvenu lučicu na poluprirodnoj obali je potrebno integrirati u predložene parkovne površine. Također, potrebno je integrirati pristanište za hidrobuseve.

Smjernice uređenja šetnice

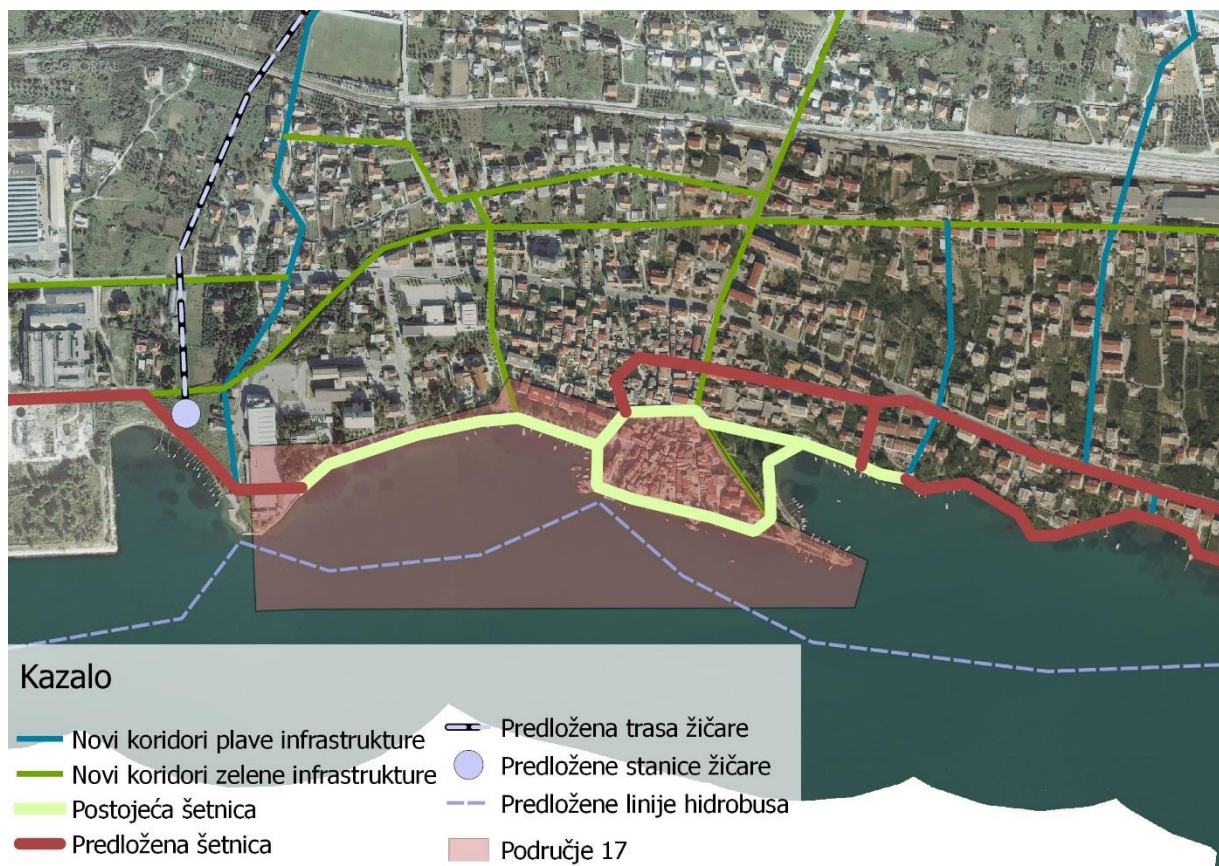
Trenutno u ovom području ne postoji jasna i povezana komunikacija/šetnica s ostalim susjednim područjima. Šetnica mora biti uzeta u obzir i razvijana uz ostatak ovog područja. Pri tom ovo je prilika da taj dio šetnice bude najrazvijeniji i najsuvremeniji te da služi kao ogledni primjer. Funkcija ove šetnice je da, osim što stvara kontinuitet same šetnice, veže na sebe i sve moguće aktivnosti unutar ove zone. Sama obala ima potencijal za razvoj izuzetne urbane plaže s plažnim parkom. Istočni dio područja sadrži, za Kaštela, jedinstvenu lučicu na poluprirodnoj obali, koju je bitno zaštititi te je preporučljivo da na tom području šetnica bude nešto odmaknuta od same obale.

| Zgrade javnog sadržaja | Šetnica | Glavni gradski park | Urbana plaža | More |

Slika 36. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 16, izradio autor

• Područje 17

Kartografski prikaz 44. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 17 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Obala s kulturnim karakterom
  - Gradska plaža
  - Ribarska lučica
  - Urbana plaža
  - Plažni park
  - Muzej grada Kaštela
  - Biskupov Kaštilac
- Predloženo:
  - Uređenje urbane plaže
  - Uređenje gradskog kupališta
  - Uređenje gradske plaže s plažnim parkom
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava dječjeg muzeja
  - Uspostava disperziranog hotela (plažne tematike) objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude*
  - Uspostava pristaništa za hidrobuseve

* U svrhu očuvanja prostora smanjiti dodatnu apartmanizaciju reorganizacijom postojećih apartmana u disperzirani hotel kao održiviji model upravljanja

Dijelove obale kulturnog karaktera prenamjeniti u urbane plaže i gradska kupališta.

Postojeće gradske plaže jače integrirati s plažnim parkom.

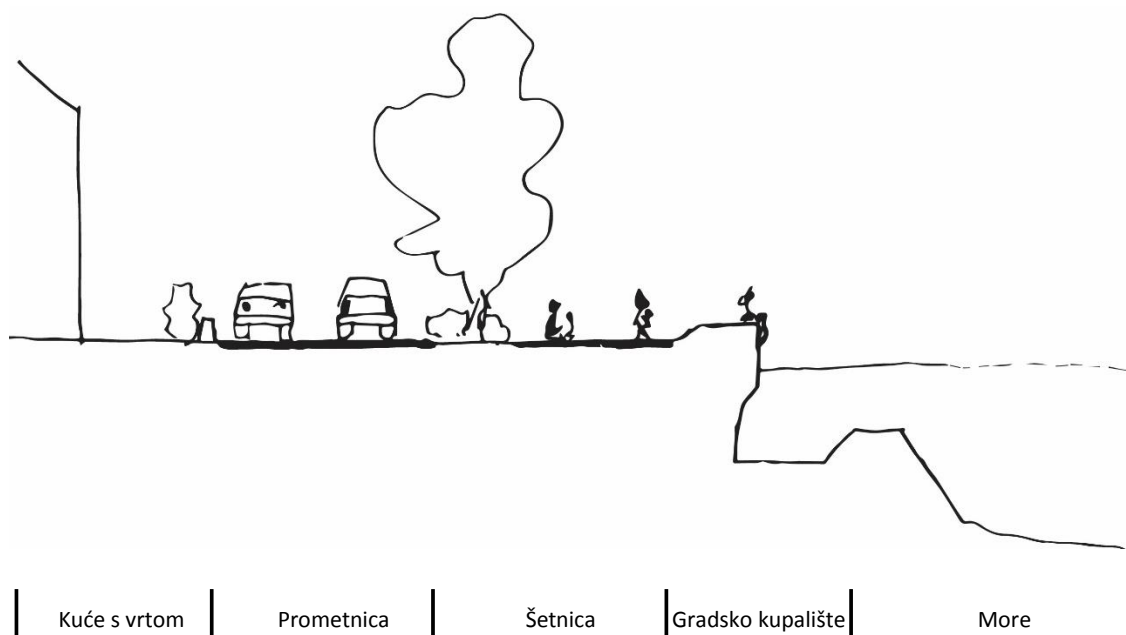
U postojeću ribarsku lučicu integrirati pristanište za hidrobuseve.

Unutar gradske jezgre definirati cjeloviti muzej grada Kaštela te dodati i dječji muzej.

Definirati unutar jezgre i disperzirani hotel plažne tematike objedinjavanjem isključivo postojeće lokalne apartmanske ponude.

Smjernice uređenja šetnice

Postojeće stanje šetnice je jako dobro, no nedostaje jača integracija s funkcijama naselja. Stoga, potrebno je staviti naglasak na izradu urbanih plaža, gradskog kupališta te pripadajućih plažnih parkova, što će već postojećoj šetnici donijeti brzo dodatnu vrijednost. Šetnica je disperzirana kroz jezgru Kaštel Sućurca, no uz prikladne znakove usmjerenja moguće ju je obogatiti. Preporučljivo je da sav promet kroz jezgru bude pješački.

Slika 37. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 17, izradio autor

- **Područje 18**

Kartografski prikaz 45. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 18 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Urbana plaža
  - Poluprirodna plaža
- Predloženo:
  - Uređenje urbane plaže s plažnim parkom
  - Očuvati ravnotežu između izgrađenog i neizgrađenog prostora
  - Uspostava hidroarheološkog muzeja
  - Integracija šetnice

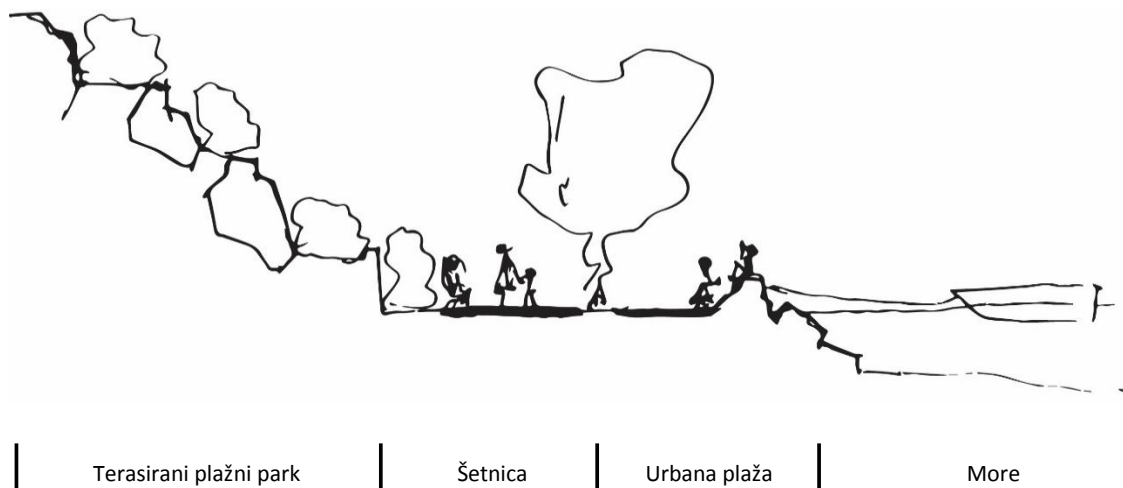
Urbanu plažu obogatiti plažnim parkom gdje je moguće.

Integrirati obalni prostor provođenjem šetnice u cijeloj duljini.

Istražiti i omogućiti posjećivanje hidroarheološkog lokaliteta.

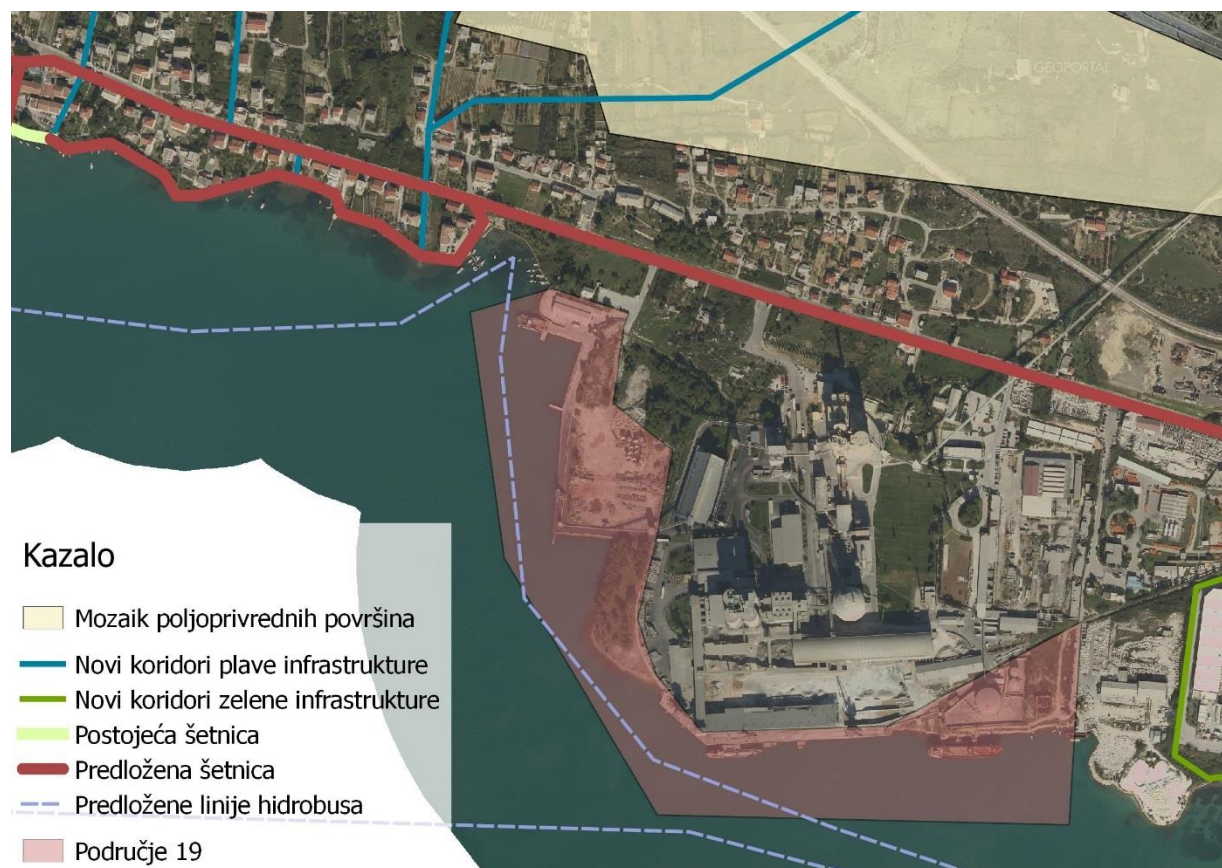
Smjernice uređenja šetnice

Postojeće područje djelomično sadrži elemente urbane plaže i plažnog parka, no najveća zapreka je nepovezanost ovog područja s područjem 19, čime njegov značaj slabi. Povezanost je moguće ostvariti provođenjem šetnice kroz prilično degradiranu poluprirodnu plažu.

Slika 38. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 18, izradio autor

- **Područje 19**

Kartografski prikaz 46. Položaj predložene šetnice oko područja 19 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Aktivna industrija
- Predloženo:
  - Zaobići šetnicom
  - Uspostaviti industrijski muzej/park

Upitna je kakvoća doživljaja i praktičnost ako se šetnica provodi kroz dijelove prostora s aktivnom industrijom, pa je potrebno provesti šetnicu uz lokalnu cestu, jasnim definiranjem i odvajanjem od kolnika. Na dijelovima je moguće razviti šetnicu uz željezničke pravce.

Rubno uz prostor aktivne industrije je moguće uspostaviti industrijski muzej, a ako dođe do napuštanja industrije djelomično ili u potpunosti i u park industrijske baštine.

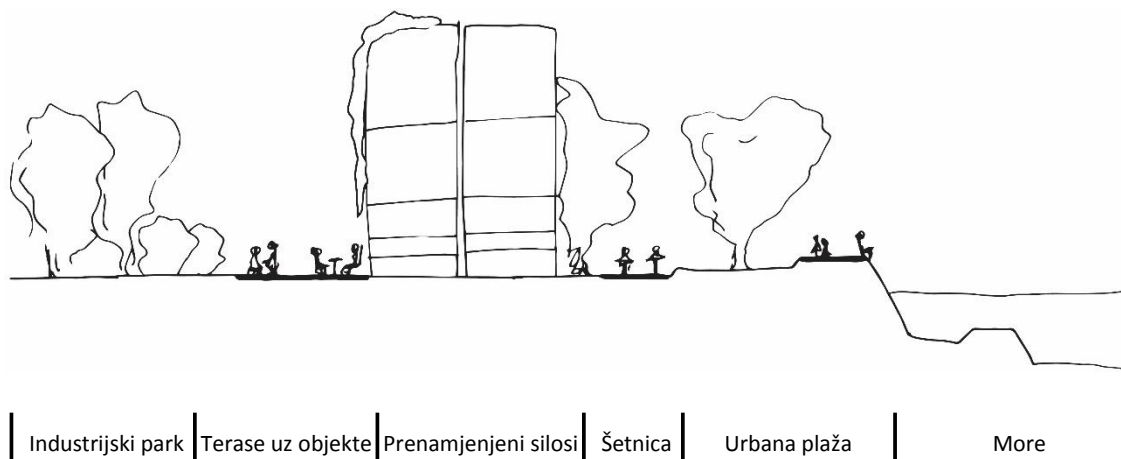
Smjernice uređenja šetnice

U ovom području industrija je aktivna, pa je šetnicu potrebno provesti uz lokalnu prometnicu. Pri tom je potrebno biciklistički i pješački promet zaštititi od buke i

prašine s automobilske prometnice te omogućiti zasjenu čitavim potezom sadnjom drvoreda.

Moguće je da dio šetnice prolazi uz ili po željezničkim trasama, što je osobito privlačno, jer se izbjegava ometanje automobilskim prometom.

U slučaju prestanka rada industrije, ovisno o budućoj namjeni, svakako integrirati šetnicu kroz područje ili uz samu obalu.

Slika 39. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 19, izradio autor

- **Područje 20**

Kartografski prikaz 47. Položaj predložene šetnice oko područja 20 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Obala i plaže u prirodnom i poluprirodnom stanju
- Predloženo:
  - Uspostaviti hidroarheološki park
  - Preporučljivo rješavati kao integralni dio Solinskog zaljeva

Potrebno je zaštititi postojeće obale u prirodnom i poluprirodnom stanju sa skladno integriranom šetnicom.

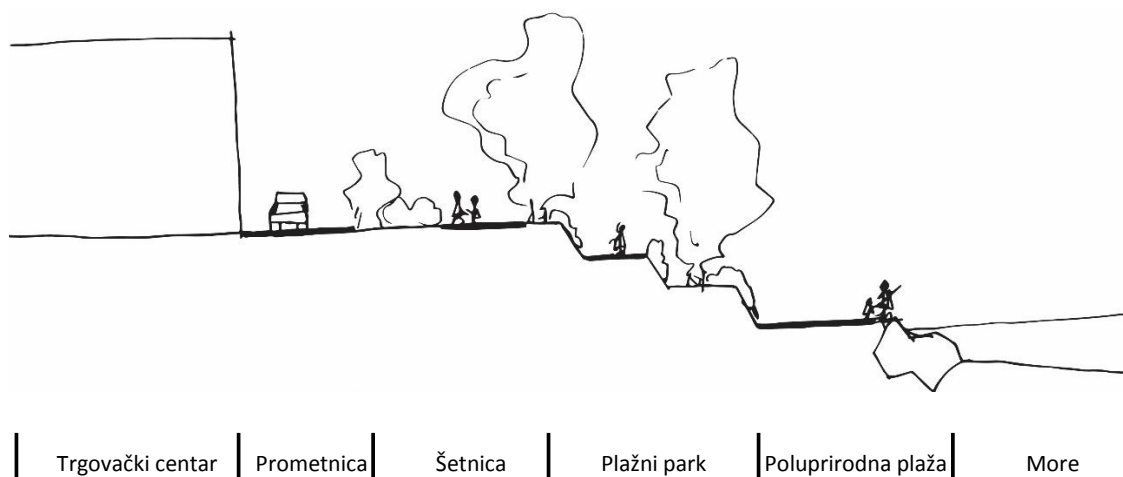
Područje je i značajan arheološki i hidroarheološki lokalitet, pa ga je potrebno, po istraživanju, uključiti u sustav turističke ponude. Dio hidroarheološkog parka je i obližnji otočić Barbarinac sa svojim hridima kojeg je potrebno uključiti u zasebni projekt uređenja ovog parka.

Smjernice uređenja šetnice

Potrebno je očuvanje prirodne obale kao hidroarheološkog lokaliteta, pa je stoga vrlo važno oblikovanje i profiliranje šetnice. Iako se ovo područje trenutno nalazi

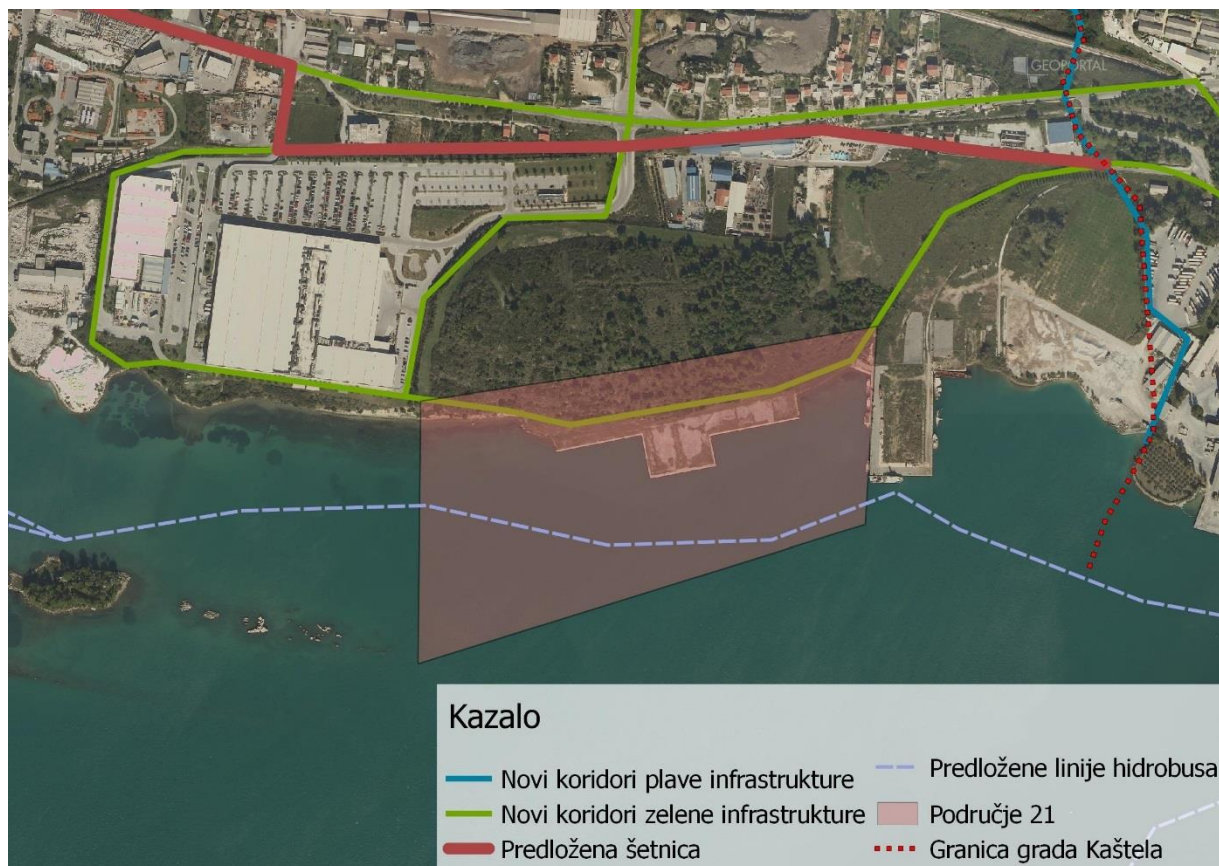
na prometno neaktivnom području, moguća je njegova integracija u mrežu šetnica preko obližnjeg trgovačkog centra, kao i provođenje dijela šetnice uz ili po željezničkim trasama, što je osobito privlačno, jer se izbjegava ometanje automobilskim prometom.

Također, moguće je koristiti i parking obližnjeg trgovačkog centra kao parking za predloženi hidroarhološki park.

Slika 40. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 20, izradio autor

- **Područje 21**

Kartografski prikaz 48. Položaj predložene šetnice oko područja 21 (ortofoto podloga), izradio autor

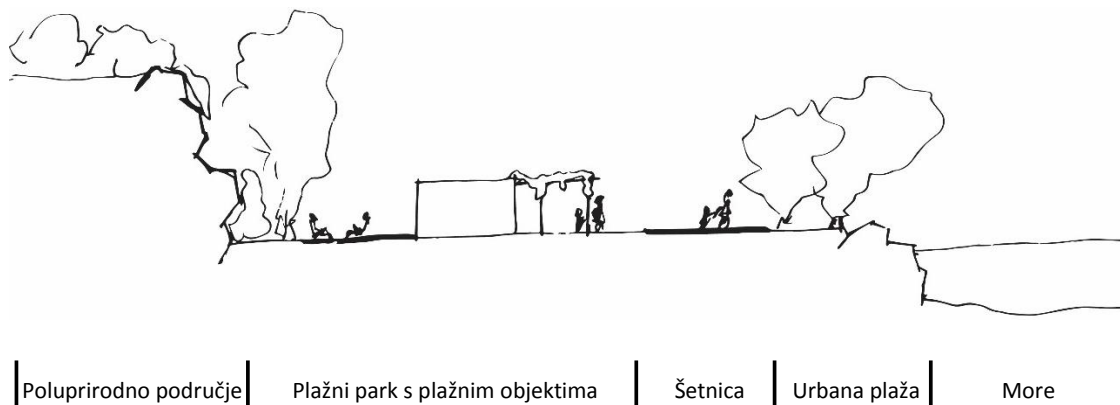
- Postojeće:
  - Teretna luka
  - Obala industrijskog karaktera
- Predloženo:
  - Integrirati šetnicu kao dio zelene infrastrukture
  - Nužno rješavati kao integralni dio Solinskog zaljeva

Integrirati ovaj krak šetnice kroz zelenu infrastrukturu. Buduća namjena je ovisna i o budućoj namjeni obližnjih industrija što je potrebno cjelovito sagledati. Po doživljaju ovaj prostor spada u dio Solinskog zaljeva te ga je potrebno rješavati kao njegov integralni dio, posebnim projektom.

Smjernice uređenja šetnice

Zasada nije preporučljivo da šetnica prolazi ovim područjem (iako je moguće) zbog njegovog nepovoljnog položaja i okolnih funkcija. Šetnicu je moguće položiti u zaleđu ovog područja, uz željezničku trasu.

Slika 41. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 21, izradio autor

- **Područje 22**

Kartografski prikaz 49. Položaj predložene šetnice oko područja 22 (ortofoto podloga), izradio autor

- Postojeće:
  - Teretna luka
  - Obala industrijskog karaktera
- Predloženo:
  - Nužno rješavati kao integralni dio Solinskog zaljeva

Po doživljaju ovaj prostor spada u dio Solinskog zaljeva te ga je potrebno rješavati kao njegov integralni dio, posebnim projektom.

Smjernice uređenja šetnice

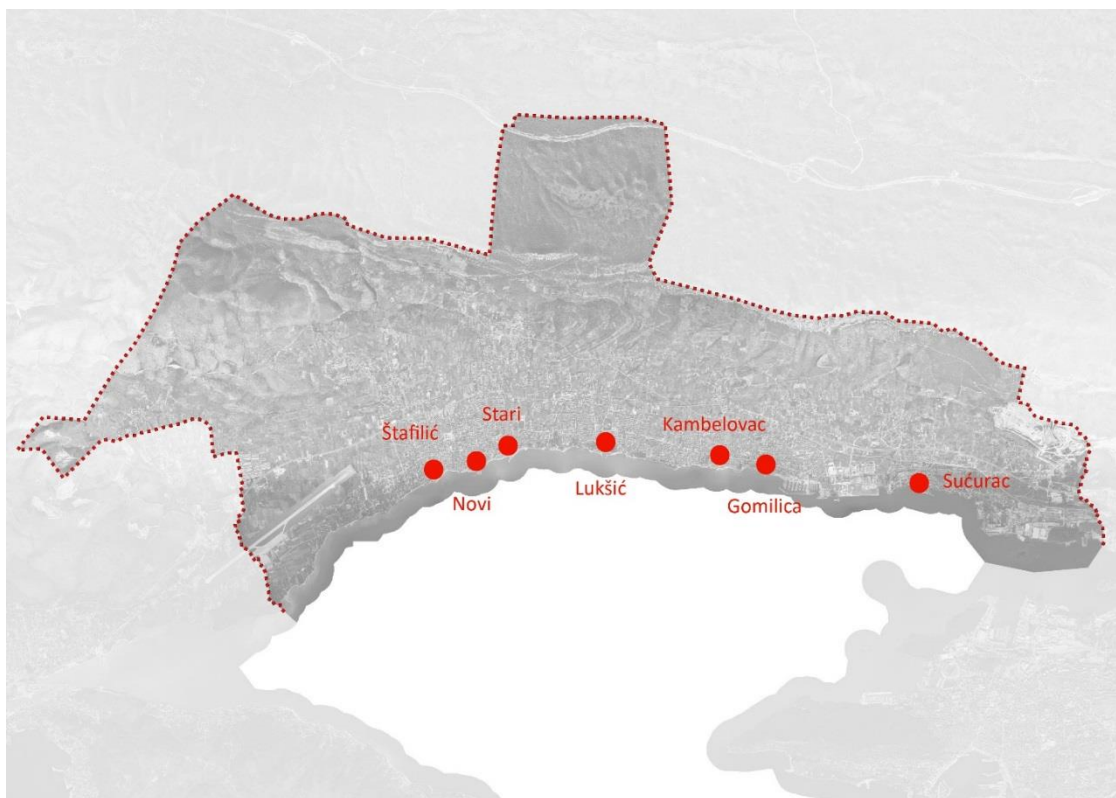
Ovo, kao i prethodno područje (područje 21) mora se sagledavati cjelovito i u odnosu sa susjednim gradom Solinom kao i Solinskim zaljevom. Preporučljivo je i ovdje da šetnica prolazi uz željezničku trasu.

4.1. Faznost izvedbe šetnice

Projekti obnove urbane obale su dugotrajni i vrlo zahtjevni, kako u fazi projektiranja tako i u fazi izvedbe. Pri predlaganju faznosti izvedbe uzete su u obzir ekonomske, prostorne, društvene i dr. značajke kako bi projekt bio dugotrajno održiv. Naravno, poželjno bi bilo za projekte ovakvog tipa raditi periodičnu reviziju s obzirom na različite zahtjeve, pa stoga i pomicati pojedina područja iz jedne faze u drugu, prema potrebi.

4.1.1. Prva faza

Unutar prve faze se nalaze područja u kojima su potrebna dugotrajna ulaganja, trajni razvoj i već posjeduju određenu stratešku snagu (položaj ili veličinu) te se može očekivati najbrži povrat ulaganja. Također, služila bi i kao pilot-područja i pokazna vježba za buduće ulagače.

Kartografski prikaz 50. Smještaj jezgri pojedinih naselja unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor

U prvu fazu spadaju područja 6 i 12, odnosno jezgra naselja Kaštel Novi i Kaštel Kambelovac. To su područja urbanistički jasno određena i s vlastitim duhom mjesta. Osim toga, posjeduju javne prostore: trg Brce u Kaštel Kambelovcu i "perivoj" Đardin u Kaštel Novom, koji su odlična osnova za širenje uzdužne linije šetnice, kao i žarišna točka poprečnih (sjever-jug) pješačkih komunikacija kroz Kaštela.

4.1.2. Druga faza

Osim područja iz prve faze koja bi tvorila začetak razvoja urbane obale, a time i šetnice, potrebno je oformiti i druge jezgre koje bi nadopunjavale prvu fazu. Time se stvaraju jezgre između kojih se poslije formiraju šetnice. Unutar druge faze bi spadala područja 3 (šire područje Resnika), 9 (jezgra kaštel Lukšića) i 14 (jezgra Kaštel Gomilice).

Područje Resnika je zanimljivo zbog već formiranog turističkog odmarališta kojem je potrebno promijeniti namjenu u skladu s potrebama grada (arheološko-turistički park).

Jezgra Kaštel Lukšića odlično upotpunjava sliku grada te je zanimljiva, jer je djelomično već urbanistički formirana i postoji niz povijesnih zgrada koje su potencijalno iskoristive za javnu namjenu. Razlog zašto se nalaze u drugoj fazi je zbog toga što su potrebna veća ulaganja.

4.1.3. Treća faza

Treća faza služi kao potpora prethodnim fazama. U nju bi spadala područja 1, 2, 5 te 16 i 17.

Područje 1 (hidroavionsko pristanište) je jako bitno ne samo kao početak, odnosno kraj šetnice, nego u širem smislu i za cijelu gradsku regiju grada Splita u smislu prometnog povezivanja. Odmah uz to područje nalazi se područje 2 (staklenici "Jadra"), koje je zapravo potrebno integralno sagledati zajedno s područjem 1, jer bi se funkcionalno i prostorno nadopunjavali.

Područje 5 (jezgra Kaštel Štafilića) bi služila kao poveznica između zona 1, 2, 3, zone 4 (prirodna obala) i prethodno razvijenog područja 6 (jezgra Kaštel Novog) te doprinjela raznolikosti ponude.

Područje 17, odnosno jezgra Kaštel Sućurca ima prekinutu dužobalnu vezu s ostalim Kaštelima od početka industrijalizacije, odnosno izgradnje kemijskog postrojenja, stoga da bi se ovo područje uspješno integriralo s ostalim dijelovima šetnice, potrebno ga je razviti zajedno s područjem 16 (tvornica "Adriachem").

4.1.4. Četvrta faza

Četvrta faza se izvodi kako bi se povezale sve postojeće faze. U nju spadaju područja 4 (prirodna obala u Kaštel Štafiliću), 7 (jezgra Kaštel Starog), 8 (oko hotela "Palace"), 13 (obala između Kaštel Kambelovca i Kaštel Gomilice) i 15 (marina "Kaštela"). Ona se može izvoditi zasebno ili neki njeni dijelovi zajedno s prethodnim fazama.

4.1.5. Peta faza

U petu fazu spadaju područja u kojima nije nužno ili potrebno raditi intervenciju, no od iznimne su važnosti za povezivanje područja predhodnih faza (integracija šetnice).

Zona 10 (poluprirodna plaža između Kaštel Lukšića i Kambelovca) je poluprirodna plaža i u njoj nije preporučljivo provoditi intervenciju.

U zoni 11 (od "Baletne škole" do povijesne jezgre K. Kambelovca), u dogledno vrijeme, nije potrebno raditi intervencije, jer taj prostor posjeduje već neke željene karakteristike i duh mjesta.

Djelomično je zona 18 (od plaže "Gojača" do tvornice cementa "Sv. Kajo") prilagođena budućoj namjeni integriranja šetnice, no neki njeni dijelovi zahtijevaju veće sudjelovanje pri rješavanju vlasničkih odnosa.

4.1.6. Šesta faza

U šestoj fazi su sva ona područja koja nisu presudna da bi šetnica funkcionirala unutar urbane obale, no to su ujedno i "brownfield" područja budućnosti o čijem saniranju treba razmišljati već sada.

Područje 0 (vojna baza "Divulje") i 22 (tvornica cementa "Sv. Juraj") su rubna područja i potrebno ih je rješavati integralno sa susjednim gradovima, osobito u smislu formiranja nastavka šetnice.

Područja 19 (tvornica cementa "Sv. Kajo") 20 (otok Barbarinac i pripadajuće obalno područje) i 21 (industrijska zona "Brižine") su visokozahtjevna područja u smislu kvalitetne integracije u ostatak urbanog tkiva.

5. Značaj šetnice / urbane obale

Obala naselja, odnosno urbana obala je kroz povijest uvijek bila središte prijevoza i trgovine (Letourneur, 1993; Timur, 2013) i često je planirana zasebno, bez posebne brige za širu sliku grada te bez potrebe za dosljednošću u slici grada (Timur, 2013). Ona je uvijek odražavala promjene u društvenoj, ekonomskoj i industrijskoj okolini (Rafferty and Holst, 2004; citirano u Timur, 2013). Zapravo, urbana obala je rezultat rasta naselja, ali i sinteza različitih poslovnih i političkih aktivnosti i mjera. Stoga, može se reći da svaka urbana obala ima vlastitu zasebnu povijest nastanka (Akköse, 2007; citirano u Timur, 2013).

5.1. Razvoj / obnova urbane obale

Općenito gledajući, razvoj ili obnova urbane obale ovisi o urbanističkim intervencijama ili o lokalnim i državnim politikama (Timur, 2013). Primjerice, u SAD-u rad vezan za urbanu obalu je uglavnom vezan uz njenu obnovu (Hoyle, 2000, 2001a; citirano u Timur, 2013), dok se u Europi sve više javlja kao posljedica promjena u pomorskom prometu. No, ima i iznimaka u Europi; npr. u Velikoj Britaniji urbana obala se smatra glavnom sastavnicom postindustrijske obnove (Tunbridge, 1988; citirano u Timur, 2013). Koji god da je razlog za razvoj ili obnovu urbane obale činjenica je, kako iznosi Goddard (citirano u Timur, 2013), da je ona katalizator promjena i obnove gradske jezgre i područja uz koja takva obala prolazi.

5.2. Prednosti i rizici obnove urbane obale

Obnova i uređenje urbanih obala je pojava globalnih razmjera, a pridonosi zajednici na društvenom, ekonomskom i okolišnom području (Timur, 2013). Ona može donijeti niz prednosti, ali i rizike.

5.2.1. Prednosti obnove urbane obale

Prema Papatheochari, Jones i Goddard (citirano u Timur, 2013) najvažnije prednosti pri obnovi urbane obale su:

- Povećanje vrijednosti zemljišta
- Prilika za ekonomsko oživljavanje gradskih središta
- Otvaranje poslova
- Jačanje slike grada, posljedica čega je i jača marketinška strategija
- Privlačenje turista od lokalne do međunarodne razine

- Očuvanje lokalnog i povijesnog naslijeđa te ponovno korištenje povijesnih zgrada
- Pružanje mogućnosti za nove uporabe i aktivnosti
- Otvaranje prilike za unaprijeđenje stambenog standarda postojećih stambenih objekata
- Unaprijeđenje ponude javnog prijevoza i društvenih usluga
- Poticanje ekonomskih ulaganja u zapuštena područja
- Unaprijeđenje okolišnih prilika
- Omogućavanje tješnje veze između grada i vode/mora
- Povećanje vodne ekologije i same kakvoće mora uz pomoć naprednih upravljačkih postupaka

5.2.2. Rizici obnove urbane obale

Također, obnova urbane obale može imati određene rizike, ali i negativne utjecaje. Prema Morena (citirano u Timur, 2013) oni su:

- **Standardizacija intervencije** – Prilikom planiranja intervencije jedan od najvećih rizika je ne uzeti cjelokupno područje u obzir, odnosno intervencija nije povezana s prostorom na koji se djeluje tom intervencijom. Rezultat izostanka integracije je dezorijentacija prilikom prolaska kroz prostor te gubitak *genius loci*-a (stvaranje nemjesta).
- **Nefleksibilno prema logici izgradnje nekretnina** – "*Ponekad, rezultat ne odgovara početnim ciljevima i 'zajedničko dobro' u smislu prostora, zadovoljstva i pristupa je djelomično zanemareno u korist privatnog interesa*" (Morena, 2011; citirano u Timur, 2013).
- **Preveliki naglasak na trgovačko turističkim funkcijama** – nadmoć ovih funkcija nad stambenim i proizvodnim funkcijama je vrlo važan rizik zato što se urbana obala, odnosno šetnica koristi svega nekoliko sati dnevno i vikendom. Zato, tijekom faze planiranja, a s ciljem dugotrajne upotrebe prostora, potrebno je uzeti u obzir stambenu namjenu, bilo uređenjem postojeće ili izgradnjom nove (Morena, 2011; citirano u Timur, 2013). Prema Giovinazzi & Moretti (citirano u Timur, 2013) prostor oko stambenih područja bi trebao biti mješoviti, i u namjenskom, i u društvenom smislu.
- **Visoka zarada kao cilj** – događa se kada se za cilj stavlja visoka zarada naspram težnje za visokom kakvoćom (Moretti, 2008a; citirano u Timur, 2013).
- **Isključivost pri dostupnosti urbane obale** – osnovni cilj pri planiranju i izvođenju intervencije je omogućavanje jačeg odnosa između čovjeka i vode. Dakle, pristup vodi,

obali, šetnici i drugim integriranim sustavima bi trebao biti slobodan i bez razlikovanja pojedinih društvenih skupina (Morena, 2011; citirano u Timur, 2013).

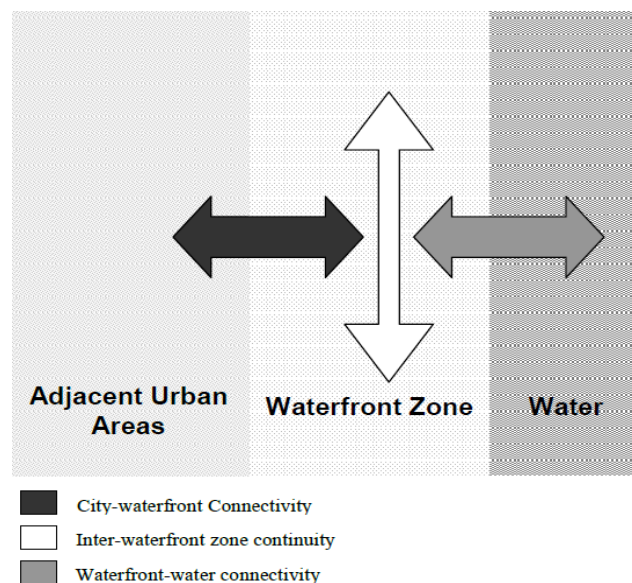
5.3. Načela uspješnog razvoja područja urbane obale

Prema Timur (2013), za razvoj prostora uzduž obale od presudne je važnosti projekt razvoja urbane obale. Tijekom izrade projekta potrebno je voditi računa o tri bitna elementa (Acosta, 1990; citirano u Timur, 2013): javnom prostoru i njegovom pristupu, šetnicama i otvorenim prostorima (a tu spada urbanizam i krajobrazno uređenje) te način korištenja zemljišta uz obalu (Dong, 2004; citirano u Timur, 2013).

Lynch, Spence i Pearson (citirano u Timur, 2013) tvrde da bi način korištenja zemljišta uz urbanu obalu trebao biti kategoriziran prema stupnju integracije s vodom (Dong, 2004; citirano u Timur, 2013). Prema Sairinen & Kumpulainen i Erdoğan (citirano u Timur, 2013) ta kategorizacija bi bila:

1. Namjena ovisna o vodi/moru odnosno neophodno je da se nalazi na obalnom rubu, kao npr. trajektni terminal, marina, popravci i izgradnja brodova, komercijalni ribolov.
2. Namjena vezana uz vodu/more s obzirom da na taj način stječe određene pogodnosti kao npr. specifične industrije i skladišni prostori, javni prostori
3. Namjena neovisna o vodi/moru gdje nije nužnost biti povezan s vodom/morem kao npr. javni parkovi, većina uslužnih i trgovačkih djelatnosti.

Nadalje, potrebno je i znati snagu i brojnost spojeva između grada i njegove obale te takve obale i vode, ali i neprekinutost same urbane obale.

Slika 42. Pristupačnost urbane obale, izvor: Timur, U. P. (2013) *Urban Waterfront Regenerations, Advances in Landscape Architecture*, Murat Özyavuz, IntechOpen, DOI: 10.5772/55759. Pristupljeno 1. travnja 2019. na <https://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/urban-waterfront-regenerations>

Odnos između javnih interesa i privatnih ulaganja je veoma međuovisan i osjetljiv, ali kako navodi Acosta (citirano u Timur, 2013) urbanističke smjernice mogu zaštititi javni interes ako su jasne i detaljne. Isto tako, odrednice prema kojima se oblikuju urbanističke smjernice bi trebale biti jednostavne i jasne; ilustrirane i dosljedne u dužem vremenskom razdoblju. Adair et al. (citirano u Timur, 2013) drže suštinski važnim izradu glavnog projekta cjelokupne urbane obale kako bi ulagači mogli ostvariti dugoročnu predanost određenom planu (Dong, 2004; citirano u Timur, 2013).

Prema Wang-u (citirano u Timur, 2013) uspješnost razvoja ili obnove urbane obale (a temeljeno na brojnim primjerima u SAD-u i Europi) ovisi koliko uspješno su se slijedile slijedeće prakse:

1. Područje zahvata projekta urbane obale treba biti jasno određeno, kao i njegova uloga u budućnosti
2. Sudjelovanje zajednice i ulagača pri izradi projekta urbane obale mora postojati od samih početaka
3. U svrhu poboljšanja kakvoće razvoja ili obnove urbane obale potrebno je potaknuti fizičke i ekonomske uvjete
4. Lokalna vlast, udruge građana, privatne tvrtke i udruženja bi trebale raditi zajedno
5. Projekt urbane obale bi trebao biti revidiran u pravilnim vremenskim razmacima radi promjena na tržištu te kako bi se smanjio financijski rizik

5.4. Razvitak i shvaćnje urbane forme

Suvremeni način rasta urbane zone je, zapravo, novi oblik društveno-prostorne organizacije. Nazivamo ga "višejezgretna gradska regija". Razlijevanje može biti najozbiljniji rezultat ovog novog oblika te je, zapravo, rezultat javne politike i privatnog tržišta.

Slika 42. Prikaz razvoja naselja, izvor: Hrdalo, I. (2013) *Green systems in the evolution of the open space of selected mediterranean towns*, Doktorska disertacija

Većina socioloških tekstova govori o tome kako živimo u sve urbaniziranijem svijetu. Naglašavaju kako "...više od polovice populacije svijeta živi u urbanim područjima, te se očekuje daljnji rast od 2% godišnje između 2000-2015" (UN, *World Urbanization Prospects: The 2001 Revision*, 2002.). Ali zaključci da živimo u sve urbaniziranijem svijetu daju krivu sliku regionalnog razvoja oko povijesnih gradskih centara. Do 1950-ih urbanisti su uspoređivali gradove s ruralnim područjima, a ne kao danas s predgrađima. Kad se kaže da "živimo u sve urbaniziranijem svijetu" to se misli u zastarijeloj kontekstu gradsko – ruralno koje je napušteno u većini zemalja. Ovdje je argument dosta drukčiji i oslanja se na činjenicu da se urbana forma razvila. Danas ljudi žive u multicentraliziranim gradskim regijama koje uključuju gradove, predgrađa te ruralna područja.

5.5. Značajke uspješnog razvoja urbane obale

Takve multicentralizirane jezgre privlače stanovnike zbog pozitivnih karakteristika, kao što su razne društvene i ekonomske prilike, ali dovode i do negativnih posljedica kao što su zagađenje bukom i svjetlom, zagađenje vode, tla i zraka, manjak otvorenih i ozelenjenih prostora, neprikladan prijevoz (Timur, 2013). Vodna tijela su bitna za formiranje i odražavanje zelene infrastrukture pri čemu dolazi do izražaja prilika za gradove koji se nalaze uz njihove obale (rijeke, jezera ili mora), jer taj kontakt grada i obale je upravo ono što grad može staviti kao osnovu svog razvitka u budućnosti, ali uz uvjet da takav razvoj počiva na načelima održivosti koji će donijeti ekonomske, ekološke i društvenih prednosti.

Prema Timur (2013) uspješna načela održivog razvoja urbane obale se mogu pronaći kod Giovinazzi & Moretti (koji su razvili načela preko projekta "Cities on Water" u suradnji s Wasserstadt GmbH, Berlin) te načela uspješne obnove kod Benson (na projektu "Waterfront Regeneration Trust in The Lake Ontario Waterfront Trail") koji se djelomično upotpunjuju, pa je predložila sljedećih 13 smjernica uspješnog razvoja urbane obale:

1. Osiguranje kvalitete vode i okoliša

Kvaliteta vode je bitan element koji može utjecati na cijelu urbanu obalu, pogotovo na raznolikost korištenja i pristupačnost (Al Ansari, 2009; citirano u Timur, 2013).

2. Urbana obala je dio postojećeg urbanog tkiva

Projekti urbane obale moraju osigurati integraciju obale s urbanim tkivom grada, odnosno točnije rečeno, nova urbana obala mora biti razmatrana kao integralni dio grada te doprinositi njegovoj životnosti. Dakle, projekt urbane obale i urbanistički plan se međusobno moraju nadopunjavati i zajednički razvijati, s ciljem očuvanja javnih prostora (Benson, 2002; Giovinazzi & Moretti, 2010; Hou, 2009; citirano u Timur, 2013) i unaprijeđenjem sustava zeleno-plave infrastrukture. Nadalje, voda i vodeni rub su dio urbanog krajobraza i trebali bi biti namjenjeni vodenom transportu, rasonodi, kulturi i estetici, itd. (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

3. Značaj povijesnog identiteta

Cjelokupno nasljeđe vode i grada, njihovi odnosi, događaji, znamenitosti, postojeća arhitektura bi se trebali koristiti kako bi se obnovio ili razvitku urbane obale dao značaj i smisao. Naročito je bitno očuvanje industrijske baštine kao sastavnog elementa održivog razvoja u postindustrijskim gradovima (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013). Dakle, prirodni, povijesni i kulturni krajobraz bi trebalo razvijati zajedno kako bi se osigurao povijesni kontinuitet urbane matrice, ali i kako bi urbana obala dobila na životnosti (Anonymous, 2013; citirano u Timur, 2013).

4. Dati prednost mješovitoj namjeni

Urbana obala naglašava vodu i kontakt s njom, pa je stoga nužno ponuditi raznovrsnost načina korištenja kao što je kulturno-povijesna, trgovačka i stambena namjena.

5. Laka pristupačnost korisnicima

Bertsch (citirano u Timur, 2013), tvrdi da urbana obala ne bi trebala biti razdvojena ili izolirana od područja koja su namjenjena razvoju ili izgradnji, a u svrhu lakog pristupa korisnika obali. Urbana obala bi trebala biti vizualno i fizički uvijek dostupna svim stanovnicima i turistima bez obzira na životnu dob i visinu primanja. Vizualna dostupnost se može ostvariti nizom vizualno povezanih točaka duž urbane obale. Laka pristupačnost za korisnike se ostvaruje fizičkim povezivanjem jezgre naselja s urbanom obalom. Također, materijali od kojih se grade javni prostori moraju biti kvalitetni kako bi se podržala intenzivna upotreba takvih prostora (Giovinazzi & Moretti, 2010; Al Ansari, 2009; Shaziman, *et al.*, 2010; citirano u Timur, 2013).

6. Uređenje urbane obale prije svega mora zadovoljiti potrebe zajednice

Prilikom određivanja vizije razvoja (ili obnove) obale potrebno je uzeti u obzir ne samo potrebe i mišljenja lokalnih stanovnika i trgovina nego cijele zajednice (Benson, 2002; citirano u Timur, 2013)

7. Projektiranje kroz javno-privatna partnerstva ubrzavaju postupak

Projekti urbanih obala spajaju ljude i prostore. Potrebna je suradnja kako bi se ostvario zajednički cilj (Benson, 2002; citirano u Timur, 2013). Stoga, novi projekti razvoja/obnove urbane obale bi trebali biti planirani kroz javno-privatna partnerstva. "*Lokalna vlast mora osigurati kvalitetu projekta, dostupnost potrebne infrastrukture i ostvariti društvenu ravnotežu. Privatni ulagači bi trebali biti uključeni od početka kako bi se osiguralo poznavanje tržišta i ubrzao razvoj projekta*" (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

8. Osigurati strateška javna ulaganja i privući privatna sredstva

Gledajući dugoročno, osiguranje strateških javnih ulaganja i privlačenje privatnih ulaganja ima za posljedicu povećanu korist i širu upotrebu same urbane obale (Benson, 2002; citirano u Timur, 2013).

9. Sudjelovanje javnosti je bitan dio održivosti

Održivi način razvijanja urbane obale bi trebao uzeti u obzir ne samo ekološka i ekonomska stajališta, nego i društvena. Radi toga, postupak projektiranja treba biti transparentan i omogućiti smisleno sudjelovanje zainteresirane javnosti. Drugim riječima, zajednica bi trebala biti informirana i uključena u rasprave (i donošenje odluka) od samog početka projekta. Dakle, da bi projektirali kvalitetan, smislen i održiv projekt nužno je ovaj korak uzeti u obzir (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

10. Projekti urbane obale su dugotrajni projekti

"Urbane obale se moraju regenerirati korak po korak kako bi cijeli grad imao dobiti takvog potencijala. One su izazov za više generacija i potrebna je raznovrsnost značaja u arhitekturi, javnom prostoru i umjetnosti. Javna uprava mora dati poticaje na političkom nivou kako bi se osiguralo ispunjenje ciljeva neovisno o ekonomskim ciklusima ili kratkotrajnim interesima" (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

11. Obnova je trajan postupak

Osnova cjelokupnog prostornog planiranja mora biti na detaljnoj analizi osnovnih funkcija i značenja urbane obale. Projekti bi trebali biti fleksibilni, prilagođeni promjenama i uključivi prema svim bitnim profesijama. U svrhu ojačanja sustava održivog razvoja, upravljanje i rad urbanih obala noću i danju moraju imati jednaku prednost pri izgradnji (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

12. Potreban je multidisciplinarni pristup

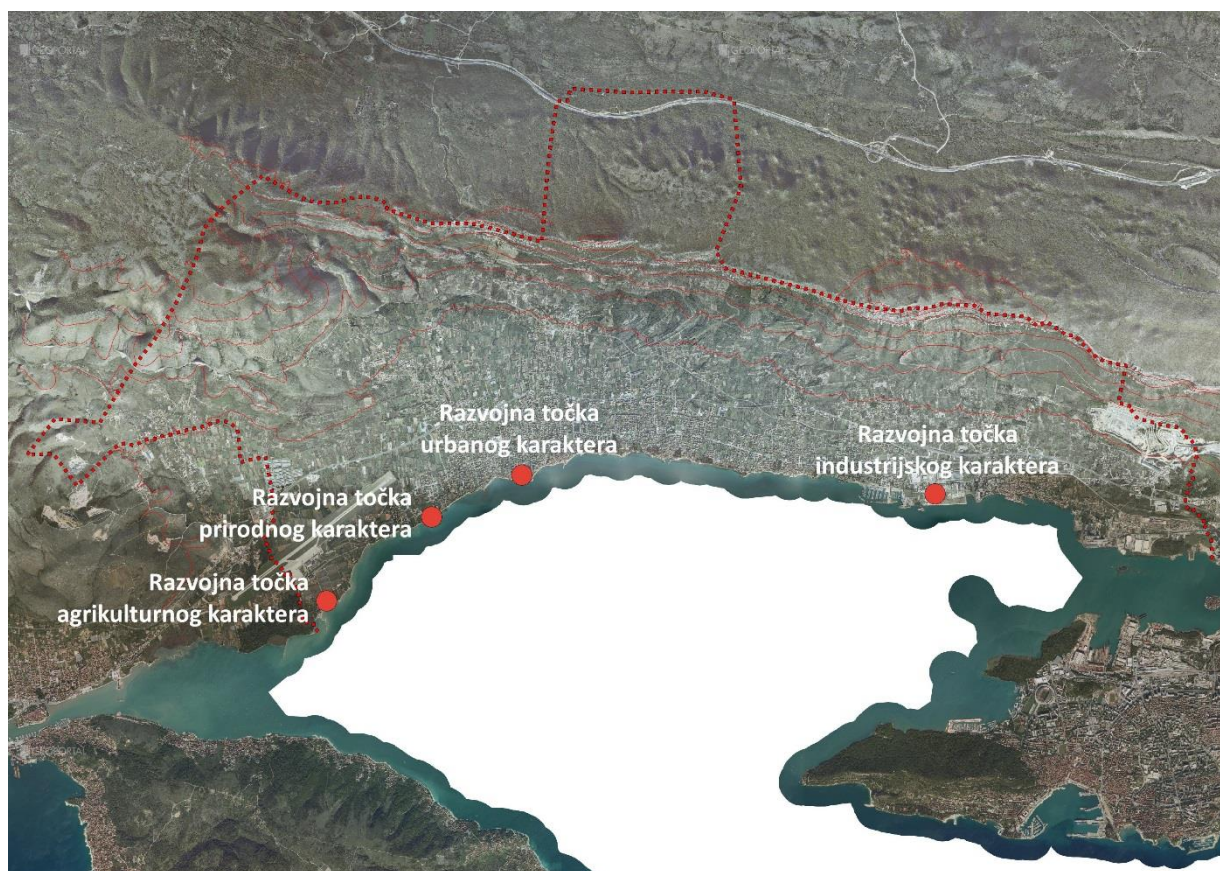
Obnova urbanih obala je vrlo složen zadatak. Zbog toga, sudjelovanje i suradnja nekoliko strukovnih disciplina je potrebna tokom projektiranja i provedbe (Giovinazzi & Moretti, 2010; citirano u Timur, 2013).

13. Nužno je gledati van samih granica

Iako se problemi (Sprin, 1994; citirano u Timur, 2013), uzrokovani urbanizacijom, mogu razlikovati od grada do grada i od države do države, ipak imaju dosta zajedničkog (Arslan 1996; citirano u Timur, 2013). Pristupe država i gradova koji su se uspješno suočili s takvim problemima trebalo bi pažljivo ispitati i uzeti u obzir. Posljedično, kada se to tiče obnove / izgradnje urbane obale podatci, usluge i proizvodi na državnoj i međunarodnoj razini bi se trebali dijeliti i izmjenjivati posredstvom prekograničnih vizija. Dakle, urbana obala postaje prostorom međunarodnih zanimanja i značaja. To je bitna ekonomska stvarnost, ali i golema prilika grada ili države kako bi se privukla nova ulaganja te nastavilo učenje od drugih koji su uključeni u obnovu ili izgradnju (Benson, 2002; citirano u Timur, 2013).

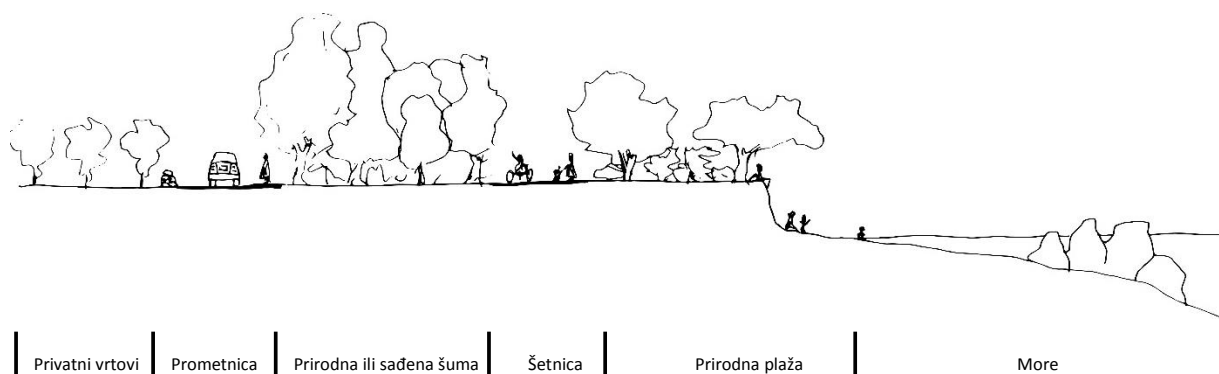
6. Razvojne smjernice

Šetnica, osim što služi povezivanju prostora kroz koje se proteže, jednako tako objedinjava u sebi cjelokupnu sliku grada. Prolaskom kroz dijelove postojeće šetnice, ali i kroz one koje bi nastale u budućnosti može se prepoznati četiri dijela iste slike grada, odnosno četiri jasna karaktera, koji isključivo u svojoj različitosti i cjelovitosti pružaju pravu i potpunu sliku grada, a mogu se prikazati kroz razvojne točke prirodnog, agrikulturnog, urbanog i industrijskog karaktera.

Kartografski prikaz 51. Smještaj razvojnih točaka unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor

6.1. Opis razvojne točke prirodnog karaktera

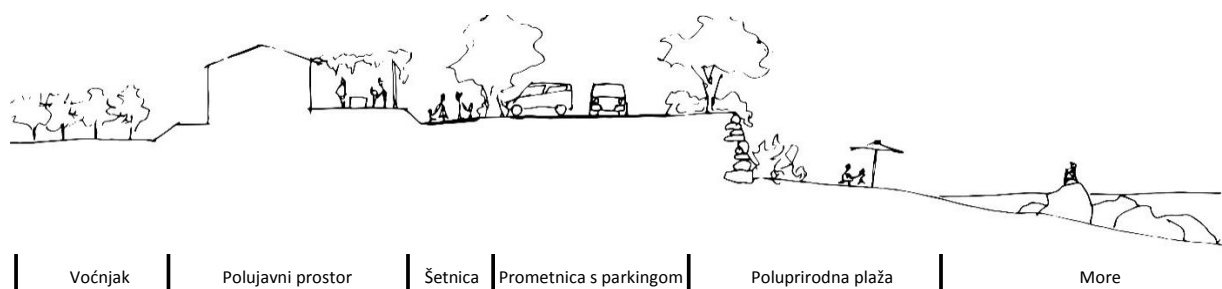

Slika 43. Karakteristični presjek razvojne točke prirodnog karaktera, izradio autor

Prostor kojeg pokrivaju prirodni krajobrazi na Kaštelanskoj obali je vrlo ograničen i vrijedan. To su prije svega dijelovi obale od odmarališta "Resnik" do jezgre Kaštel Štafilića, dijelovi obale od odmarališta prema vojnoj bazi "Divulje", dio obale između Kaštel Kambelovca i Kaštel Lukšića te dijelovi obale između dvije tvornice cementa u Kaštel Sućurcu.

Prirodna obala podrazumijeva prirodno podmorje, plaže kao i zaleđe obale. Prirodne obale i podmorje su od izuzetne važnosti u svakom smislu te ih je potrebno očuvati kakvima jesu, što opet odgovara raznovrsnosti ponude (turističke, gospodarske i dr.). U svrhu očuvanja takvog, dominantno prirodnog krajobraza, šetnicu je preporučljivo odmaknuti dalje od obale, ukoliko je to moguće. Time se štiti obalni prostor, ali i proizvodi raznolikost doživljaja duž šetnice. Plaže u prirodnim područjima ne moraju imati uređene pristupne staze, niti je potrebno da budu jasno označene kako bi se očuvala intimnost takvih plaža. Šetnica bi morala prolaziti uz ili kroz prirodna područja, pri tom ne narušavajući prirodnost krajobraza. Moguće prometnice bi svakako trebalo smještati izvan prirodnih područja.

6.2. Opis razvojne točke agrikulturnog karaktera

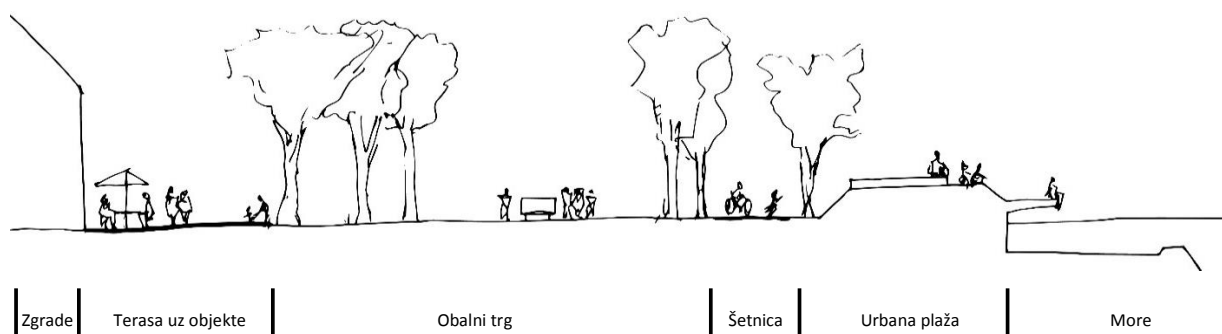
Slika 44. Karakteristični presjek razvojne točke agrikulturnog karaktera, izradio autor

Agrikulturni karakter šetnice je izuzetno bitan u cjelokupnoj slici šetnice, a time i grada. Dijelovi šetnice koji prolaze blizu ili kroz agrikulturni krajobraz upotpunjuju sliku grada i od presudne su važnosti, jer osim što otvaraju radna mjesta lokalnoj zajednici, ujedno su i točke plasiranja lokalnih proizvoda što neizravno potiče razvoj i održanje poljoprivrede. Posljedično, korištenjem i uređenjem poljoprivrednih površina podiže se vidljivost i vrijednost agrikulturnog krajobraza što dodatno potiče razvoj poljoprivrede, osobito one tradicionalne. Osim toga, agrikulturni krajobraz je potrebno štititi, a to se najbolje provodi održavanjem njegove osnove namjene što kroz ovakve dijelove šetnice dovodi do jedinstvene ponude i doživljaja prostora.

Obalni prostori ovakvih razvojnih točaka su često prirodni ili poluprirodni (agrikulturni ili kulturni) te na takve plaže nije preporučljivo unositi dodatne sadržaje tipične za urbane plaže ili plaže odmarališta. Plaže mogu biti i djelomično intimne, no sve moraju biti dostupne. Moguće automobilske prometnice male gustoće prometovanja preporučljivo je smjestiti dalje od plaže, no ako to nije moguće, potrebno ih je odvojiti prikladnim zelenim pojasom s drvoredima. Samu šetnicu potrebno je obavezno fizički odvojiti od prometnice sa zelenim pojasom i drvoredom. Također, preporučljivo je da se smjer pružanja šetnice proteže uz ili kroz agrikulturni krajobraz gdje bi bili lako dostupni lokani proizvodi, kao i ponuda iskustva rada u takvom prostoru.

6.3. Opis razvojne točke urbanog karaktera

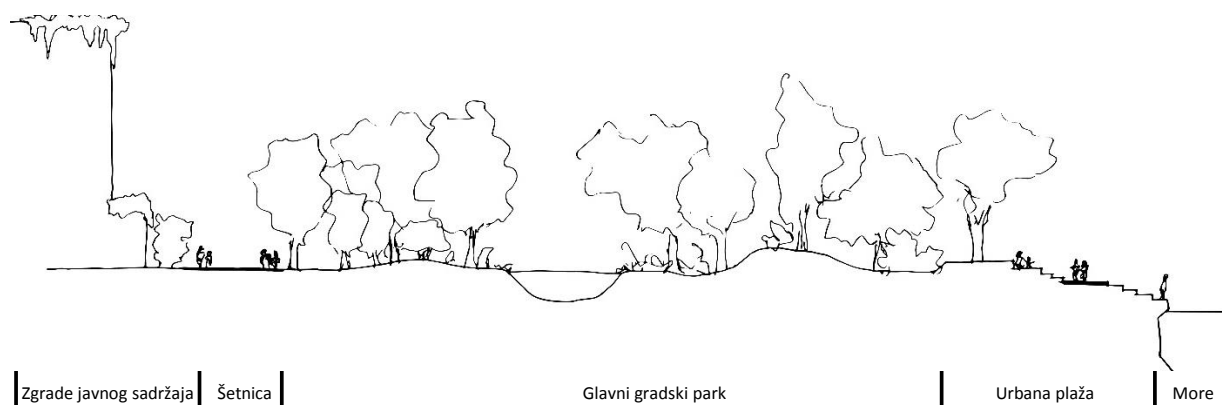
Slika 45. Karakteristični presjek razvojne točke urbanog karaktera, izradio autor

Jezgra i izvor urbanog života mediteranskog grada su urbana obala i trg te stoga oni imaju vrlo važnu ulogu u društvenom karakteru urbane zelene infrastrukture (Hrdalo, 2013). Kao takvi, oni čak i kroz svoj razvoj moraju zadržati duh mjesta, pri tom ga ne žrtvujući arhitektonskom izričaju.

Ova razvojna točka sadrži gotovo sve sastavnice koje se mogu očekivati u obalnom krajobrazu urbanog karaktera. Bez obzira događa li se difuzija šetnice kroz urbanu jezgru ili ne, njen glavni pravac pružanja mora biti kroz središnji ili uz središnji prostor jezgre. Kod difuzije šetnice, svakako se jedan smjer mora pružati obalom, no to nije nužno (jer može dovesti do monotonosti doživljaja), nego nekad treba napraviti i odmak kako bi se u međuprostoru obale i šetnice mogle formirati druge aktivnosti (gradsko kupalište, urbana plaža, gradska plaža / plažni park). Povoljno je da šetnica bude u jednakoj visini sa zajedničkim javnim prostorom (trg, trgić ili pijaca) kako bi došlo do jače integracije i višefunkcionalnosti oba sustava. Trg mediteranskog tipa mora svakako nuditi zasjenu za vrijeme ljetnih žega. Ako je trg manjih dimenzija i unutar urbanističkog sklopa dodatno zasjenjenje je praktički nepotrebno, a ako se radi o trgu većih dimenzija, pogotovo ako je uz obalu (trg Brce u Kaštel Kambelovcu i "perivoj" Đardin u Kaštel Novom) onda takvi javni prostori moraju osnovnu zasjenu dobiti od urbanističkog sklopa koji ih djelomično okružuje i od autohtonih vrsta stabala koje, ovisno o potrebi, mogu biti sađene rubno ili središnje. Prilikom planiranja izrade šetnice svakako se mora planirati i izvedba terasa uslužnih objekata koje moraju biti jasno određene te arhitektonski i krajobrazno usklađene s prostorom unutar kojeg se nalaze.

Planirana tehnička i biotehnička rješenja u cilju zaštite obale od valova i podizanja razine mora moraju biti integrirana u sustav planirane šetnice. U presjeku su podpovršinski razbijači valova i smanjena priobalna dubina, kao i klasično rješenje dizanja priobalnog zida integrirani s urbanom plažom, koja onda funkcionalno postaje produžetak obližnjeg prostora trga.

6.4. Opis razvojne točke industrijskog karaktera

Slika 46. Karakteristični presjek razvojne točke industrijskog karaktera, izradio autor

U smislu razvojne točke industrijskog karaktera se prvenstveno misli na brownfield područja. To su ona područja koja su prema ekonomskim ili drugim zakonitostima postala neisplativa te su za sobom ostavila zapuštenu industrijsku, prometnu, vojnu ili turističku infrastrukturu i stoga je moguće ostvariti (manje) ulaganje u takav prostor (Hrabak, 2011) Na području Kaštela u takva područja spadaju Adriavinil (K. Sućurac), hotel Palace (K. Stari), Zeničko odmaralište (K. Stari) kao trenutna, a u budućnosti se može očekivati i druga (tvornica cementa "Sv. Juraj", željezara "Split" i sl.). Svakom "brownfield" području mora se pristupiti individualno, pri tom uvažavajući urbanističke potrebe (stvaranja parkova, opsežne promocije urbane obnove u čemu bi trebali prednjačiti kulturni i sportski sadržaji) i čuvajući sliku grada. Prikazani presjek se odnosi na Adriavinil.

Prolaskom kroz obnovljena industrijska područja, bez obzira na namjenu, preporučljivo je napraviti difuziju šetnice, s jasno određenom glavnom šetnicom (kao prethodno spomenuto u točkama urbanog karaktera). Također, preporučljivo je da položaj i smjer šetnice bude takav da jače integrira prostor uzdužno i poprečno, što u konkretnom slučaju predstavlja značajno odmicanje glavne šetnice od linije obale i postavljnje na granicu između predloženog gradskog parka (koji bi se nalazio od obale do šetnice) i sustava zgrada javne namjene. Naravno, takva stroga podjela nije nužna. Sama obala bi integrirala gradski park, koji bi mogao preći u plažni park, pa preko sekundarne šetnice u urbanu plažu ili čak gradsko kupalište. Unutar cijelog tog pojasa se mogu uključiti i vodni sustavi za regulaciju oborinskih i drugih poplavnih voda, kao dijela zelene infrastrukture.

7. Zaključak

Vrijednost određenog prostora projicira se kao kakvoća koja je prepoznata od strane korisnika tog prostora. Za obalni prostor Grada Kaštela, ili u užem smislu, za njegovu urbanu obalu, važno je primjetiti da, iako su njene kakvoće prepoznate od strane korisnika, ne radi se puno na njihovom očuvanju, dapače, nestručnim razvojem obale se njena kakvoća degradira.

Ovim diplomskim radom, urbana obala se nastojala staviti u sliku grada, kao i sve njene značajke, sadašnje i buduće. Također, smjernice razvoja urbane obale su pažljivo odabrane kako bi se ostvarila bolja ravnoteža između izgrađenog i neizgrađenog prostora. Upravo ta ravnoteža je jedan od glavnih činitelja uspješnog i održivog gospodarenja prostorom. Ponekad se ravnoteža može ostvariti administrativnim zahvatima kao npr. uspostavom disperziranog hotela objedinjavanjem već postojeće lokalne apartmanske ponude gdje se ne troši dodatno neki novi prostor, nego se podiže kakvoća raspoloživih potencijala, a ponekad je potrebna jasna politička odluka gdje se izričito zabranjuje urbanizacija u cilju očuvanja prirodnog ili agrikulturnog krajobraza kao nepovratne vrijednosti. Nadalje, bitno je i spomenuti izuzetnu priliku koju Grad Kaštela ima zbog svojih sedam gradskih jezgri; upravo to što grad nema jasan centar je prilika da se one pri planiranju uzmu kao minicentri, kako bi se ostvarila veća fleksibilnost u gospodarenju urbanim prostorom.

Dakako, osim proizvodnje smjernica razvoja urbane obale, ovim radom se nastojao i predočiti određeni način razmišljanja pristupanja problematici (urbanog) prostora koji je primjenjiv i na drugim područjima kao što su urbanizam, arhitektura, turizam, poljoprivreda, itd., a koji je karakterističan za krajobraznu arhitekturu.

8. Popis literature

1. Andlar, G., (2018) Skripta neobjavljenih predavanja
2. Babić, I. (1984) Prostor između Trogira i Splita
3. Bedalov J. (2016) Urbano razlijevanje kao čin širenja urbanih regija: primjer Sesvete – Zagreb, Završni rad
4. Burić T., Marasović K. (2004) Konzervatorska podloga za prostorni i generalni urbanistički plan grada Kaštela
5. Ćorić, M. (2006) Poznavanje, zaštita i revitalizacija krajobraza područja Kaštela, Diplomski rad
6. Domazet M., Vuletin M. (2002) Donjokaštelanska svakodnevnica: 1900.-1939.
7. Domazet, M. (2012) Povijesna podloga za Konzervatorski elaborat donjokaštelanske obale (od kule Lodi do Luke u Kaštel Starome)
8. Hrabak H., (2011) Brownfield investicije* spas za obalu. Pristupljeno 5. svibnja 2019. na <http://www.forum.tm/clanak/brownfield-investicije-spas-za-obalu-90>
9. Hrdalo, I. (2013) Green systems in the evolution of the open space of selected mediterranean towns, Doktorska disertacija
10. Leljak, M. (2015) Zelena infrastruktura grada Krapine, Diplomski rad
11. Letourneur, C. C. (1993) Life at the Water's Edge: An Analysis of Human Behaviour and Urban Design of Public Open Space at the Water's Edge. Magistarski rad
12. Margeta J., (2018) Prezentacija Plavljenje obale i moguće mjere zaštite, održana na 2. radionici Plan upravljanja obalnim područjem Grada Kaštela
13. Studio za Krajobraznu Arhitekturu, Prostorno Planiranje, Okoliš (KAPPO) (2014) Programski koncept uređenja rekreacijskih sadržaja obalnog pojasa Istarske županije
14. Sustainable Agriculture Education (SAGE) (2005) Urban Edge Agricultural Parks Toolkit
15. Timur, U. P. (2013) Urban Waterfront Regenerations, Advances in Landscape Architecture, Murat Özyavuz, IntechOpen, DOI: 10.5772/55759. Pristupljeno 1. travnja 2019. na <https://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/urban-waterfront-regenerations>

9. Popis kartografskih priloga, slika i crteža

- Kartografski prikaz 1. Zemljopisni položaj grada Kaštela u RH (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 2. Zemljopisni položaj grada Kaštela na dalmatinskoj obali (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 3. Zemljopisni položaj grada Kaštela u splitskoj aglomeraciji (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 4. Segment geološke karte Splitske regije*, izvor: webgis.hgi-cgs.hr/gk300, 2019
- Kartografski prikaz 5. Zemljopisni položaj pojedinih naselja unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 6. Smještaj i veličine pojedinih povijesnih jezgri naselja (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 7. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Sućurca (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 8. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Gomilice (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 9. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Kambelovca (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 10. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Lukšića (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 11. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Starog (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 12. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Novog (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 13. Brzina i smjer širanja jezgre Kaštel Štafilića (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 14. Položaj postojeće dužobalne šetnice (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 15. Karta krajobraznih tipova (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 16. Karta analize prometa (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 17. Karta analize vizura (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 18. Karta analize turističkih potencijala (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 19. Karta analize vodotoka i mora (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 20. Karta analize reljefa (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 21. Karta analize rizika (ortofoto podloga), izradio autor

- Kartografski prikaz 22. Karta analize potencijala i problema za izvedbu šetnice (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 23. Karta vizualno-strukturne analize prema Lynch-u (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 24. Karta analize urbanističke matrice (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 25. Karta analize elemenata zeleno-plave infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 26. Karta koncepta zelene infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 27. Karta integracije šetnice i koncepta zelene infrastrukture (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 28. Položaj predložene šetnice oko područja 0 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 29. Položaj predložene šetnice u području 1 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 30. Položaj predložene šetnice u području 2 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 31. Položaj predložene šetnice u području 3 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 32. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 4 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 33. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 5 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 34. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 6 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 35. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 7 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 36. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 8 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 37. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 9 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 38. Položaj predložene šetnice u području 10 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 39. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 11 (ortofoto podloga), izradio autor
- Kartografski prikaz 40. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 12 (ortofoto podloga), izradio autor

- Kartografski prikaz 41. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 13 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 42. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 14 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 43. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 15 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 44. Položaj predložene šetnice u području 16 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 45. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 17 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 46. Položaj postojeće i predložene šetnice u području 18 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 47. Položaj predložene šetnice oko područja 19 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 48. Položaj predložene šetnice oko područja 20 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 49. Položaj predložene šetnice oko područja 21 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 50. Položaj predložene šetnice oko područja 22 (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 51. Smještaj jezgri pojedinih naselja unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor
  - Kartografski prikaz 52. Smještaj razvojnih točaka unutar grada Kaštela (ortofoto podloga), izradio autor
-
- Slika 1. Gradina Biranj, internet izvor: hotspots.net.hr/2016/06/upoznajte-slavnu-proslost-grada-kastela/, pristupljeno 20. 06.2019.
  - Slika 2. Jezgra Kaštel Sućurca, fotografija, izradio autor
  - Slika 3. Jezgra Kaštel Gomilice, fotografija, izradio autor
  - Slika 4. Obalni trg Kaštel Kambelovca, fotografija, izradio autor
  - Slika 5. Jezgra Kaštel Lukšića, fotografija, izradio autor
  - Slika 6. Obala Kaštel Starog, fotografija, izradio autor
  - Slika 7. Obalni trg Kaštel Starog, fotografija, izradio autor
  - Slika 8. Obala Kaštel Štafilića, fotografija, izradio autor

- Slika 9. Proširenje Garajinovice i uređenje obale 1895. godine (K. Stari), izvor: Domazet, M. (2012) Povijesna podloga za Konzervatorski elaborat donjokaštelanske obale (od kule Lodi do Luke u Kaštel Starome)
- Slika 10. Krajobraz makije i kamenjara u Kaštelima, izvor: croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/kozjak , pristupljeno 20. 06.2019.
- Slika 11. Kulturni krajobraz Kaštelanskog polja, izvor: <http://tinyurl.com/y4dq6qjr> , pristupljeno 20. 06. 2019.
- Slika 12. U kontaktu krajobraza naselja s morem nastaje obalni krajobraz, izvor: <http://tinyurl.com/y5lbfq74> , pristupljeno 20. 06.2019.
- Slika 13. Vizura prema Marjanu, Marjanskim vratima i Čiovu s obale Kaštel Lukšića, fotografija, izradio autor
- Slika 14. Vizura prema Marjanu i Čiovu s obale Kaštel Sućurca, fotografija, izradio autor
- Slika 15. Vizura prema vapnenačkim izdancima promatrano s obale Kaštel Novog, fotografija, izradio autor
- Slika 16. Obalna vizura Kaštelanskih zvonika s kamenolomima u drugom planu, fotografija, izradio autor
- Slika 17. Odnosi između različitih nagiba terena, internet izvor: apolitici.hr/krenula-akcija-lipa-su-lipa-moja-kastelaa , pristupljeno 20. 06.2019.
- Slika 18. Plavljenje obale valovima pod utjecajem juga u Kaštel Novome, izvor: Margeta J., (2018) Prezentacija Plavljenje obale i moguće mjere zaštite, održana na 2. radionici Plan upravljanja obalnim područjem Grada Kaštela
- Slika 19. Područje kontakta prirodnog šumskog krajobraza s terasiranim agrikulturnim krajobrazom (crkvice sv. Mihovila, Lažani), fotografija, izradio autor
- Slika 20. Vizualna neuravnoteženost različitih tipova urbanog krajobraza, fotografija, izradio autor
- Slika 21. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja obalne šetnice u zoni 1, izradio autor
- Slika 22. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja obalne šetnice u zoni 2, izradio autor
- Slika 23. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 3, izradio autor
- Slika 24. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 4, izradio autor
- Slika 25. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 5, izradio autor
- Slika 26. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 6, izradio autor
- Slika 27. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 7, izradio autor
- Slika 28. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 8, izradio autor
- Slika 29. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 9, izradio autor
- Slika 30. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 10, izradio autor

- Slika 31. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 11, izradio autor
- Slika 32. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 12, izradio autor
- Slika 33. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 13, izradio autor
- Slika 34. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 14, izradio autor
- Slika 35. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 15, izradio autor
- Slika 36. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 16, izradio autor
- Slika 37. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 17, izradio autor
- Slika 38. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 18, izradio autor
- Slika 39. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 19, izradio autor
- Slika 40. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 20, izradio autor
- Slika 41. Karakteristični presjek mogućeg uređenja i smještaja šetnice u zoni 21, izradio autor
- Slika 42. Pristupačnost urbane obale, izvor: Timur, U. P. (2013) Urban Waterfront Regenerations, Advances in Landscape Architecture, Murat Özyavuz, IntechOpen, DOI: 10.5772/55759. Pristupljeno 1. travnja 2019. na <https://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/urban-waterfront-regenerations>
- Slika 43. Prikaz razvoja naselja, izvor: Hrdalo, I. (2013) Green systems in the evolution of the open space of selected mediterranean towns, Doktorska disertacija
- Slika 44. Karakteristični presjek razvojne točke prirodnog karaktera, izradio autor
- Slika 45. Karakteristični presjek razvojne točke agrikulturnog karaktera, izradio autor
- Slika 46. Karakteristični presjek razvojne točke urbanog karaktera, izradio autor
- Slika 47. Karakteristični presjek razvojne točke industrijskog karaktera, izradio autor

Prilog: Osnove za izradu akcijskog plana obalne šetnice grada Kaštela

Prema Hrabak-u (2011), koji navodeći uspješan primjer Barcelonete, kvarta Barcelone (za koju možemo reći da podnebljem, ugođajem i turističkom orijentacijom slični našim vlastitim uvjetima), osnova uspješne obnove je neposredna administrativna reforma, smanjenje i profesionalizacija gradske uprave te funkcionalna decentralizacija kroz osnivanje raznih neovisnih tvrtki i tijela koji su bili osnova povratka povjerenja u gradsku vlast. Tako osnažena, gradska vlast je mogla prvenstveno disciplinirati privatni, a zatim promovirati suradnju javnog i privatnog sektora, uz ostvarenje sudjelovanja javnosti, odnosno građanske uključenosti. Nadalje, Hrabak navodi da je unaprijeđenje urbanog okoliša bio jedan od prioriteta gradskih vlasti; od stvaranja manjih i džepnih parkova gdje god je bilo moguće, pa do opsežnih promocija urbane obnove, u čemu su kulturni i sportski pothvati bili značajan segment koji je kulminirao organizacijom Olimpijskih igara. Inicijalni zahvati ostvarivani su s vrlo ograničenim budžetima, koji su većim dijelom bili trošeni na održavanje nego na građenje. Ipak, doprinos kvaliteti života, pa i u najproblematičnijim četvrtima, bio je itekako primjetan te je postao osnova opće suglasnosti koja je kasnije omogućila i značajno veće zahvate. Također, ovi postupci poboljšanja u javnoj sferi prostora počeli su ubrzo pokazivati i ekonomski učinak, jer je porasla ukupna vrijednost i upotrebljivost prostora (Hrabak, 2011). Stoga, kako Hrabak (2011) navodi, a u svrhu ostvarivanja akcijskog plana potrebno je:

- Uspostaviti i motivirati neovisna, interdisciplinarna i stručna tijela koja će promišljati i promovirati razvoj
- Graditi trenutni administrativni kapacitet edukacijom i efikasnošću, uz vanjske članove, bez novog zapošljavanja
- Napraviti katalog lokacija koje imaju potencijal za "brownfield" razvoj, a nalaze se pod kontrolom lokalnih ili državnih vlasti. Pri tome ukinuti sustavnu podršku konkurentnim "greenfield" projektima koji umanjuju šansu za uspjeh poželjnih projekata. Posebnim aktima omogućiti rješavanje vlasničkih i pravnih pitanja po posebnom postupku
- Javnim pozivima otvoriti vrata za sudjelovanje u razvoju kako gospodarskim subjektima, tako i građanskim inicijativama i ostalim zainteresiranim stranama. Ovaj korak treba provoditi po načelima uključenja tj. za razliku od natječaja omogućiti sudjelovanje šireg ulagačkog kruga
- Provesti višestruku i opsežnu stručnu i javnu raspravu o potencijalnim projektima
- Usporedno provoditi manje promotivne pilot projekte i urbane aktivacije prostora: uređenje manjih javnih prostora, razvitak kulture, rekreacija
- Izabrati, s vrlo jasnim vremenskim obzorom, pregledan broj lokacija koje imaju najveći razvojni potencijal, promatrajući ekonomske, društvene i prostorne pokazatelje. Izabranim lokacijama dati najveći mogući razvojni poticaj. Pri tome voditi računa da izabrane lokacije tvore prostornu mrežu s kumulativnim pozitivnim prostornim učinkom

- Za svaku od lokacija oformiti Vijeće - razvojno tijelo u čijem sastavu sudjeluju predstavnici javne uprave, gospodarskih subjekata i zainteresiranih, a koji bi odgovorno upravljalo daljnjim postupcima
- Za sve dijelove daljnjeg konkretnog planiranja i projektiranja koristiti transparentne metode poput urbanističkih i arhitektonskih natječaja i radionica

Životopis autora

Josip Bedalov rođen je 9. svibnja 1983. godine u Splitu. Srednju građevinsku školu završava 2000. godine u Splitu. Godine 2013. upisuje studij Krajobrazne arhitekture na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Prediplomski stručni studij završava 2016. godine obranom završnog rada na temu: *Urbano razlijevanje kao način širenja urbanih regija: Primjer Sesvete – Zagreb* pod mentorstvom prof. dr. sc. Ognjena Čaldarovića. Upisuje diplomski studij Krajobrazne arhitekture 2016. godine. Tijekom studija sudjeluje u brojnim projektima, organizacijama, interdisciplinarnim radionicama i sl. Aktivan je član Udruge studenata krajobrazne arhitekture gdje je i obnašao funkciju tajnika u trajanju od dvije akademske godine, gdje je sudjelovao u promicanju profesije. Sudjelovao je i u osnivanju Udruge studentski vrt.

Jezici:

- Engleski C2 u razumijevanju, govoru i pisanju
- Francuski A2 u razumijevanju, B1 u govoru, A1 u pisanju
- Poljski A2 u razumijevanju, A1 u govoru i pisanju
- Španjolski A2 u razumijevanju, A1 u govoru, bez znanja u pisanju
- Ukrajinski A1 u razumijevanju i govoru, bez znanja u pisanju
- Ruski A1 u razumijevanju i govoru, bez znanja u pisanju
- Talijanski A1 u razumijevanju, bez znanja u govoru i pisanju

Profesionalne vještine

- AutoCad, SketchUp, Lumion, Qgis, ProVal

Natječaji:

- Spomen park braniteljima Domovinskog rata općine Bednja, 2018.
- Spomenik termalnoj vodi i uređenje trga u Topuskom, 2018.
- Spomen područje *Minsko polje* sa spomenikom i interpretacijskim centrom u Lovasu, 2019.

Radionice:

- Niz radionica unutar Udruge studenata krajobrazne arhitekture 2013. – 2018.
- Čišćenje obala i zaljeva otoka Unija, *Obala naših unuka*, 2014.
- Interdisciplinarna radionica uređenja parkova grada Zagreba, 2016.
- Međunarodna radionica *Design&build*, Rovinj 2018.
- Radionica izrade suhozida *Dragodid*, Dragodid, Vis 2018.
- Radionica oblikovanja studentskog vrta, Zagreb, 2019.